

Anu Kaukola

Musiikkioppilaitoksen johtajuuteen kasvamassa

Musiikin taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman kehittämisprosessi Kallion Musiikkikoulussa

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Musiikkipedagogi (YAMK)

Musiikin tutkinto-ohjelma

Opinnäytetyö

15.11.2023

Tiivistelmä

Tekijä:	Anu Kaukola
Otsikko:	Musiikkioppilaitoksen johtajuuteen kasvamassa. Musiikin taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän kehittämisprosessi Kallion Musiikkikoulussa
Sivumäärä:	84 sivua + 5 liitettä
Aika:	15.11.2023
Tutkinto:	Musiikkipedagogi (YAMK)
Tutkinto-ohjelma:	Musiikki
Suuntautumisvaihtoehto:	
Ohjaaja:	FT Helena Tuomela

Kehitän työssäni soveltavan tutkimuksen keinoin omaa organisaatio-osaamistani taiteen perusopetuksen kentällä sekä erityisesti musiikin taiteenalan toimintaympäristön hahmottamista, jonka pohjalta mahdollistan organisaationi sisällä tekemääni yleisen oppimäärän opetussuunnitelman kehittämistyötä. Tavoitteena on yleisen oppimäärän opetussuunnitelman kehittäminen ja jalkauttaminen, jotta oppilaitos pystyisi paremmin tarjoamaan oppilaille yhdenvertaisen opetussuunnitelmaan perustuvan musiikkialan koulutuksen.

Työni tietoperusta on koottu kirjallisuuskatsauksena, työverkostojeni kautta saamastani tiedosta sekä asiantuntijaohjaajan avustuksella. Opetussuunnitelman kehittämisprosessissa käytin oppilaitokselta saamaani kysely- ja haastatteluaineistoa.

Työni tuloksena syntyi koostettua tietoa taiteen perusopetuksen toimintaympäristöstä, suomalaisesta opetussuunnitelma-ajattelusta sekä opettajan autonomiaa tukevien johtamismallien analyysistä. Yleisen oppimäärän opetussuunnitelman kehittämisprosessissa organisaatiomme opettajat ilmaisivat kehittämistarpeita liittyen opetussuunnitelman hahmottamiseen, opetussuunnitelman käytännön toteuttamiseen sekä opetussuunnitelmaan liittyvään vuorovaikutukseen ja viestintään. Yleinen oppimäärä on edelleen monille taiteen perusopetuksen kentän musiikin toimijoille ja opettajille epäselvä käsite. Etenkin yleisen oppimäärän osalta kaivattaisiin kipeästi lisää rahoitusta muun muassa oppilaitosten perustoiminnan kulujen, kuten opetussuunnitelmatyön, kattamiseksi.

Työlläni on merkitystä taiteen perusopetuksen kentällä erityisesti yleisen oppimäärän näkökulmasta. Työni tuloksia voivat soveltaa muut taiteen perusopetuksen kentän toimijat, jotka työskentelevät samojen asioiden äärellä. Työni tarjoaa koostettua tietoa myös taiteen perusopetusta antavien oppilaitosten hallintoon siirtyville sekä johtajuuden avaimia etsiville.

Avainsanat: Taiteen perusopetus, opetussuunnitelma, opetussuunnitelman jalkauttaminen, musiikin taiteenala, yleinen oppimäärä, opettajan autonomia, motivaatio, johtajuus

Tämä opinnäytetyö on käynyt läpi Turnitin Originality Check-ohjelman tarkastuksen.

Abstract

Author: Anu Kaukola
Title: Growing into leadership at a Music School. Developing the Curriculum of the General Syllabus of Basic Education in the Arts at the Kallio Music School
Number of Pages: 84 pages + 5 appendices
Date: 15 Nov. 2023

Degree: Master of Culture and Arts
Degree Programme: Music
Supervisor: Helena Tuomela, PhD

The main objective of this study was to develop my organizational competence in the field of Basic Education in the Arts and more specifically to conceptualize the operational environment in the field of music. Based on this knowledge I conducted a process of developing and implementing the general syllabus for music within the Basic Education in the Arts at my own organization to improve the organization's ability to offer the students an equal curriculum-based education in music.

The present study gathered a comprehensive knowledge base through a literary review, an expert instructor and knowledge obtained from professional networks. Concerning the curriculum development process, I utilized and analyzed data obtained from the educational institution in question.

This study produced structured data of the operational environment of Basic Education in the Arts, the Finnish curriculum mindset and the analysis of such leadership models that support the idea of the autonomous teacher. During the syllabus development process, the teachers voiced needs regarding the conceptualization of the curriculum, the practical implementation of the curriculum and curriculum related communication. The general syllabus of the Basic Education in the Arts is still an unclear concept for many operators in its field. More funding would be needed, especially regarding the general syllabus to cover the organization's basic operational needs such as the curriculum work.

This thesis has provided a composed insight into the field of Basic Education of the Arts, especially from the perspective of the general syllabus. The findings may be applied by other agents who work within the same operational environment. This project also provides structured data to those who are pursuing an administrative role in the field of Basic Education of the Arts and seeking the foundations of leadership.

Keywords: Basic Education in the Arts, curriculum, implementing the curriculum, music, general syllabus, autonomous teacher, motivation, leadership

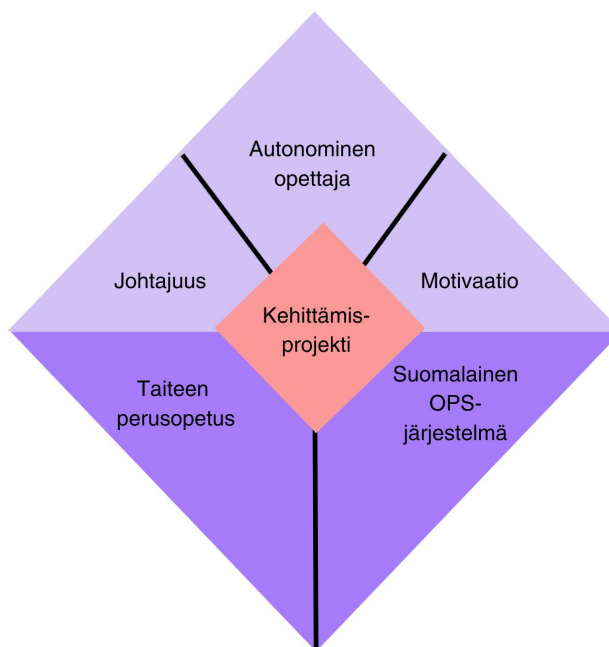
Sisällys

1	Johdanto	6
2	Kehittämistyön menetelmälliset lähestymistavat	11
3	Taiteen perusopetus	14
3.1	Musiikin taiteenala taiteen perusopetuksen kentällä	17
3.2	Opetussuunnitelman perusteet taiteen perusopetuksessa	19
3.3	Oppimäärät taiteen perusopetuksessa	21
3.4	Musiikin taiteenalan oppimääriin perustuva jaottelu	27
3.5	Musiikin taiteenalan rahoitukseen perustuva jaottelu	29
3.6	Musiikin taiteen perusopetuksen liitot	33
3.7	Kallion Musiikkikoulu musiikin taiteen perusopetuksen kentällä	35
4	Autonominen opettaja suomalaisessa opetussuunnitelma-ajattelussa	36
4.1	Opettaja opetussuunnitelman toteuttajana	38
4.2	Opettajan autonomia itsemääräämisteorian näkökulmasta	39
5	Johtajuus opettajan autonomian tukena	42
5.1	Sisäisen motivaation johtaminen	43
5.2	Jaettu johtajuus ja mahdollistava johtajuus	46
5.3	Osallistava johtaminen ja yhteiskehittäminen	48
5.4	Johtopäätöksiä johtamisen malleista	50
6	Kehittämiprojektin kulku	52
6.1	Kehittämistarpeiden selvittäminen	53
6.2	Soitinkohtaiset opetussuunnitelmat	57
6.3	Opetussuunnitelmaohjausten suunnittelu ja toteutus	59
6.4	Kehittämiprojektin palautteen purku	66
6.5	Jatkosuunnitelma opetussuunnitelman kehittämiprojektille	67
7	Tutkimuksen tulokset	68
8	Pohdinta	71
	Lähteet	75
	Liitteet	85

Infovideo: Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opinnot Kallion Musiikkikoulussa	85
Infografiikka 1: Kallion Musiikkikoulun taiteen perusopetuksen opintopolku	86
Infografiikka 2: Kallion Musiikkikoulun yleinen oppimäärä	87
Infografiikka 3: Kallion Musiikkikoulun yleisen oppimäärän opetustarjotin	88
Infografiikka 4: Kallion Musiikkikoulun yleisen oppimäärän opintojen seuranta	89

1 Johdanto

Opinnäytetyöni avulla pyrin kehittämään omaa musiikin taiteen perusopetuksen organisaatio-osaamistani, jotta voin tehdä omassa oppilaitoksessani opetus-suunnitelman kehittämistyötä. Koko organisaation toimintaympäristön hahmottaminen on työni yksi olennainen tavoite. Opinnäytetyöni osana olevassa kehittämisprojektissa työskentelen Kallion Musiikkikoulun yleisen oppimäärän opetussuunnitelman ja sen jalkauttamisen prosessin parissa. Työni on kooste asioista, joihin olen kokenut tarpeelliseksi tutustua ottaessani uuden hallinnollisen roolin Kallion Musiikkikoulussa ja sen opetussuunnitelmaprosessin johtamisessa. Opinnäytetyöni on monipolvinen ja laajempi kuin pelkkä kehittämisprojekti, sillä koen, että saavuttaakseen tarpeellisen kokonaisuymmärryksen opetussuunnitelmaprosessin johtamiseen, on ymmärrettävä yhtäaikaaisesti useampaa eri kokonaisuutta. Kuviossa 1 olen pyrkinyt hahmottamaan opinnäytetyöni teemojen kokonaisuutta visuaalisesti.

Kuvio 1. Opinnäytetyön keskeiset teemat.

Olen perehtynyt taiteen perusopetuksen ja suomalaisen opetussuunnitelmajärjestelmän toimintaympäristöihin tutkimalla kirjallisuutta sekä asiantuntijaohjaajan avustuksella. Olen tutkinut kirjallisuuden kautta kolmea muuta työni kannalta olennaista teemaa, opettajan autonomista roolia, johtajuutta sekä motivaatiota. Näistä teemoista muodostamani ymmärryksen avulla olen pyrkinyt suunnittelemaan ja peilaamaan Kallion Musiikkikoulussa toteuttamaani yleisen oppimäärän kehittämisprojektia. Asiantuntijaohjaajanani toimi opetusneuvos emerita Eija Kauppinen, joka oli luomassa vuoden 2017 taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita. Hänen kanssaan käymäni keskustelut ja ohjaukset ovat olleet olennaisessa osassa ymmärrykseni ja työni kehittymisen kannalta. Lisäksi olen ollut kevästä 2023 lähtien Kallion Musiikkikoulun edustajana mukana mm. Musiikkioppilaitosyhdistyksen jäsenkokouksissa sekä Suomen Musiikkioppilaitosten liiton järjestämissä yleistä oppimäärää koskevissa keskustelutilaisuuksissa ja osa siitä tiedosta, jota olen tähän työhöni koostanut, pohjautuu näissä yhteyksissä käydyille keskusteluille.

Käytän opinnäytetyössäni termiä ”opetussuunnitelmatyö”. Tällä termillä tarkoitan työtä, jota oppilaitoksen hallinto ja opettajat tekevät hahmottaakseen, ymmärtääkseen ja kehittääkseen musiikkikoulun opetussuunnitelmaa. Opetussuunnitelmatyö on näin ollen olennaista opetussuunnitelman jalkauttamisen prosessin kannalta. Jalkauttamisella tarkoitan paikallisen opetussuunnitelman sisältöjen viemistä käytäntöön. Kehittämisprojektini tavoitteena on saada musiikkikoulun opettajat (itseni mitä suurimmassa määrin mukaan lukien) pysähtymään koulun yleisen oppimäärän opetussuunnitelman äärelle ja tietoisesti pohtimaan, miten koulun opetussuunnitelma liittyy tunneilla toteutuvaan opetussuunnitelmaan.

Työni tietoperusta jakautuu kolmeen osaan:

- Taiteen perusopetuksen ja musiikin taiteenalan kentän hahmottamiseen pyrkivään osaan. Ensisijaisina lähteinä taiteenperusopetuksen lainsäädäntö ja säädöspojat, mm. Finlex, 1998/633; Finlex, 1998/813; Porna, 1993; Opetushallitus, 2023.
- Suomalaista opetussuunnitelmajärjestelmää ja opettajan autonomista roolia tutkivaan osaan. Lähteinä mm. Opetushallitus, 2023;

Saari ym., 2017; taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet.

- Opettajan autonomian toteutumista tukevaa johtajuutta tutkivaan osaan. Lähteinä mm. Juuti, 2013; Pearce & Conger, 2002; Kinnunen, 2022; Keränen, 2022. Motivaation teema nivoutuu opettajan autonomian sekä johtajuuden teemoihin. Lähteinä mm. Deci & Ryan, 2000; Martela ym., 2015.; Martela & Jarenko, 2014.

Tutkin opettajan autonomista asemaa opetussuunnitelman toteuttajana osana työni tietoperustaa. Tutustun suomalaisen opetussuunnitelmajärjestelmän näkemykseen opettajan autonomiasta eli itsenäisyydestä, sekä opettajan työn motivaatiotekijöihin itsemääräämisteorian näkökulmasta. Opetussuunnitelman toimivuuden kannalta olennaista on, että opettajat kokevat olevansa itse opetussuunnitelman kehittäjiä sekä itsenäisiä ammattilaisia, jotka osaavat vastata oppilaidensa yksilöllisiin tarpeisiin. Olennaisessa osassa on oppilaitoksen luottamus ja arvostus opettajien osaamista kohtaan sekä se, miten tämä tehdään näkyväksi. Nämä asiat ovat toki olennaisia, vaikka rahoituksen kanssa ei olisikaan huolia, mutta koen, että hankala taloustilanne korostaa yhteisön toimivuuden tärkeyttä.

Kehittämiprojektini keskiössä on Kallion Musiikkikoulun yleisen oppimäärän opetussuunnitelman kehittäminen ja jalkauttaminen. Kallion Musiikkikoululla on myös koulutuksen järjestäjän hyväksymä laajan oppimäärän opetussuunnitelma, mutta tätä projektia varten rajasin kehittämiskohteen yleiseen oppimäärään. Laajan oppimäärän opetussuunnitelmaprosesseja ovat opinnäytetöissään kuvanneet vuoden 2017 annettujen taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden tuomien muutosten aallokoissa muun muassa Urama, 2021: Länsi-Uudenmaan musiikkiopisto; Antikainen, 2020: Musiikkiopisto Avonia sekä Kuikka, 2018: Palmgren-konservatorio. Kaikki mainitsemani työt kuvaavat prosesseja opetustuntikohtaista valtionosuusrahoitusta saavien oppilaitosten näkökulmasta, kun taas Kallion Musiikkikoulu on valtionosuusrahoituksen ulkopuolella. Tästä olenkin saanut hyvää vertailupohjaa omalle työlleni sekä sille, millaisia eroja prosesseilla voi olla eri rahoituspohjalla toimivien oppilaitostyyppien välillä.

Projektini alkoi vaiheesta, jossa Kallion Musiikkikoululla oli olemassa hyväksytty Opetushallituksen vuoden 2017 antamiin opetussuunnitelman perusteisiin perustuva opetussuunnitelma (yleinen ja laaja oppimäärä), mutta koronapandemian vaikutukset koulun ja hallinnon resursseihin olivat johtaneet tilanteeseen, jossa opetussuunnitelman kehittäminen ja jalkauttaminen oli jäänyt kahdeksi ja puoleksi vuodeksi kesken. Pandemian hellittäessä otetaan koulun toiminnasta, oma kokemukseni opettajana oli, että uusi opetussuunnitelma oli jäänyt etäiseksi. Samaa kokemusta tukivat myös työyhteisössä käymäni keskustelut. Päädyin opetussuunnitelmaprojektin toteuttajan rooliin, kun Kallion Musiikkikoulun kannatusyhdistys Ry valitsi minut syksyllä 2023 alkaneeseen apulaisrehtorin tehtävään.

Etsin opinnäytetyössäni vastausta seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Miten johtaa yleisen oppimäärän opetussuunnitelman kehittämisprosessia ja millaista tietopohjaa siihen tarvitsen?
2. Mitä opettajat tarvitsevat opetussuunnitelman jalkauttamisen tueksi?
3. Minkälaisia prosessin toteuttamisen keinoja valtion rahoituksen ulkopuolella olevalla taiteen perusopetusta tarjoavalla musiikkioppilaitoksella on?”

Ensimmäinen tutkimuskysymykseni ”Miten johtaa yleisen oppimäärän opetussuunnitelman kehittämisprosessia ja millaista tietoperustaa siihen tarvitsen?” nousee henkilökohtaisesta tarpeestani kehittyä ja kasvaa hallinnollisiin tehtäviin sekä johtajuuteen. Olen työskennellyt suurimman osan työurastani instrumenttiopettajana, sekä viimeisen neljän vuoden ajan toiminut rytmimusiikin vastaavan opettajan tehtävissä sekä musiikkikoulun johtoryhmän jäsenenä. Nyt johtamani opetussuunnitelmatyön kehittämisprojekti koskee lähes koko musiikkikoulun opettajakuntaa ja kyseessä on koko organisaation toiminnan kannalta olennaisesta rakenteesta. Projektin aikana toivon kasvavani työyhteisössäni kohti uutta rooliani apulaisrehtorina, oppivani lisää projektinjohtamisesta ja pedagogisesta johtamisesta sekä oppivani ymmärtämään opetussuunnitelmajärjestelmän

sekä taiteen perusopetuksen kentän rakenteita. Toivon, että osaan johtaa projektia niin, että opettajat kokevat minun luottavan heidän ammattitaitoonsa ja että kehittämistyö on koko koulun yhteinen projekti, jossa kaikkien näkökulmat ovat arvokkaita.

Toinen tutkimuskysymykseni ”Mitä opettajat tarvitsevat opetussuunnitelman jalkauttamisen tueksi?” pyrkii löytämään opetussuunnitelmatyön käytännön keinoja. Olen hankkinut tietoa analysoimalla erilaisten oppilaitoksessa toteutettujen kyselyiden vastauksia sekä kahden oppilaitokselta saamani ryhmäkeskustelun materiaaleja. Näistä aineistoista esiin nousseet kehittämistarpeet on pyritty ottamaan huomioon muissa kehittämisprojektini vaiheissa. Tavoitteenani oli tarjota henkilöstön esiintuomiin kehittämistarpeisiin liittyvää käytännönläheistä ohjeistusta jättäen tilaa yhteiselle keskustelulle ja kehittämiselle. Ajattelen, että opetussuunnitelmatyö ja opetussuunnitelman jalkauttaminen on jatkuva prosessi ja tämä kyseinen kehittämisprojekti vain yksi leikkauspiste sen aikajanalla.

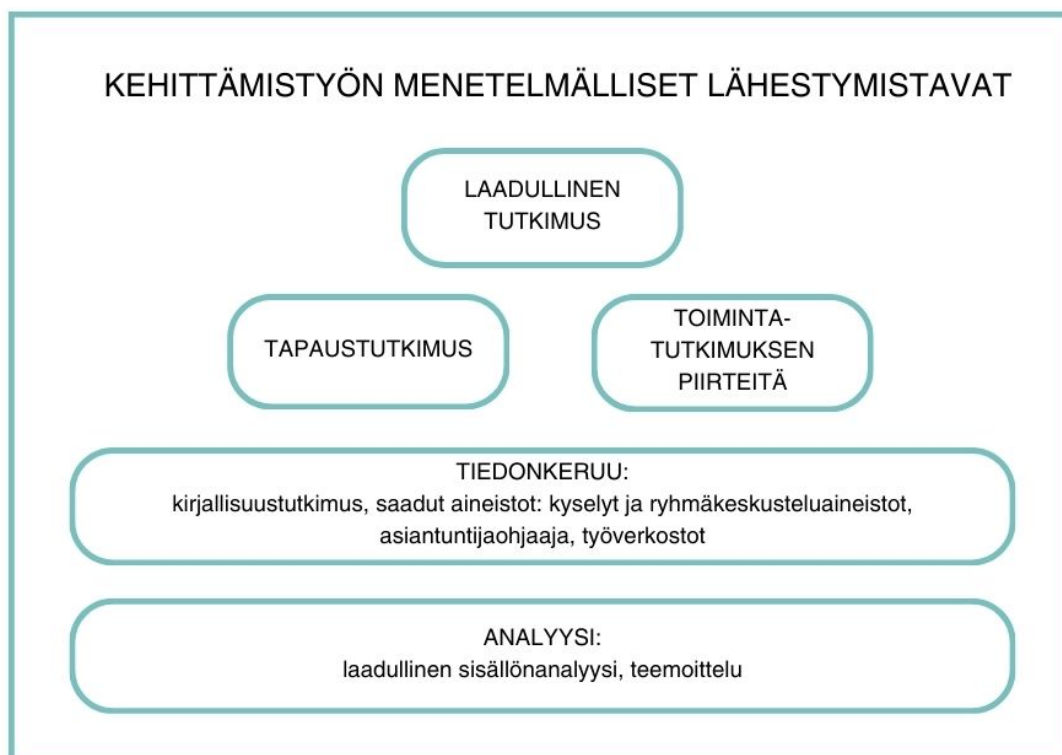
Kolmas tutkimuskysymykseni ”Minkälaisia prosessin toteuttamisen keinoja valtion rahoituksen ulkopuolella olevalla taiteen perusopetusta tarjoavalla musiikkioppilaitoksella on?” tutkii aihetta oppilaitoksen näkökulmasta. Kallion Musiikkikoulun on yksityinen taiteen perusopetusta tarjoava musiikkikoulu, jolta kunta hankkii taiteen perusopetuksen koulutuspalveluita. Se tarkoittaa, että koulu ei saa tukea valtiolta, kuten valtionosuusjärjestelmän piirissä olevat musiikkioppilaitokset tai vapaan sivistystyön oppilaitokset. Sen sijaan saamme Helsingin kaupungin vuosittaista toiminta-avustusta, joka ei tällä hetkellä vastaa perustointiamme tarpeita. Olemme taloudellisessa kierteessä, jossa on kova paine nostaa ennestään suuria lukukausimaksuja, mutta maksujen nostaminen johtaa siihen, että opetuksemme muuttuu entistä saavuttamattommaksi yhä useammalle oppilaalle ja vaikuttaa oppilasmääriin negatiivisesti. Opetussuunnitelman kehittämiseen kuluvat työtunnit lasketaan voimassa olevan työehtosopimuksen mukaan opettajille muun työn (kuin opetustyön) tunteihin, josta heille kuuluu maksaa palkkaa muun työn tuntien palkkauksen mukaan.

Käytännössä toimiva opetussuunnitelma ja sen kehittäminen on musiikkikoulun toimivuuden kannalta olennaista. Tavoitteena on parantaa oppilaitoksen kykyä tarjota oppilaille yhdenvertainen opetussuunnitelmaan perustuva musiikkialan koulutus. Tavoitteen toteutumisen kannalta on tärkeää, että koko opettajakunta saadaan mukaan jalkauttamisen prosessiin. Rahallisten resurssien ollessa puutteelliset, opetussuunnitelmatyötä ei voida kehittää samalla tavoin kuin esimerkiksi monissa valtionosuutta saavissa oppilaitoksissa (ks. esimerkiksi Urama, 2021; Antikainen, 2020; Kuikka, 2018).

2 Kehittämistyön menetelmälliset lähestymistavat

Teen tätä tutkimusta ja tiedonkeruuta kerryttääkseni itselleni uudenlaista aiheeni kokonaisuuteen liittyvää tietoa, oppiakseni ymmärtämään tutkimieni aiheiden luonnetta ja löytääkseni keinoja vastausten etsimiseen. Tätä voidaan kutsua niin sanotuksi soveltavaksi tutkimukseksi, jossa pyritään johonkin käytännön tavoitteeseen ja ongelmanratkaisuun. (Hirsjärvi ym., 1997, s. 22, 128)

Omaan kehittämistyöhönsä on mahdollista valita eri lähestymistavoista parhaiten sopivat piirteet. Kehittämistyön lähestymistapa vastaa tieteellisemmässä tutkimuksessa tutkimusstrategian valintaa. (Ojasalo ym., 2018, s. 51) Hirsjärven ym. (1997) mukaan tutkimusstrategialla tarkoitetaan tutkimuksen menetelmällisten ratkaisujen kokonaisuutta. Tutkimusstrategian valinta riippuu valitun tutkimuksen luonteesta ja ongelmista. (s. 126). Tutkimukseni sijoittuu laadullisen tutkimuksen perinteeseen, sillä tarkoituksenani on ymmärtää kokonaisvaltaisesti tutkimuskohteeni ominaispiirteitä. Laadullista tutkimusta voidaan toteuttaa monilla eri menetelmillä, joiden yhteisiä piirteitä ovat muun muassa näkökulmat, jotka liittyvät tutkimuskohteen esiintymisympäristöön ja taustaan, kohteen tarkoitukseen ja merkitykseen sekä ilmaisuun. (Koppa, 2021) Kuviossa 2 on esitelty kehittämistyöni menetelmälliset lähestymistavat visuaalisesti.

Kuvio 2. Kehittämistyöni menetelmälliset lähestymistavat.

Näkemykseni mukaan tutkimuksessani on sekä tapaustutkimuksen, että toimintatutkimuksen piirteitä. Tapaustutkimuksessa tutkittava asia on esimerkki jostain laajemmasta ilmiöstä ja asiasta, ja tutkimus rakennetaan yhden tutkittavaa ilmiötä edustavan valikoidun tapauksen varaan. (Vuori, 2021) Valitusta tapauksesta pyritään tuottamaan yksityiskohtaista ja intensiivistä tietoa. (Koppa, 2015) Tästä näkökulmasta olen työssäni pyrkinyt koostamaan ja esittelemään käsittelemäni aiheen ymmärrettävänä kokonaisuutena, ja katson, että kehittämisprojektini edustaa valikoitua tapautta taiteen perusopetuksen kentällä.

Toimintatutkimus on lähestymistapa, jonka tavoitteena on tutkia todellisuutta ja pyrkiä muutokseen. Toimintatutkimuksen prosessi lähtee liikkeelle ongelman havaitsemisesta ja tunnistamisesta. Tämän pohjalta tehdään muutossuunnitelma, jota toteutetaan reflektoiden. Suunnitelman toteutumista arvioidaan ja havainnoidaan ja niiden pohjalta suunnitelmaa tarpeen mukaan muutetaan ja täs-

menetään. Prosessi jatkuu periaatteessa niin kauan, kunnes tavoitellut muutokset saavutetaan tai tullaan siihen tulokseen, että tavoitteet ovat mahdottomia saavuttaa. (Jyrkämä, 2021)

Keskeistä on saada aikaan sosiaalisiin käytäntöihin kohdistuvaa, ongelmien ratkaisuun ja muutoksiin johtavaa toimintaa, joka etenee prosessinomaisesti ja jossa keskeistä on käytännöissä mukana olevien ihmisten osallistuminen ja osallistaminen. (Jyrkämä, 2021)

Kehittämiprojektini näkökulmasta opinnäytetyössäni kuvaamani osa kehittämisprosessia olisi vasta toimintatutkimuksen alku. Tavoitteenani onkin kehittämisprojektini myötä luoda pohja ja lähtökohta pitkäjänteiselle kehittämistyölle, joka mukailisi toimintatutkimuksen mallia.

Molemmissa tässä esitellyissä lähestymistavoissa tiedonkeruuta voi tehdä usealla eri menetelmällä ja yhdistellä erilaisia aineistoja monipuolisen käsityksen saamiseksi tutkimuksen kohteesta. (Vuori, 2021, Jyrkämä, 2021) Olen muodostanut työni tietoperustaa kirjallisuuskatsauksen avulla. Olen etsinyt tietoa muun muassa taiteen perusopetukseen, suomalaiseen opetussuunnitelmajärjestelmään, opettajan autonomiaan, erilaisiin johtamismalleihin sekä itsemääräämisteoriana useiden eri kirjastojen aineistoista (Helka, 3AMK, Kansalliskirjasto) sekä eri ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen julkaisuarkistoista. Olen etsinyt tietoa myös työni kannalta olennaisten tahojen, kuten Opetushallituksen ja opetus- ja kulttuuriministeriön kotisivuilta. Minulla on ollut asiantuntijaohjaaja erityisesti liittyen opetussuunnitelmajärjestelmän ja taiteen perusopetuksen kentän hahmottamiseen. Olen myös hyödyntänyt työkentällä keräämääni tietoa, keskusteluja työyhteisöni ja työverkostojeni kanssa. Olen jäsenellyt keräämääni tietoa tekemällä miellekarttoja, kirjoittamalla sekä tekemällä taulukoita ja kuvia hahmottamisen avuksi.

Tiedonkeruuseen kuului tutkimuksen kohteena olevalta oppilaitokselta saamieni kyselytutkimusaineistojen sekä ryhmäkeskusteluaineistojen analysointi. Ryhmäkeskustelut toteutettiin Sitran Erätauko-menetelmällä (Sitra, 2023). Tutkimuk-

seni ei ole sisältänyt henkilötietojen käsittelyä. Ryhmäkeskustelujen ja kyselytutkimusaineistojen vastaukset ovat anonymisoituja. Lisäksi olen pitänyt kehittämishankkeestani projektipäiväkirjaa reflektoinnin apuvälineenä.

Analyysimenetelmänä olen käyttänyt laadullista sisällönanalyysiä. Tässä menetelmässä keskitytään etsimään aineistosta aiheita ja teemoja. Aineistoa koodataan, joka tarkoittaa, että tutkija pyrkii tunnistamaan ja nimeämään aineistosta löytämiään sisällöllisiä elementtejä. Huomiota kiinnitetään aineistoyksiköiden välisiin eroihin ja samanlaisuuksiin. (Vuori, 2021) Tässä työssä tein sisällönanalyysia johtamisen malleista, oppilaitokselta saaduista aineistoista ja ryhmäkeskusteluista.

Sain ryhmäkeskusteluista käyttöni tallenteet, jotka litteroitiin. Analyysivaiheessa keskustelut teemoiteltiin taulukkoon. Litterointi tarkoittaa nauhoitetun aineiston puhtaaksi kirjoittamista. Sen jälkeen litteroitu aineisto luetaan ja puretaan teema-alueittain eli teemoitellaan taulukkoon. Teemoittelussa aineistosta etsitään ilmiöitä tai asioita, jotka ovat useammalle haastateltavalle yhteisiä. (Ojasalo ym., 2015, s. 110)

3 Taiteen perusopetus

Kehittämiprojektini on sidottu taiteen perusopetuksen ja sen sisällä musiikin taiteenalan rakenteisiin. Yleinen oppimäärä, jonka opetussuunnitelmatyötä kehitän, on osa taiteen perusopetuksen järjestelmää. Sekä johtajuuteen kasvamisen näkökulmasta että kehittämiprojektini asetelman hahmottamisen kannalta koen, että on olennaista ymmärtää tätä kenttää. Taiteen perusopetuksen ja etenkin musiikin taiteenalan historia ja kehittyminen nykytilanteeseensa on monikokoinen kokonaisuus, josta ei helposti löydy yhteen koottua tietoa. Sen vuoksi olen antanut tälle osiolle työssäni reilusti tilaa. Toivon myös, että tästä on apua muillekin, jotka pyrkivät lisäämään ymmärrystään aiheesta.

Taiteen perusopetus on maailmanlaajuisesti ainutlaatuinen osa suomalaista koulutusjärjestelmää, jonka tarkoituksena on tuoda laadukasta taiteenopetusta

laajasti saataville eri puolille Suomea. Taiteen perusopetus on tavoitteellista, tasolta toiselle etenevää peruskoulun ulkopuolista, ensisijaisesti lapsille ja nuorille tarkoitettua eri taiteenalojen opetusta, mutta sen piirissä opiskelee myös aikuisia. Taiteen perusopetusta säätelevät nykyisellään muun muassa laki taiteen perusopetuksesta (633/98), asetus taiteen perusopetuksesta (813/98), asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (986/98) sekä Opetushallituksen laatimat taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (Opetushallitus 2017).

Kunnat voivat järjestää taiteen perusopetusta omalla päätöksellään. Kuntayhtymät, rekisteröidyt yhteisöt, säätiöt sekä valtion oppilaitokset tarvitsevat toiminnalleen opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämän taiteen perusopetuksen järjestämisluvan. Kunta tai taiteen perusopetuksen järjestämisluvan saanut koulutuksen järjestäjä voi hankkia opetukseen tarkoitettua palvelua julkiselta tai yksityiseltä taholta. (Opetushallitus, 2023)

Opetus- ja kulttuuriministeriö voi myöntää koulutuksen järjestäjälle valtionosuutta opetustuntien määrän mukaan. Jotta kunta saisi ministeriön myöntämää valtionosuutta koulutuksen järjestämiseen, myös kunnalla pitää olla taiteen perusopetuksen järjestämislupa, vaikka kunta voikin järjestää taiteen perusopetusta ilman sitä. (Opetushallitus, 2023)

Taiteen perusopetusta antavat muun muassa kuntien tai yksityisten ylläpitämät taideoppilaitokset ja kansanlaisopistot. (Opetushallitus, 2023)

Taiteen perusopetus polveutuu musiikkioppilaitosjärjestelmästä, jota alettiin säätelemään lailla vuodesta 1968 eteenpäin. Musiikkioppilaitosjärjestelmä osoitti tavoitteellisen toiminnan mahdollisuudet. Musiikkioppilaitoksille kehittyi myös opetussuunnitelmat, joiden myötä opetuksen taso nousi sekä arviointi ja vertailu tuli mahdolliseksi. Myös muille taiteenaloille haluttiin mahdollistaa pysyvä ja säännöllinen, opetussuunnitelmaan perustuva toiminta ja pätevät opettajat. (Tuomikoski, 1993) Vuonna 1992 tuli voimaan taiteen perusopetusta säätelevä laki, jonka myötä vuoteen 1993 mennessä yhteensä 9 taiteenalaa pääsi taiteen perusopetuksen lainsäädännön piiriin. (Porna, 1993). Vuonna 1998 koulutuksen lainsäädännön kokonaisuudistuksen myötä Musiikkioppilaitoslaki

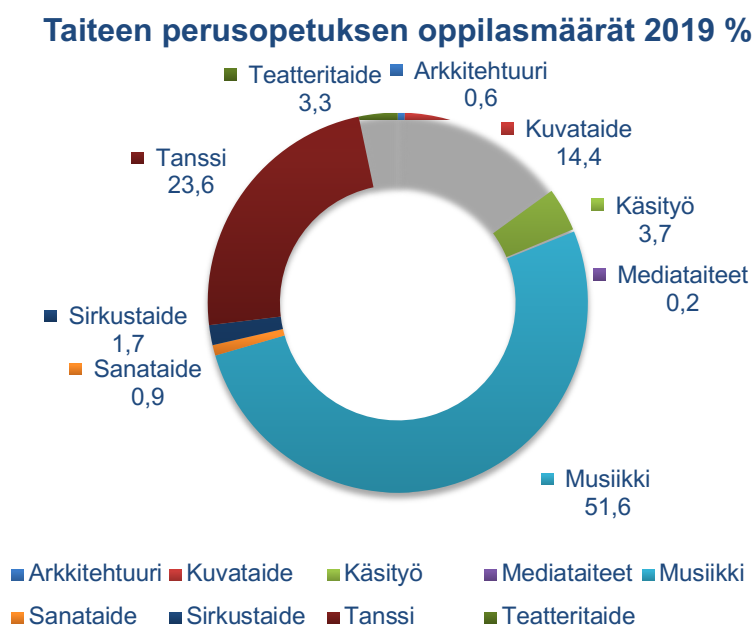
516/95 ja Laki taiteen perusopetuksesta 424/92 kumottiin ja syntyi Laki taiteen perusopetuksesta 633/98, jonka on edelleen voimassa. (Musiikkioppilaitostyöryhmän muistio, 1997; Strandman-Buckbee, 2012) Nykyiseen pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelmaan on kirjattu taiteen perusopetuksen lainsäädännön uudistus, jonka tavoitteena on opetuksen saavutettavuuden parantaminen eri taiteenalat huomioiden. (Valtioneuvosto, 2023) Taulukko 1:ssä olen pyrkinyt kuvaamaan järjestäytyneen musiikinopetuksen ja taiteen perusopetuksen historiaa säädettyjen lakien kautta tarkasteltuna. Olen värjännyt jokaisen lain omalla värisävyllään, jotta taulukosta voi helpommin hahmottaa mitkä lait ovat olleet yhtäaikaisesti voimassa. Lopussa sinisävyiset musiikkioppilaitoslait ja punasävyiset TPO-lait yhdistyvät violettiin lakiin taiteen perusopetuksesta 633/98. Olen koostanut tiedon Pornan (1993) ja Strandman-Buckbeenin (2012, s. 16–17) mukaan.

Taulukko 1. Taiteen perusopetuksen historia säädettyjen musiikkioppilaitos- ja taiteen perusopetuslakien kautta tarkasteltuna.

Vuosi	Musiikkioppilaitoslait	TPO-lait	Huomionarvoista
1968	Laki valtiosuutta saavista musiikkioppilaitoksista 147/68		Ensimmäinen musiikkioppilaitoslaki
1987	Laki valtiosuutta saavista musiikkioppilaitoksista 402/87		
1992		Laki taiteen perusopetuksesta 424/92	Musiikkioppilaitoslain rinnalle säädetty
1993	Musiikkioppilaitoslaki 723/92		Taiteen perusopetuslain rinnalle säädetty
1995	Musiikkioppilaitoslaki 516/95		Taiteen perusopetuslain rinnalle säädetty
1998		Laki taiteen perusopetuksesta 633/98	Laadittiin edellisten musiikkioppilaitoslain ja lain taiteen perusopetuksesta pohjalta

Taiteen perusopetuksen piiriin kuuluvat taiteenalat ovat tällä hetkellä arkkitehtuuri, kuvataide, käsityö, mediataiteet, musiikki, sanataide, sirkustaide, tanssi ja teatteritaide. (Opetushallitus, 2023; TPO-liitto, 2023) Alla olevasta kaaviosta (kuvio 3) voi saada käsityksen taiteen perusopetuksen oppilasmäärien jakautumisesta eri taiteenaloille siitä huolimatta, että kaavio perustuu muutaman vuoden takaisiin tietoihin. Oppilasmäärien jakautumiseen vaikuttavat seikat ovat moninaisia, mutta musiikin taiteenalan osalta voidaan sanoa, että taiteenalalla on koulutuksen ja julkisen rahoituksen osalta Suomessa pisimmät juuret ja se varmasti heijastuu myös nykyisiin oppilasmääriin.

Kuvio 3. Luoman (2020) taiteen perusopetuksen kyselyyn vastanneiden taiteen perusopetusta tarjoavien oppilaitosten oppilasmäärät taiteenaloittain 20.9.2019. (Luoma, 2020, s. 16)

3.1 Musiikin taiteenala taiteen perusopetuksen kentällä

Taiteen perusopetuksen tarkoitus on eri taiteenalojen tavoitteellisen opetuksen kautta antaa oppilaille valmiuksia itseilmaisuuksiin sekä jatko-opintoihin hakeutumiseen. (Finlex, 1998/633). Yleisiksi tavoitteiksi on myös määritelty edellytysten luominen hyvän musiikkisuhteen syntymiseen ja musiikin harrastamiseen.

(Opetushallitus, 2023) Minulle tilanne näyttäytyy tällä hetkellä niin, että vaikka tavoitteet musiikin taiteen perusopetuksen toimijoilla ovat samat, kenttää jakaa tällä hetkellä eri leireihin rahoitusjärjestelmä, oppimäärät ja kattojärjestöt. Nämä asiat linkittyvät tietysti toisiinsa, mutta pyrin työssäni selventämään musiikin kentän nykytilannetta, jotta voidaan ymmärtää, miten opetussuunnitelmatyö-kehittämishankkeeni kohteena oleva Kallion Musiikkikoulu sinne sijoittuu ja miten kyseiset asiat vaikuttavat Kallion Musiikkikoulun perustoimintaan, kuten opetussuunnitelmatyön kehittämiseen.

Ryhmittelen musiikin taiteen perusopetusta tarjoavat oppilaitokset työssäni kolmeen ryhmään, joiden valossa tarkastelen rahoituksen, oppimäärien ja kattojärjestöjen jakautumisen vaikutusta kentän toimintaan. Oppilaitostyypit ovat:

- VOS-oppilaitokset, eli opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämän taiteen perusopetuksen järjestämisluvan saaneet musiikin taiteen perusopetusta tarjoavat oppilaitokset. Opetus- ja kulttuuriministeriön järjestämislupaan liittyy automaattisesti opetustuntikohtainen valtionosuusrahoitus.
- Kunnan kanssa yhteistyössä toimivat TPO-oppilaitokset (KTPO-oppilaitokset), eli oppilaitokset, joilta kunta hankkii taiteen perusopetuksen koulutuspalveluita. Tähän kategoriaan kuuluvat periaatteessa myös sellaiset kunnalliset oppilaitokset, jotka eivät saa valtionosuusrahoitusta. Näitä oppilaitoksia oli vuonna 2016 olemassa 2 kpl. (Kuntaliitto, 2016) Selkeyden vuoksi jätän ne työssäni huomiotta. En halua tässä käyttää termiä ei-VOS-oppilaitos, jota olen nähnyt eri julkaisuissa kuvamassa kyseistä oppilaitostyyppiä. Mielestäni jako VOS- ja ei-VOS-laitoksiin on lähtökohtaisesti syrjivä.
- Vapaan sivistystyön oppilaitokset (VST-oppilaitokset), eli opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämää vapaan sivistystyön opetustuntikohtaista valtionosuutta musiikin taiteen perusopetuksen rahoittamiseen käyttävät oppilaitokset, esimerkiksi kansalaisopistot.
(Kivimäki, 2015; Suominen, 2019)

3.2 Opetussuunnitelman perusteet taiteen perusopetuksessa

Musiikkioppilaitoslainsäädännön synnyttyä vuonna 1968, Suomen Musiikkioppilaitosten Liitto laati vuonna 1969 jäsenoppilaitoksilleen ensimmäisen malliohjesäännön, jossa annettiin määräyksiä koskien musiikkioppilaitosten opetussuunnitelmia, osastojakoa sekä tutkintoja. Tätä ennen opetusta koskevat normit oli suunniteltu oppilaitoskohtaisesti ilman ulkopuolista ohjausta, josta seurauksena oli epäyhtenäisyys koulutuksen järjestämisessä. (Kuha, 2017) Päätelmäni mukaan tämä käytäntö käyttää erillisen tahon antamaa ohjeistusta paikallisten opetussuunnitelmien luomisessa periytyi taiteen perusopetukseen järjestäytyneestä musiikinopetuksesta.

Opetusministeriön taiteen perusopetustyöryhmän muistiosta 1989:41 selviää, että suunnitelma valtakunnallisten opetussuunnitelman perusteiden noudattamisesta taiteen perusopetuksessa oli olennainen osa taiteen perusopetuksen lain suunnittelua. Muistiossa todetaan seuraavaa:

[Taiteen perusopetusta koskevan] Lain ensisijaisen tavoitteena olisi varmistaa taiteen perusopetuksen sisällöllinen taso ja yhtenäisyys.

Merkittävimpinä keinoina tavoitteeseen pääsemiseksi laissa säädettäisiin taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmasta ja perusopetusta antavien opettajien kelpoisuusvaatimuksista. Opetusta pidettäisiin taiteen perusopetuksena silloin, kun sen antamisessa noudatettaisiin valtakunnallisia opetussuunnitelman perusteita. Opetusministeriö vahvistaisi opetussuunnitelman perusteet taideopetuksen eri aloille ja opetuksen järjestäjän tulisi laatia niihin perustuen opetussuunnitelma. (Taiteen perusopetustyöryhmä, 1989)

Ensimmäinen laki taiteen perusopetuksesta tuli voimaan vuonna 1992 ja ensimmäiset opetussuunnitelman perusteet vahvistettiin vuosina 1992 ja 1993 yhteensä yhdeksälle taiteenalalle.

Opetushallitus antoi ensin 8.6.1992 viidelle taiteenalalle ja sitten 18.12.1992 kolmelle taiteenalalle opetussuunnitelmien perusteet. Sitten opetushallitus on päätöksellään 19.5.1993 tarkentanut näitä ja antanut päivämäärällä 28.6.1993 kunnanhallituksille osoitetun määräyksen n:o 23/011/93, johon sisältyvät uudet tarkistetut

opetussuunnitelmien perusteet arkkitehtuurin (uusi), elokuva- ja videotaiteen, kuvataiteen, käsityön, musiikin, sanataiteen, sirkustaitteen, tanssin ja teatteri-ilmaisun taiteenaloille. (Porna, 1993)

Olen saanut käsiini kaikki muut opetussuunnitelmaa ohjaavat määräykset lukuun ottamatta Suomen Musiikkiopistojen Liiton antamaa vuoden 1969 malliohjesääntöä ja Pornan (1993) mainitsemia 18.12.1992 kolmelle taiteen alalle annettuja opetussuunnitelman perusteita. Olen päätellyt Taulukko 2:sta varten edellisen tekstilainauksen sekä 8.6.1992 annettujen opetussuunnitelman perusteiden perusteella mitkä taiteenalat ovat olleet kyseessä 18.12.1992 annetuissa opetussuunnitelman perusteissa. Viimeisimmät opetussuunnitelman perusteet annettiin vuonna 2017 yhdeksälle taiteenalalle ja niiden pohjalta tehdyt paikalliset opetussuunnitelmat otettiin käyttöön 1.8.2018 alkaen. (Opetushallitus, 2023; Suominen, 2019, s. 19) Taulukko 2 esittelee tarkemmin eri vuosina musiikkiopistoille ja taiteen perusopetukselle annettuja opetussuunnitelmia ja opetussuunnitelman perusteita, niiden sisältämiä oppimääriä sekä niiden koskettamia taiteenaloja.

Taiteen perusopetusta tarjoavat oppilaitokset noudattavat Opetushallituksen asetuksen 813/98 mukaisesti valtakunnallisena määräyksenä antamia taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita, joiden pohjalta ne laativat omat paikalliset opetussuunnitelmansa. Opetussuunnitelman perusteet annetaan taiteen perusopetuksessa nykyään laajalle ja yleiselle oppimäärälle (ks. luku 3.3). (Opetushallitus, 2023; Finlex, 1998/813)

Taiteen perusopetuksesta annetun lain (633/1998) 5 §:n mukaan Opetushallitus päättää taiteenaloittain taiteen perusopetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä (opetussuunnitelman perusteet). Opetushallitus päättää myös oppilaan arvioinnista ja todistukseen merkittävistä tiedoista (laki taiteen perusopetuksesta, 8 §). (Opetushallitus, 2017)

Paikalliset oppilaitoskohtaiset opetussuunnitelmat laaditaan Opetushallituksen antamien määräysten mukaan yhteistyössä oppilaitoksen opettajien ja mahdollisuuksien mukaan myös oppilaiden, huoltajien ja muiden tahojen kanssa tukien opetussuunnitelmaprosessin onnistumista. Koulutuksen järjestäjä hyväksyy paikalliset opetussuunnitelmat. (Opetushallitus, 2017)

Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2017) arvoperusta rakentuu ihmisoikeuksien, tasa-arvon, yhdenvertaisuuden ja kulttuurien moninaisuuden kunnioitukselle sekä ne perustuvat oppimiskäsitykseen, jonka mukaan oppilas on aktiivinen toimija. Oppimiskäsityksessä painotetaan yksilöllisten taitojen rakentamisen ohella yhteisöllisiä tietojen ja taitojen rakentamista, tavoitteiden asettamista ja niiden mukaan toimista. Monipuolisesti kokemuksellinen ja kannustava oppimisympäristö ohjaavat aktiivista oppijaa erilaisten taitojen ja vuorovaikutuksen kehittämisessä. Opetussuunnitelmien tavoitteena on yhteinäistää taiteen perusopetuksessa toteutuvaa tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta, tavoitteita, menetelmiä sekä arviointia ja näiden tavoitteiden kautta ohjata opetuksen arkea. (Opetushallitus, 2017)

3.3 Oppimäärät taiteen perusopetuksessa

Taiteen perusopetuksessa kaikkia taiteenaloja voi opiskella nykyään sekä laajassa että yleisessä oppimäärässä. Oppimäärien sisällöistä ja tavoitteista säädetään Opetushallituksen kullekin taiteenalalle antamissa taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. (Finlex, 1998/633; Opetushallitus, 2017) Laaja ja yleinen oppimäärä ovat keskenään rinnakkaiset, ja toisesta on mahdollista siirtyä toiseen oppilaan tarpeiden ja tavoitteiden mukaan. (Opetushallitus, 2023) Luvussa 3.4 käyn läpi oppimäärien eroavaisuuksia musiikin taiteenalalla.

Olen pyrkinyt selvittämään laajan ja yleisen oppimäärän syntyhistoriaa tarkastelemalla musiikkioppilaitosten ja taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden sekä lainsäädännön historiaa. Taulukossa 2 pyrin esittämään Kouluhallituksen ja myöhemmin Opetushallituksen antamat opetussuunnitelmat ja opetussuunnitelman perusteet aikajärjestyksessä, musiikkioppilaitoslainsäädännön ja taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmien olemassaolon suhteessa toisiinsa sekä niihin liittyvät oppimäärät ja taiteenalat. Olen värjännyt jokaisen opetussuunnitelman tai opetussuunnitelman perusteet omalla värisävyllään, jotta taulukosta voi helpommin hahmottaa mitkä ohjeistukset ovat olleet yhtäaikaisesti voimassa. Lopussa punasävyiset musiikkioppilaitoslainsäädännöstä tu-

levat ohjeistukset ja sinisävyiset TPO-lainsäädännöstä tulevat ohjeistukset yhdistyvät violettisävyisiin opetussuunnitelman perusteisiin, joissa musiikin laaja oppimäärä siirtyi myös TPO-lainsäädännön alle. Tätä taulukkoa varten olen koostanut tietoa seuraavista lähteistä: Kouluhallitus, 1988; Opetushallitus, 1992; Opetushallitus & Salonen, 1993; Opetushallitus, 1995; Opetushallitus, 2002; Opetushallitus, 2005; Opetushallitus, 2017; Porna, 2003; Kuha, 2017.

Taulukko 2. Koulu- ja Opetushallituksen antamat musiikkioppilaitoslainsäädännön ja taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmat ja opetussuunnitelman perusteet aikajärjestyksessä.

*En ole henkilökohtaisesti nähnyt kyseistä dokumenttia.

** En ole henkilökohtaisesti nähnyt kyseistä dokumenttia. Lisäksi olen päätellyt kyseiset 3 taiteenalaan perustuen viitteisiin: Porna, 1993, s. 75; Opetushallitus, 1992.

Vuosi	Musiikkioppilaitos-lainsäädäntö	Taiteen perusopetus	Oppimäärä	Taiteenalat
1969	*Suomen Musiikkiopistojen Liitto: Malliohjesääntö			Musiikki
1988	Kouluhallitus: Musiikkikoulun ja musiikkiopiston opetussuunnitelmat		Musiikkikoulun oppimäärä Musiikkiopiston oppimäärä	Musiikki
1992		OPH: Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet	Ei nimettyjä oppimääriä Yleinen oppimäärä (Suomen Kuntaliitto, 2002)	Kuvataide, käsityö, musiikki, sanataide, tanssi
1992		OPH: Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet	Ei nimettyjä oppimääriä Yleinen oppimäärä (Suomen Kuntaliitto, 2002)	**Elokuva- ja videotaide, sirkustaide, teatteri-ilmaisu
1993		OPH: Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet	Ei nimettyjä oppimääriä Yleinen oppimäärä (Suomen Kuntaliitto, 2002)	Arkkitehtuuri, elokuva- ja videotaide, kuvataide, käsityö, musiikki, sanataide, sirkustaide, tanssi, teatteri-ilmaisu
1995	OPH: Musiikkiopistojen opetussuunnitelman perusteet 1995		Perusasteen oppimäärä Musiikkiopisto-asteen oppimäärä	Musiikki
2002		OPH: Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2002	Laaja oppimäärä	Arkkitehtuuri, kuvataide, käsityö, musiikki, tanssi, teatteritaide
2005		OPH: Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2005	Yleinen oppimäärä	Arkkitehtuuri, audiovisuaalinen taide, kuvataide, käsityö, musiikki, sanataide, sirkustaide, tanssi, teatteritaide
2005		OPH: Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2005	Laaja oppimäärä	Sirkustaide
2017		OPH: Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2017	Yleinen oppimäärä Laaja oppimäärä	Arkkitehtuuri, kuvataide, käsityö, mediataiteet, musiikki, sanataide, sirkustaide, tanssi, teatteritaide

Musiikkioppilaitosjärjestelmällä on taiteen koulutusta antavana organisaationa Suomessa pisimmät perinteet. Musiikkioppilaitostoiminta alkoi laajentua 1960-luvulla, ja lakisääteisten puitteiden piiriin se saatiin vuonna 1968. (Taiteen perusopetustyöryhmä, 1989) Kouluhallitus antoi valtion osuutta saaville musiikkioppilaitoksille vuonna 1988 ensimmäisen kerran musiikkikoulun ja musiikkiopiston opetussuunnitelmat. Edellisenä vuonna säädetyssä musiikkioppilaitoslainsäädännössä 402/87 ja sen asetuksessa 692/87 säädettiin, että musiikin perusopetusta antavien musiikkioppilaitosten tuli noudattaa Kouluhallituksen vahvistamia opetussuunnitelmia. Tässä opetussuunnitelmassa oli määritetty musiikkikoulun oppimäärä ja musiikkiopiston oppimäärä. Nämä oppimäärät eivät olleet rinnakkaiset, vaan peräkkäin suoritettavat. (Kouluhallitus, 1988) Sama käytäntö oppimäärissä oli myös vuonna 1995 Opetushallituksen antamissa musiikkiopistojen opetussuunnitelman perusteissa, tällöin oppimääriä nimitettiin perusasteen ja musiikkiopistoasteen oppimääriksi. (Opetushallitus, 1995)

Vuonna 1992, kun taiteen perusopetus sai ensimmäiset opetussuunnitelman perusteensa, niissä ei ollut nimettyjä oppimääriä. Puhuttiin ainoastaan taidealojen perusopetuksesta. Musiikin osalta vuosina 1992–2002 oli rinnakkain olemassa kaksi erillistä opetussuunnitelmaa: taiteen perusopetuksen musiikin opetussuunnitelma sekä musiikkioppilaitoslainsäädännön nojalla vahvistettu musiikin opetussuunnitelma. (Kouluhallitus, 1988; Opetushallitus, 1992; Opetushallitus & Salonen, 1993; Opetushallitus, 1995; HE 86/1997 vp)

Vuonna 1997 kun valmisteltiin musiikkioppilaitoslain ja taiteen perusopetuslain yhdistämistä, hallituksen eduskunnalle esittämässä koulutusta koskevan lainsäädännön esityksessä todettiin:

Nykyisin [vuonna 1997] musiikin opetusta varten musiikkioppilaitoslainsäädännön nojalla vahvistettujen opetussuunnitelman perusteiden mukaiset opinnot ovat laajuudeltaan ja sisällöltään vaativammat kuin taiteen perusopetuksesta annetun lain nojalla musiikinopetusta varten vahvistettujen opetussuunnitelman perusteiden mukaiset opinnot. Jotta nykykäytäntöä voidaan jatkaa, säännökseen on otettu mahdollisuus erilaajuisten oppimäärien vahvistamiseen. (HE 86/1997 vp)

Tästä voidaan päätellä, että silloiset musiikkioppilaitosten musiikkioppilaitoslainsäädäntöön perustuvat opetussuunnitelman perusteet olivat nykyisen laajan oppimäärän edeltäjiä ja taiteen perusopetuksen musiikinalan opetussuunnitelman perusteet taas nykyisen yleisen oppimäärän edeltäjiä. Lainsäädännön yhdistämisen yhteydessä huomioitiin nämä eri laajuuksiin ja sisältöihin pohjaavat traditiot ja luotiin edellytykset eri oppimäärien vahvistamiselle.

Niinpä kun laki taiteen perusopetuksesta 633/98 astui voimaan, sen §5:ssä säädettiin, että opetussuunnitelman perusteet voivat sisältää erilaajuisia oppimääriä. Asetus taiteen perusopetuksesta 813/98 määritteli §1:ssä taiteen perusopetuksen oppimääräksi yleisen ja laajan. Vuoden 2002 taiteen perusopetuksen vuosikirjassa vuoden 1993 eri taiteenalojen opetussuunnitelmien perusteita kutsutaan yleisen oppimäärän mukaisiksi:

Voimassa olevat yleisen oppimäärän mukaiset eri taiteenalojen opetussuunnitelmien valtakunnalliset perusteet hyväksyttiin opetushallituksessa 19.5.1993 ja ne on annettu kunnanhallituksille 28.6.2003 opetushallituksen määräyksellä n:o 23/011/93. (Porna, 2003, s. 23)

Siinä mainitaan myös seuraavaa:

Ns. lakisääteiset musiikkioppilaitokset, joiden toiminta aiemmin perustui omaan lainsäädäntöön, ovat noudattaneet opetussuunnitelmissaan opetushallituksen vuonna 1995 hyväksymiä valtakunnallisia perusteita, jotka vastaavat uuden taiteen perusopetuslain laajaa oppimäärää. (Porna, 2003, s. 23)

Uuden lainsäädännön myötä musiikkioppilaitoslainsäädäntö ja siihen sidotut opetussuunnitelman perusteet yhdistyivät lakiin taiteen perusopetuksesta ja siihen sidottuihin opetussuunnitelman perusteisiin. Vuonna 2002 Opetushallitus antoi laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet arkkitehtuurin, kuvataiteen, käsityön, musiikin, tanssin sekä teatteritaiteen taiteenaloille. Sirkustaide sai omansa vuonna 2005. Vuonna 2005 annettiin ensimmäiset yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteiksi nimetyt perusteet. Näiden muutosten myötä saatiin omat oppimäärät tavoitteellisesti erilaisille tavoille opiskella eri taiteenaloja. Molempien oppimäärien tavoitteena on edellytysten luominen hyvän

musiikkisuhteen syntymiselle. Yleinen oppimäärä pyrkii luomaan edellytyksen elämänikäiseen musiikin harrastamiseen ja laaja puolestaan tähtää tämän lisäksi vahvemmin jatko-opintojen mahdollistamiseen. Näille tavoitteille myös perustuvat uusimmat vuonna 2017 annetut laajan ja yleisen oppimäärän taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. (Opetushallitus, 2023; Strandman-Buckbee, 2012)

Tämän käytännön tarpeisiin vastaavan oppimääräjaon toimivuuteen on ainakin musiikin taiteenalalla vaikuttanut taiteen perusopetuksen rahoitusjärjestelmä. (Tiainen ym., 2012) Musiikin taiteenalan rahoitusjärjestelmä syntyi 1968, kun säädettiin ensimmäinen laki valtionosuutta saavista musiikkioppilaitoksista. 1998 säädetyssä taiteen perusopetusta koskevassa laissa mahdollistettiin eri oppimäärien vahvistaminen. Asetuksessa 813/1998 määriteltiin oppimääräksi yleinen ja laaja. Opetus- ja kulttuuriministeriön päätöksellä on valtion rahoituksella rahoitettu ainoastaan laajaa oppimäärää ja tämä pätee edelleen, vaikka oppimääriä on nykyään kaksi. (Strandman-Buckbee, 2012; Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2023) Yleinen oppimäärä suunnattiin nimenomaan niiden oppilaitosten käyttöön, jotka eivät olleet lakisääteisen valtionavustuksen piirissä. Valtio ei myöntänyt silloin määrärahoja yleisen oppimäärän opetussuunnitelman toteuttamiseen, vaan edellytti kuntien ryhtyvän tukemaan tämän oppimäärän koulutusta. (Kallion Musiikkikoulu, 2008) Yleiselle oppimäärälle ei siis säädetty laissa omaa valtionosuusrahoitusta, vaan rahoituksen myöntäminen jäi kuntien vastuulle. (Finlex, 1998/633) Kokemukseeni perustuen käytännössä kuntien myöntämät toiminta-avustukset ovat olleet murto-osa VOS-laitosten nauttimista tuista. Näkisin, että musiikin taiteenalalla tämä tuo haasteita yleisen oppimäärän opetukseen muun muassa sen vuoksi, että kaikista kalleimman opetusmuodon, yksilöopetuksen, traditio on vahva ja ryhmäopetuksessa ryhmien koot eivät käytännön syistä voi olla niin suuria kuin joissain muissa taiteenlajeissa.

3.4 Musiikin taiteenalan oppimääriin perustuva jaottelu

Kaikilla taiteenaloilla on nykyään käytössään kaksi oppimäärää: yleinen ja laaja. (Opetushallitus, 2023) Taulukossa 3 esittelen musiikin yleisen ja laajan oppimäärän eroavaisuudet. Taulukon tiedot on koostettu Opetushallituksen verkkosivuilta (2023) sekä taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteista (2017).

Taulukko 3. Oppimäärien varsinaiset sisällölliset erot musiikin taiteen alalla ovat opintojen laajuus, tavoitealueet, todistusten arviointi sekä yhteisten tavoitteiden laajuus.

Oppimäärä	Yleinen oppimäärä	Laaja oppimäärä
Opintojen laajuus	500 tuntia / 18,5 op	1300 tuntia / 48,1 op
Opintojen jakautuminen	Yhteiset opinnot 300 h / 11,1 op Teemaopinnot 200 h / 7,4 op	Perusopinnot 800 h / 29,6 op Syventävät opinnot 500 h / 18,5 op
Tavoitealueet	Soittaminen ja laulaminen Esittäminen ja ilmaiseminen Kuunteleminen ja musiikin hahmottaminen Taiteidenvälinen osaaminen	Oppimaan oppiminen ja harjoittelu Esittäminen ja ilmaiseminen Kuunteleminen ja musiikin hahmottaminen Säveltäminen ja improvisointi
Todistukset	Yleisen oppimäärän päättötodistus: Todistus suoritetuista opinnoista	Laajan oppimäärän perusopintojen todistus: Todistus suoritetuista opinnoista Sanallinen arvio perusopinnoista Laajan oppimäärän päättötodistus: Todistus suoritetuista opinnoista Sanallinen arvio laajasta oppimäärästä
Yhteiset tavoitteet	Edellytysten luominen hyvän musiikkisuhteen syntymiselle ja musiikin elämäntavaksi harrastamiselle.	Edellytysten luominen hyvän musiikkisuhteen syntymiselle. Valmiuksien antaminen musiikin itsenäiseen harrastamiseen ja oppilaan tavoitteiden mukaiseen musiikkiopintojen jatkamiseen muilla koulutusasteilla.

Oppilaitokset voivat tarjota joko laajaa tai yleistä oppimäärää, tai molempia rinnakkain. Opetus- ja kulttuuriministeriön taiteen perusopetuksen järjestämisluvan saaneet musiikkioppilaitokset ovat veloitettuja tarjoamaan laajaa oppimäärää, mutta voivat halutessaan kunnan luvalla tarjota molempia oppimääriä rinnakkain. VOS-oppilaitokset tarjoavat pääasiallisesti laajaa oppimäärää, koska heille suunnattu tuki on myönnetty nimenomaan laajan oppimäärän opetustuntimäärän mukaan laajaa oppimäärää tukemaan. Mikäli VOS-oppilaitos tarjoaa myös yleistä oppimäärää, sen järjestäminen jää taiteen perusopetuksen valtionosuuden tuen ulkopuolelle, joka tekee siitä taloudellisesti haastavaa. Myös VOS-oppilaitosten historialliset toimintarakenteet perustuvat laajan oppimäärän tarjoamiselle. KTPO-oppilaitokset tarjoavat pääasiallisesti yleistä oppimäärää, koska heidän rahoituksensa ei riitä laajan oppimäärän tarjoamiseen siinä muodossa kuin VOS-laitokset sitä tarjoavat. Pieni osa KTPO-oppilaitoksista tarjoaa molempia oppimääriä ja selkein vähemmistö vain laajaa oppimäärää. Vapaan sivistystyön oppilaitoksista suurin osa tarjoaa musiikin yleistä oppimäärää. Kaikista kolmesta oppilaitostyyppistä löytyy oppilaitoksia, jotka tarjoavat molempia oppimääriä, mutta ne kuuluvat vähemmistöön.

Pystyäkseen pyrkimään taiteen perusopetuksen valtionosuuden piiriin, musiikkioppilaitoksen täytyy tarjota laajaa oppimäärää (koska tuki myönnetään tällä hetkellä vain laajan oppimäärän opetustuntimäärälle). Tämä on myös sellainen seikka, joka kannustaa KTPO-oppilaitoksia lisäämään laajan oppimäärän opetusta paremman rahoituksen piiriin pyrkimisen toivossa. Kahden rinnakkaisen oppimäärän tarjoaminen ei ole aivan ongelmaton, kuten ei myöskään laajan oppimäärän tarjoaminen ilman sille myönnettyä rahoitusta. Se, miten kaksi rinnakkaista oppimäärää on järjestetty oppilaitoksissa, jotka tarjoavat molempia oppimääriä, vaihtelee.

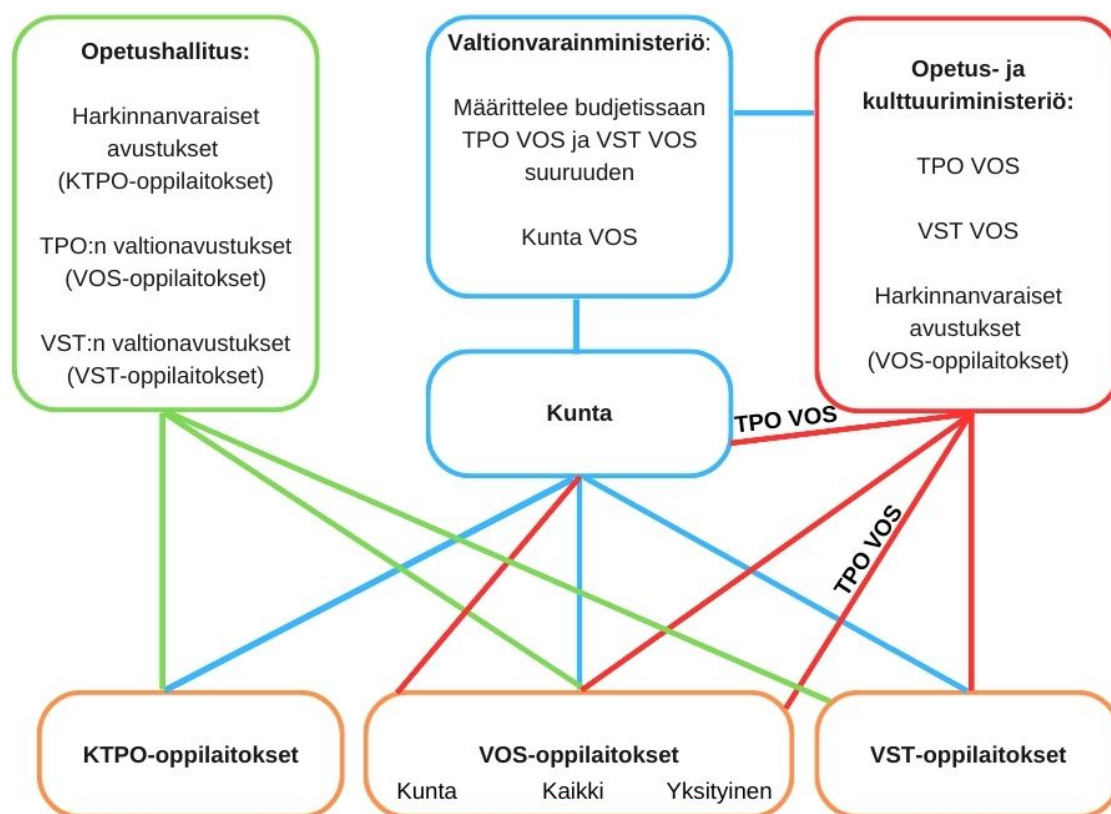
Tahdon nostaa esiin muutaman musiikin yleisen oppimäärän edun: musiikin taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän tehtävänä on luoda edellytykset hyvän musiikkisuhteen syntymiselle ja musiikin elämänikäiselle harrastamiselle. (Opetushallitus, 2017) Kokemukseeni perustuen yleinen oppimäärä soveltuu

erityisesti oppilaille, jotka haluavat harrastaa musiikkia joustavammilla tavoitteilla ja matalammalla aloituskynnyksellä. Yleinen oppimäärä mahdollistaa esimerkiksi sen, että oppilaalla on musiikkiharrastuksen lisäksi muitakin harrastuksia tai että musiikkiharrastus voi pysyä mukana haastavamman koulutusasteen opintojen ohella mukautuvampien vaatimustensa vuoksi. Yleinen oppimäärä on toki myös tavoitteellista toimintaa, mutta se antaa enemmän tilaa oppilaskohtaisille edistymisen tavoitteille. Yleisen oppimäärän piiriin ei musiikissa ole pääsykokeita, toisin kuin vielä ainakin osittain laajassa oppimäärässä. Yleinen oppimäärä on näiden seikkojen vuoksi monelle saavutettavampi oppimäärä. Suurin (ainakin pääkaupunkiseudulla) saavutettavuutta vaikeuttava tekijä on lukukausimaksujen suuruus. Alueellisesti voi olla myös suuriakin eroja yleistä oppimäärää tarjoavien oppilaitosten sijainnin saavutettavuudessa.

3.5 Musiikin taiteenalan rahoitukseen perustuva jaottelu

Taiteen perusopetus on voittoa tavoittelematonta toimintaa. (Finlex, 1998/633) Taiteen perusopetuksen rahoituksen valtionosuusjärjestelmä perustuu vuonna 1968 laadittuun musiikkioppilaitoslakiin, joka turvasi yhdeksälle musiikkioppilaitokselle vuosittaisen rahoituksen. (Suominen, 2019, s. 18) Nykyisin taiteen perusopetuksen valtionosuusrahoitus jakautuu opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnoimaan opetustuntimäärän perusteella myönnettävään opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuuteen (TPO VOS) sekä valtionvarainministeriön hallinnoimaan asukasmäärän perusteella myönnettävään kunnan peruspalvelujen valtionosuuteen (Kunta VOS). (Opetushallitus, 2022) Kunta VOS jaetaan kunnille, ja se kattaa muitakin kuntien peruspalveluja taiteen perusopetuksen ohella. Kunnat myöntävät asukasmäärään perustuvaa valtionosuutta harkintansa mukaan kaikille taiteen perusopetuksen oppilaitostyypeille. Kunnalle voidaan myös myöntää oikeus saada valtionosuutta opetustuntimäärän mukaan, mikäli kunnalla on taiteen perusopetusta antava oppilaitos. Tällöin kunta saa valtionosuutta asukasmäärän (kunta VOS) sekä opetustuntimäärän (TPO VOS) perusteella. (Musiikkioppilaitostyöryhmän muistio 1997) Lisäksi VST-oppilaitoksia varten on oma vapaan sivistystyön opetustuntikohtainen valtionosuus (VST VOS), jota he voi-

vat ohjata myös taiteen perusopetuksen tarjoamiseen. (Kivimäki, 2015; Suominen, 2019) Valtionosuusjärjestelmän lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriö jakaa vuosittain harkinnanvaraista avustusta, jota voivat hakea VOS-oppilaitokset (510 000 €). (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2023) Opetushallitus jakaa vuosittaisia harkinnanvaraista avustusta KTPO-oppilaitoksille (400 000 €), taiteen perusopetuksen valtion avustusta VOS-oppilaitoksille (700 000 €) sekä vapaan sivistystyön ylimääräistä avustusta VST-oppilaitoksille (150 000 €). (Opetushallitus, 2023) Alla olevassa kuviossa (kuviokuva 4) pyrin hahmottamaan julkisen rahoituksen jakautumista eri oppilaitostyypeille taiteen perusopetuksen musiikin taiteenalalla.

Kuvio 4. Musiikin taiteen perusopetuksen julkiset rahoituskanavat kaaviossa.

VOS-oppilaitokset saavat opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämää opetustuntikohtaista valtionosuutta (TPO VOS). (Finlex, 2009/1705) VOS-oppilaitoksista osa on yksityisiä ja osa kunnan ylläpitämiä oppilaitoksia. Kunta voi saada opetustuntikohtaisesti rahoitetun taiteen perusopetuksen valtionosuutta, mikäli se

ylläpitää taiteen perusopetuksen oppilaitosta. (Renko & Ruusuvirta, 2016) Tällä hetkellä näitä opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämän taiteen perusopetuksen järjestämisluvan saaneita VOS-musiikkioppilaitoksia on koko Suomessa yhteensä 88. (Opetushallitus, 2022, s. 64) Edellisen kerran opetus- ja kulttuuriministeriön taiteen perusopetuksen järjestämislupahaku oli auki vuonna 2019, jolloin 3 uutta musiikkioppilaitosta pääsi valtionosuuden piiriin. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2023) Perimmäinen ongelma uusien valtionosuuksien myöntämiselle on se, että valtion talousarviossa taiteen perusopetuksen VOS-määrärahaa ei ole kasvatettu. Tässä tilanteessa uusien järjestämislupien myöntäminen ei ole mahdollista. (Suominen, 2017, s. 23)

Valtionosuuden lisäksi VOS-oppilaitokset voivat saada kunnan myöntämää rahoitusta ja avustuksia toimintansa tukemiseen (Kunta VOS). VOS-oppilaitosten kokonaisrahoitus muodostuu näin ollen taiteen perusopetuksen valtionosuudesta, kuntien myöntämästä rahoituksesta ja avustuksista sekä oppilasmaksuista. (Suominen, 2019, s. 23, s. 43) VOS-oppilaitoksilla on myös mahdollisuus hakea opetus- ja kulttuuriministeriön vuosittaista harkinnanvaraista avustusta sekä Opetushallituksen taiteen perusopetuksen valtionavustusta. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2023; Opetushallitus, 2023)

KTPO-oppilaitokset järjestävät kunnan heiltä hankkimaa taiteen perusopetusta ja voivat saada omalta kunnaltaan avustusta toimintaansa. (Kivimäki, 2015) Kunnat saavat Valtionvarainministeriöltä asukaskohtaista kunnan peruspalveluihin (sis. taiteen perusopetus) kohdentuvaa valtionosuutta (Kunta VOS), jonka ne saavat harkintansa mukaan käyttää muun muassa taiteen perusopetuksen tukemiseen. Tästä valtionosuudesta jaetaan rahoitusta kaikille eri taiteen perusopetuksen oppilaitostyypeille. (Suominen, 2019, s. 33) Mainittakoon myös, että ymmärryksen mukaan esimerkiksi Helsingin kaupungin jakamaan rahoitukseen on tehty vain yksittäisiä muutoksia vuoden 2012 jälkeen, vaikka rahoitusta saavien oppilaitosten tilanteet ja tarpeet ovat muuttuneet reilussa vuosikymmenessä. Tätäkään määrärahaa ei siis ole valtion budjetissa kentän tarpeiden mukaan kasvatettu. Kokemukseeni perustuen KTPO-oppilaitosten kokonaisrahoitus muodostuu kuntien myöntämästä rahoituksesta ja avustuksista, muista

mahdollisista avustuksista sekä oppilasmaksuista. KTPO-oppilaitoksilla on myös mahdollisuus hakea Opetushallituksen harkinnanvaraista avustusta. (Opetushallitus, 2023) Todellisuudessa kaikki KTPO-oppilaitokset eivät ole oman kuntansa jatkuvan avustuksen piirissä. Opetushallitus on teettänyt viimeksi vuonna 2020 selvityksen taiteen perusopetuksen järjestämisestä. Selvitys oli suunnattu koko taiteen perusopetuksen kentälle ja sen kokonaisvastausprosentti oli 86,1 %. Musiikin taiteen alalta muita kuin opetustuntikohtaisen valtionosuuden piirissä olevia musiikkioppilaitoksia kyselyyn oli vastannut 82 kpl. Todellisuudessa voidaan olettaa, että näitä oppilaitoksia on ainakin muutamia enemmän. (Luoma, 2020, s.16)

Musiikin taiteen perusopetusta voidaan tarjota myös vapaan sivistystyön oppilaitoksissa, kuten kansalaisopistoissa. Kansalaisopistot saavat vapaan sivistystyön opetustuntikohtaista valtionosuutta (VST VOS) ja ne voivat käyttää sitä halutessaan myös taiteen perusopetuksen järjestämiseen. Tämä rahoitusjärjestelmä on oma erillinen järjestelmänsä taiteen perusopetuksen valtionosuusjärjestelmän rinnalla. (Kivimäki, 2015; Suominen, 2019) Vapaan sivistystyön valtionosuuden tuntihinta on korkeampi kuin taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän valtionosuuden tuntihinta. (Tiainen ym., 2012) VST-oppilaitokset voivat hakea lisäksi Opetushallituksen vapaan sivistystyön ylimääräistä avustusta.

Kaikilta taiteen perusopetuksen toimijoilta edellytetään samoihin opetussuunnitelman perusteisiin pohjaavan opetussuunnitelman toteuttamista. Tällä hetkellä samaa opetussuunnitelmaa toteutetaan erisuuruisilla tuntihinnoilla ja avustuksilla. Näen, että rahoituksen epätasainen jakautuminen luo musiikin kentälle jännitteitä ja kilpailua. VOS-rahoitusjärjestelmän piiriin pääsy on tavoiteltua, toisaalta VOS-avustuksen piirissä jo olevat toimijat joutuisivat muuttamaan toimintaansa, mikäli sama kokonaisrahoitus jakautuisi suuremmalle määrälle oppilaitoksia. Taiteen perusopetuskentän rahoitusjärjestelmää onkin viime vuosina pyritty tarkastelemaan (mm. Tiainen ym., 2012; Suominen, 2019) ja tekemään ehdotuksia rahoitusjärjestelmän muuttamiseksi vastaamaan koko taiteen perusopetuksen kentän ja myös musiikin yleisen oppimäärän tämänhetkisiin tarpeisiin, kuitenkin niin, että nykyisten toimijoiden toiminta pyrittäisiin turvaamaan.

On muun muassa ehdotettu, että rahoitusperusteita korjattaisiin siten, että koulutuksen järjestäjät olisivat yhdenvertaisessa asemassa ja valtionosuus saman tehtävän toteuttamiseen olisi kaikilla samansuuruinen. (Tiainen ym., 2021) Taiteen perusopetuksen lähtökohtainen tarkoitus on tuoda eri taiteenalojen opetusta ensisijaisesti lasten ja nuorten saataville ja voitaisiin siis ajatella, että taiteen perusopetuksen julkinen rahoitus on lapsille ja nuorille suunnattua rahoitusta. Niin kauan kuin rahoitus jakautuu epätasaisesti toimijoiden välillä, voidaan esittää kysymys: Miksi toiset lapset ja nuoret ovat oikeutettuja saamaan enemmän julkista rahoitusta kuin toiset?

3.6 Musiikin taiteen perusopetuksen liitot

Musiikin taiteen perusopetuksen asiaa ajavia liittoja ovat tällä hetkellä Suomen musiikkioppilaitosten liitto (SML), Suomen konservatorioliitto, Musiikkioppilaitosyhdistys Ry (MOY) sekä Kansalaisopistojen liitto (KoL). Taiteen perusopetuksen liitto (TPO-liitto) ajaa myös musiikin taiteen alan asiaa muiden taiteen perusopetuksen taiteenalojen rinnalla.

Suomen musiikkioppilaitosten liitto on musiikkioppilaitosten kattojärjestö, johon kuuluu tällä hetkellä 97 oppilaitosta. SML valvoo Suomen musiikkioppilaitosten etuja maan musiikki- ja kulttuuripolitiikassa. Tällä hetkellä jäseneksi hyväksymisen kriteereissä mainitaan muun muassa, että hakijalla tulee olla musiikin taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän järjestämislupa sekä opetuksen tulee olla pääosin musiikin laajan oppimäärän mukaista. Näin pääosin tai ainoastaan yleistä oppimäärää tarjoavat musiikkioppilaitokset jäävät ainakin toistaiseksi SML:n ulkopuolelle. SML tarjoaa myös infoasiakkuutta, johon SML:ään kuulumattomat musiikin yleistä oppimäärää tarjoavat oppilaitokset voivat halutessaan ilmoittautua. He saavat liiton tiedotteet sekä osallistumisoikeuden sellaisiin SML:n koulutuksiin ja seminaareihin, jotka käsittelevät yleisen oppimäärän asioita. Mutta näiden SML:n ulkopuolelle jäävien oppilaitosten tai yleisen oppimäärän etua SML ei nykyisellään aja. (Musicedu, 2023)

Suomen konservatorioliitto on nimensä mukaan konservatorioiden etu- ja yhteistyöjärjestö. Pääasiassa se edistää musiikkialan ammatillisen perustutkinnon asemaa, mutta valtaosassa jäsenoppilaitoksista on myös musiikin taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän mukaista toimintaa. Konservatoriot kuuluvat myös SML:ään. (Konservatorioliitto, 2023; Musicedu, 2023)

Musiikkioppilaitosyhdistys Ry (MOY) on taiteen perusopetuksen musiikin yleistä oppimäärää antavien oppilaitosten yhdistys ja ajaa musiikin yleisen oppimäärän etua. (Moyry, 2023)

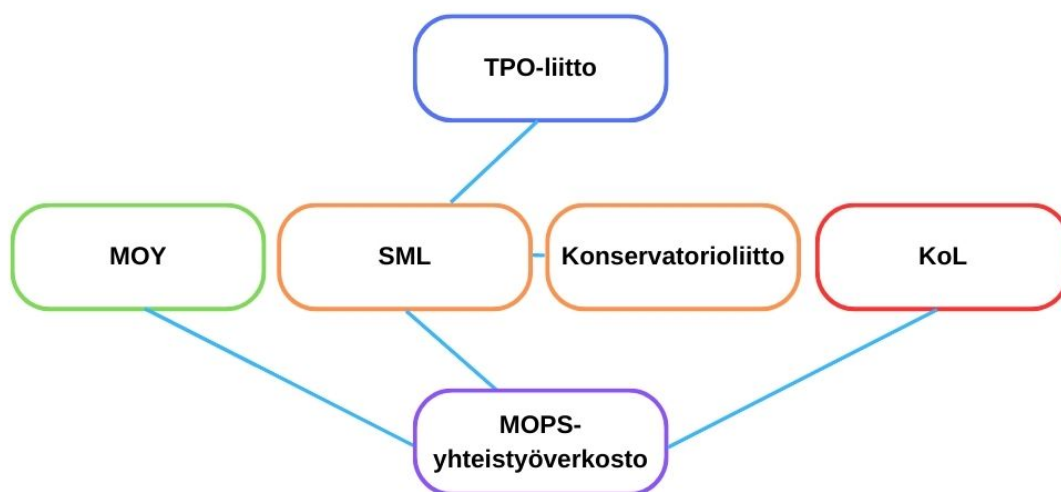
Kansalaisopistojen liitto (KoL) toimii vapaan sivistystyön edunvalvojana ja näin ollen myös ajaa taiteen perusopetusta tarjoavien vapaan sivistystyön oppilaitosten etuja. (Kansalaisopistojenliitto, 2023)

Taiteen perusopetuksen liitto (TPO-liitto), on kaikkien eri taiteen perusopetuksen taiteenalojen liittojen kattojärjestö. Musiikin alaa siellä edustaa SML. Muita musiikin alan liittoja ei ole hyväksytty mukaan. Ymmärtääkseni syynä on, että TPO-liitto haluaisi ottaa vain yhden kutakin taiteenalaa edustavan liiton jäsenekseen. Käytännössä tilanne on sellainen, että KTPO-oppilaitokset jäävät TPO-liiton ulkopuolelle, eikä heidän äänensä ja yleisen oppimäärän näkökulma tule kuuluviin TPO-liiton kautta. Näin ollen TPO-liitto ei tällä hetkellä edusta koko taiteen perusopetuksen kenttää.

Vuonna 2018 perustetussa musiikin taiteen perusopetuksen yhteistyöverkostossa, MOPS-yhteistyöverkostossa, musiikin taiteen perusopetuksen liitot SML, MOY sekä KoL, tekevät yhteistyötä keskenään. (Musicedu, 2023; Moyry, 2023) Olen ollut mukana MOY Ry:n jäsenkokouksissa keväällä 2023 Kallion Musiikki-koulun edustajana. Siellä käytyjen keskustelujen perusteella olen ymmärtänyt, että parhaimmillaan MOPS-yhteistyöverkosto olisi voinut olla yleistä oppimäärää tarjoavien oppilaitosten ääniväylä TPO-liiton suuntaan, mutta ainakaan vielä tämä tavoite ei ole toteutunut.

Käsitykseni mukaan alun perin SML:n oli tarkoitus ajaa myös yleisen oppimäärän asemaa, kun kaksi erillistä oppimäärää nimettiin. Olen ymmärtänyt, että

VOS-oppilaitosten ja KTPO-oppilaitosten välisessä historiassa on kuitenkin sellaisia yhteistyötä rampauttaneita, pääosin rahoitukseen liittyviä ratkaisemattomia konflikteja, jotka ovat ajaneet toimijat eri leireihin ja toimineet yhteistyön ylitsöpääsemättöminä esteinä. Olisi mielestäni koko musiikin taiteenalan etu, että kaikki musiikkioppilaitokset olisivat samassa liitossa, joka ajaisi samaa ja yhteistä asiaa. Elämme tässä asiassa sellaista toiveikasta murroskautta, että yhteistä maaperää musiikin toimijoiden kesken pyritään löytämään. Alla olevassa kuviossa (kuvio 5) olen pyrkinyt hahmottamaan musiikin taiteen perusopetuksen liittojen keskinäistä kuviota ja miten ne toimivat suhteessa toisiinsa.

Kuvio 5. Musiikin taiteen perusopetuksen liitot ja niiden verkostoituminen.

3.7 Kallion Musiikkikoulu musiikin taiteen perusopetuksen kentällä

Kallion Musiikkikoulu on taiteen perusopetusta tarjoava yksityinen musiikkikoulu, joka järjestää kunnan hankkimaa taiteen perusopetuksen opetusta (KTPO-oppilaitos). Musiikkikoululla on käytössään koulutuksen järjestäjän hyväksymät yleinen ja laaja oppimäärä. Yleisen oppimäärän opintosuunnitelma hyväksyttiin käyttöön vuonna 2009 ja laajan vuonna 2019.

Lähtökohtaisesti uudet oppilaat aloittavat tällä hetkellä yleisen oppimäärän piirissä ja heillä on myöhemmin mahdollisuus siirtyä laajan oppimäärän puolelle. Suurin osa oppilaitoksen oppilaista on tällä hetkellä yleisen oppimäärän piirissä,

siksi koin olennaiseksi aloittaa opetussuunnitelman kehittämisprosessin yleisestä oppimäärästä.

Kallion Musiikkikoulun kokonaisrahoitus rakentuu kunnan myöntämästä vuosittaisesta toiminta-avustuksesta sekä lukukausimaksuista. Lisäksi kausittain tai satunnaisesti on mahdollista hakea kunnan ja muiden tahojen myöntämiä hankeavustuksista, yksittäisiä apurahoja ja avustuksia sekä Opetushallituksen harkinnanvaraista avustusta. Kallion Musiikkikoulu on Musiikkioppilaitosyhdistyksen (MOY) jäsen ja on sitä kautta verkostoitunut muiden yleistä oppimäärää tarjoavien musiikkioppilaitosten sekä MOY:n yhteistyöverkoston kanssa.

4 Autonominen opettaja suomalaisessa opetussuunnitelma-ajattelussa

Nyt kun ymmärrämme millaisen toimintaympäristön taiteen perusopetus ja musiikin taiteenalan kenttä luovat, voimme tarkastella kehittämisprojektini seuraavaa olennaista teemaa: opettajan autonomiaa. Suomalainen opetussuunnitelma-ajattelu perustuu kahteen merkittävään länsimaiseen opetussuunnitelma-perinteeseen – saksalaisen kielialueen Bildung-perinteeseen sekä angloamerikkalaiseen curriculum-perinteeseen, ja on ainakin tähän saakka pitänyt pintansa kansainvälisille opetussuunnitelmien standardoimista ja koulujen tulosvastuuta korostaville vaikutteille. (Saari, ym., 2017, s. 63, s. 82) Bildung-perinteessä opettaja nähdään autonomisena eli itsenäisenä toimijana ja opetussuunnitelman toteuttajana, joka parhaan kykynsä mukaan mahdollistaa oppimista. Olennaista perinteelle on myöskin kansallisen kulttuurin ymmärtäminen historiallisessa ja poliittisessa viitekehyksessä. Curriculum-perinteessä taas keskeistä on käyttäytymistieteellinen asiantuntemus tavoitteiden, opetusmenetelmien sekä arvioinnin suunnittelussa ja toteutuksessa. (Saari, ym., 2017)

Suomessa toteutettiin 1960-luvun lopulla alkunsa saanut peruskoulu-uudistus, jossa kaikille yhtenäinen peruskoulu korvasi vanhan jaon kansakouluun ja oppikouluun. 1970-luvulla luotiin pohja peruskoululle ominaiselle Mastery learning-ajatteluun pohjaavalle tasa-arvoideologialle, jossa tavoitteena oli oppisisältöjen

ennustettava ja mitattava hallinta sekä sen myötä ajatus oppimisen normaalitason saavutettavuudesta kaikille oppilaille. (Saari, ym., 2017)

Voidaan siis sanoa, että suomalaisen opetussuunnitelma-ajattelun tärkeimmät rakennuspalikat ovat tasa-arvo, opettajan autonominen asema opetussuunnitelman toteuttajana sekä käyttäytymistieteeseen perustuva tavoitteiden, opetusmenetelmien ja arvioinnin järjestelmä. Olennaista on myös osallistavan johtamisen kulttuuri, joka perustuu luottamukselle hallinnon ja opettajien välillä. Suomalaisessa oppilaitoskulttuurissa rehtori luo puitteet opettajan työlle, mutta ei puutu luokkahuonetyöskentelyyn. Tähän saattaa vaikuttaa se, että rehtorilla ja opettajilla on yhteinen koulutustausta, joka mahdollistaa ammatillisen läheisyyden säilyttämisen opettajiin. Parhaassa tapauksessa tämän seurauksena pedagoginen johtaminen kehkeytyy yhteisölliseksi prosessiksi, jossa opettajilla on mahdollisuus nostaa esille omia ideoitaan. (Rajakaltio & Komulainen, 2017, s. 231; Rajakaltio, 2011, s. 80; Saari, ym., 2017) Nähdäkseni nämä samat arvot, jotka ohjaavat perusopetusta, ohjaavat myös taiteen perusopetusta.

Suomalainen opetussuunnitelmajärjestelmä on maailmanlaajuisesti katsottuna ainutlaatuinen. Se jakautuu kolmeen tasoon: kansalliseen opetussuunnitelmaan, paikallisiin opetussuunnitelmiin sekä toteutuvaan opetussuunnitelmaan. Kansallisella tasolla opetussuunnitelman uudistusta johtaa opetus- ja kulttuuriministeriö ja toimeenpanevana elimenä Opetushallitus, joka antaa valtakunnallisena määräyksenä perusopetusta ohjaavat opetussuunnitelman perusteet, joiden pohjalta paikalliset opetussuunnitelmat laaditaan. Kuntien ja koulujen omat paikalliset opetussuunnitelmat huomioivat paikalliset tarpeet ja näkökulmat. Toteutuvalla opetussuunnitelmalla tarkoitetaan opetustilanteissa toteutuvaa opetussuunnitelmaa. Tavoitteena on, että perusopetuksen opetussuunnitelmat luovat yhtenäisen pohjan paikallisille opetussuunnitelmille ja siten ohjaavat kasvatusta ja opetustyön arkea, vahvistavat koulutuksen tasa-arvoa sekä ottavat huomioon paikalliset tarpeet. (Saari, ym., 2017; Opetushallitus, 2023)

On huomion arvoista, että toteutuessaan opetussuunnitelma ovat lakien ja asetusten ohella ja niihin kytkeytyen yksiä merkittävimpiä kansalaisiin vaikuttavia dokumentteja. (Saari, ym., 2017, s. 7)

4.1 Opettaja opetussuunnitelman toteuttajana

Opettajan autonominen asema opetussuunnitelman toteuttajana ansaitsee lähempää tarkastelua olennaisen roolinsa vuoksi opetussuunnitelman toteuttamisessa. Opetussuunnitelmajärjestelmä pohjaa ajatukseen, että opettaja pystyy pedagogiseen ajatteluun itse. Kansallinen opetussuunnitelma luo raamit järjestelmän toimimiselle samoissa puitteissa, jättäen kuitenkin paikallisille opetussuunnitelmille paljon valtaa. Toteutuva opetussuunnitelma syntyy oman työnsä ja ajattelunsa kehittämiseen kykeneväisten opettajien käsissä. (Saari, ym., 2017)

Käsitteenä opettajan pedagoginen ajattelu on hyvin monimuotoinen riippuen siitä, mikä teoreettinen lähestymistapa on taustalla. Opettajan pedagogisella ajattelulla tarkoitetaan sitä, että opettaja kykenee tiedostamaan ja arvioimaan opetuksensa perusteita ja lähtökohtia. Pedagoginen ajattelu heijastuu opettajan ratkaisuisissa. (Syrjäläinen ym., 2008)

Oppimistilanteessa opettajan näkemys vuorovaikutuksesta ja opitavan sisällön luonteesta luovat opetustilanteesta kokemuksellisen kokonaisuuden. Opettaja toimii linkkinä kulttuuriperinteen, koulun opetussuunnitelman ja oppilaiden välillä. Opettajan pedagogisen ajattelun kautta nämä kulttuuriset ja yhteiskunnalliset elementit siirtyvät tulevien sukupolvien pääomaksi. (Syrjäläinen ym., 2008)

Uusikylä, Kansanen, Hellström & Jyrhämä kirjoittavat vuonna 2016 julkaistussa teoksessaan, Opettajan didaktiikka, opettajan tavoitteisuuden suhteesta toteutuvaan opetussuunnitelmaan. Heidän mukaansa opettajan toiminta on aina intentionaalista, eli suuntautunut johonkin. Opetussuunnitelman tavoitteiden omaksumisen myötä opettajan toiminta muuntuu tavoitteiseksi. Tämä edellyttää jatkuvaa oman ajattelun ja toiminnan reflektointia. Tavoitteisuuden edellytykset ovat opetussuunnitelman tunteminen sekä sen arvojen, perusteiden ja sisällöllisten ratkaisujen hyväksyminen. (Uusikylä ym., 2016)

Kirjaimellisesti ymmärrettynä opetussuunnitelman tunteminen on suuri haaste, sillä opetussuunnitelmat kirjoitetaan varsin laajoiksi ja niitä uusitaan säännöllisin väliajoin. Didaktiikan [opetusoppi] näkökulmasta opettaja tutustuu opetussuunnitelmaan, tulkitsee sitä

oman ammattitaitonsa perusteella ja ratkaisee opetuksensa käytännön ongelmat oman harkintansa mukaisesti. Opettajalla on didaktinen vapaus tähän harkintaan, mutta myös velvollisuus tutkia omassa toiminnassaan, miten hän on siinä onnistunut. (Uusikylä ym., 2016)

Lukemani aineiston ja työelämäkokemukseni perusteella minulle on muodostunut käsitys, että tärkein linkki oppilaitoksen opetussuunnitelman ja oppilaiden välillä ovat opettajat, jotka tuntevat parhaiten oman käytännön työnsä. Mikäli opettajalla on ymmärrys koulun opetussuunnitelmasta ja hän hyväksyy opetussuunnitelman keskeiset arvot, hän toimii parhaalla mahdollisella tavalla aktiivisena opetussuunnitelman kehittäjänä ja toteuttajana käyttäessään omaa kokemustietoaan ja havaintojaan vuorovaikutustilanteissa oppilaiden kanssa.

4.2 Opettajan autonomia itsemääräämisteorian näkökulmasta

Suomalaisessa opetussuunnitelma-ajattelussa opettajan autonominen asema on suuressa roolissa. Itsemääräämisteoria (myös itseohjautuvuusteoria tai itsemääräytymisteoria, engl. Self-Determination Theory, SDT) määrittelee autonomian yhdeksi ihmisen psykologisista perustarpeista. (Deci & Ryan, 2000) Martela, Jarenko & Järvillehto (2015) määrittelevät autonomian vapaaehtoisuuden tarpeeksi, jolla on kolme ulottuvuutta:

Päämäärien vapaaehtoisuus tarkoittaa työntekijän kokemusta siitä, että ne päämäärät, joihin hänen työnsä tähtää, ovat sellaisia, joihin hän on valmis sitoutumaan. Hän siis kokee työnsä tavoitteet omikseen. Ne ovat sellaisia asioita, joita hän aidosti haluaa edistää.

Toimintatapojen vapaaehtoisuus on toinen vapaaehtoisuuden peruspilari. Kun tavoite on selvä, toimintatapojen vapaus tarkoittaa vapautta päättää, millä tavalla näitä tavoitteita kohti edetään. Eli henkilön kokemusta siitä, että hän pääsee tavoittelemaan päämäärää parhaaksi katsomallaan tavalla.

Tekemisen innostavuus on kolmas vapaaehtoisuutta synnyttävä perustekijä.

Työntekijän näkökulmasta vapaaehtoisuuden mukana tulee myös vastuu. Kun saa itse päättää miten etenee kohti hyväksymiään päämääriä, on itse vastuussa

omasta päätöksenteostaan sekä siitä kokonaisuudesta, johon omat päätökset vaikuttavat. (Martela ym., 2015)

Itsemääräämisteoria on motivaatioteoria, jonka lähtökohtana on oletus, että ihminen on luonnostaan aktiivinen, motivoitunut ja itseään ohjaava. (Vasalampi, 2017) Itsemääräämisteorian mukaan jokaisella on kolme psykologista perustarvetta: autonomia (vapaaehtoisuuden tarve), kompetenssi (kyvykkyyden tarve) ja yhteenkuuluvuuden tarve. (Deci & Ryan, 2017) Autonomialla tarkoitetaan yksilön mahdollisuutta säädellä toimintaansa ja kokemuksiaan niin, että ne ovat linjassa henkilökohtaisten arvojen ja kiinnostuksen kohteiden kanssa. Autonomia voi olla esimerkiksi ymmärrystä työn merkityksellisyydestä ja arvosta silloinkin, kun tehtävä on pakollinen (esimerkiksi opetussuunnitelman noudattaminen). Kompetenssilla tarkoitetaan tarvetta tuntea kyvykkyyttä, esimerkiksi työpaikalla tarvittavien tietojen ja taitojen osaamisen ja hallinnan suhteen. Yhteenkuuluvuudella tarkoitetaan tarvetta tuntea itsensä tärkeäksi, merkittäväksi ja välittämisen arvoiseksi yhteisön silmissä. Autonomian toteutuminen voi auttaa muiden psykologisten perustarpeiden täyttymistä, esimerkiksi itse oma-aloitteisesti valitut tehtävät ja kollegiaalisiin suhteisiin panostaminen voivat täyttää myös kompetenssin ja yhteenkuuluvuuden tarpeita. (Ryynänen ym., 2020) Martela, Jarenko & Järvillehto (2015) esittelevät myös neljännen ulottuvuuden psykologiseksi perustarpeeksi: hyväntekemisen tarpeen, joka täyttyy, kun ihminen kokee saavansa työnsä kautta jotakin hyvää aikaan eli työllä on myönteinen vaikutus työtovereihin, asiakkaisiin tai laajempaan yhteiskuntaan. Tämä perustuu Martelan ja alan johtavan tutkijan, professori Richard Ryanin tutkimushankkeeseen. Vuoden 2019 artikkelissaan Martela ja Ryan ehdottavat, että psykologisten perustarpeiden ohella olisi olemassa hyvinvointia edistäviä tarpeita (basic wellness enhancers), joihin hyväntekemisen tarve mahdollisesti kuuluisi.

Psykologisten perustarpeiden täyttymistä tukevat ympäristöt parantavat yksilön motivaatiota, elinvoimaisuutta, sosiaalista integraatiota sekä hyvinvointia-. (Ryynänen ym., 2020)

Myös Maria Erssin (2017) mukaan autonomia on tärkeä motivaatiotekijä opettajan työssä. Opettajilla on velvollisuus noudattaa oppilaitoksen opetussuunnitelmaa, joten ei kuitenkaan voida sanoa, että opettajalla olisi koskaan täydellistä autonomiaa. Itsemääräämisteorian mukaan yksilö voi kokea autonomisuutta ja silti seurata ulkopuolelta annettuja sääntöjä, mikäli hän hyväksyy ne täysin. Näin ollen opettajat, jotka hyväksyvät opetussuunnitelman ja oppilaitoksen arvot, voivat kokea autonomisuutta työssään.

Itsemääräämisteoria erottelee erilaisia motivaatiotyyppisiä, joita olen kuvannut kuviossa 6. Niistä keskeisimpänä on erottelu sisäiseen ja ulkoiseen motivaatioon. Sisäinen motivaatio rakentuu jonkin itseä kiinnostavan, mielihyvää tuottavan tai omien arvojen mukaisen toiminnan myötä. Ulkoinen motivaatio taas tarkoittaa tavoitteeseen pyrkimistä esimerkiksi ulkoisen palkkion, muiden ihmisten tai tilanteen vaatimusten vuoksi tai syyllisyyden ja ahdistuksen tunteiden välttämiseksi. (Vasalampi, 2017) Motivaatiotyypit kuvataan janana (Kuvio 6), jossa täysin ulkoa säädeltyjen ja täysin sisäisten motiivien välillä ovat eriasteisesti sisäistyneet eli osin ulkoa ja osin sisältä säädellyt motiivit. Toinen tapa erotella eri motivaatiotyypit, on jako kontrolloituun ja autonomiseen motivaatioon. Kontrolloidut motivaatiotyypit ovat pääosin ulkoa säädeltyjä, niihin voi palkintojen ja rangaistuksen pelon lisäksi kuulua toimintoja, joiden säätely on osittain sisäistettyä, kuten häpeän välttely, hyväksynnän etsiminen ja egon suojeleminen. Autonomiset motivaatiotyypit ovat itseohjautuvia, ne sisältävät sisäisistä lähteistä syntyvää motivaatiota sekä joistakin yksilön arvojen ja itsetunnon kanssa linjassa olevista ulkoisista lähteistä syntyvää motivaatiota. (Vasalampi, 2017; Ackerman, 2018)

Kuvio 6. Motivaatiotyypit itsemääräämisteoriassa Vasalammen mukaan (2017).

5 Johtajuus opettajan autonomian tukena

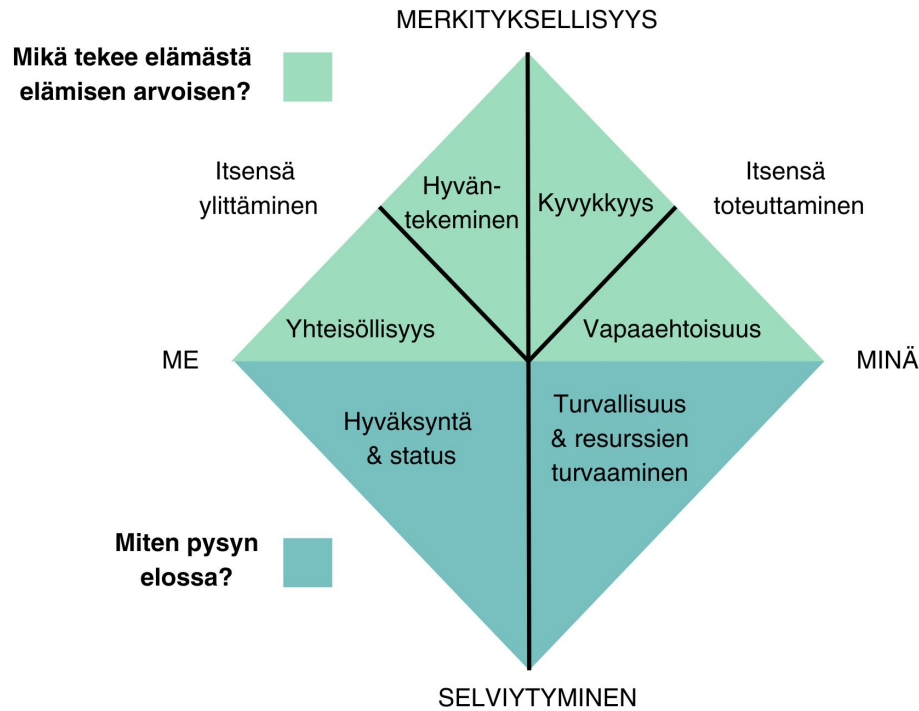
Tässä luvussa tutustun muutamiin opettajan autonomiaa tukeviin johtajuusmalleihin. Päädyin valitsemaan sellaisia johtajuus- ja toimintamalleja lähempään tarkasteluun, jotka tukevat psykologisten perustarpeiden (ks. luku 4.3) toteutumista ja luovat siten edellytyksiä opettajan autonomian toteutumiseksi. Tarkastelen jaettua johtajuutta Juutin (2013) sekä Pearce & Congerin (2002) näkökulmista, mahdollistavaa johtajuutta Lerssi-Uskelinin ym. (2011) näkökulmasta. Tutustun osallistavaan johtamiseen ja yhteiskehittämiseen Laurea-ammattikorkeakoulun Kinnusen (2022) ja Keräsen (2022) johdolla sekä sisäisen motivaation johtamiseen Martelan ja hänen kollegoidensa Jarenkon ja Järvilehdon materiaalien pohjalta. Nämä johtajuuden mallit myös toimivat mielestäni niin, että ne ovat enemmänkin lomittaisia ja sisäkkäisiä kuin rinnakkaisia tai toisiaan poissulkevia.

5.1 Sisäisen motivaation johtaminen

Olen aiemmin käsitellyt erilaisia motivaatiotyyppejä itsemääräämisteorian näkökulmasta luvussa 4.3. Sisäinen motivaatio tarkoittaa henkilön omaehtoista kiinnostusta ja innostusta johonkin asiaan. (Martela ym., 2015) Tässä luvussa tarkastelen työntekijöiden sisäistä motivaatiota, sen rakentumista ja johtamista.

Keskeistä sisäisessä motivaatiossa on, että henkilö kokee tehtävän mielenkiintoiseksi, innostavaksi, arvokkaaksi tai muuten sellaiseksi, että hän tekee sitä mielellään ja omasta tahdostaan. (Martela, 2015)

Kuvio 7 esittää motivaatiotimanttia Martelan (2015) mukaan. Itsemääräämisteorian määrittelemät ihmisen psykologiset perustarpeet, vapaaehtoisuus, kyvykyys, yhteisöllisyys sekä Martelan (2015) näiden joukkoon määrittelemä hyväntekeminen, ovat sisäisen motivaation perustekijöitä. Näin ollen edellytysten luominen näiden neljän perustarpeen toteutumiseksi on tärkeää myös työelämässä. Kun etsimme omaa sisäistä motivaatiotamme, etsimme vastausta kysymykseen ”Mikä tekee elämästä elämisen arvoisen?” (Martela 2015) Työ ja ammatillinen roolimme on suuri osa aikuiselämäämme ja identiteettiämme. Sisäisen työmotivaation löytämiseksi kysykäämme: ”Mikä tekee työstäni tekemisen arvoisen?” Vastaus voi olla eri yksilöillä erilainen, vaikka työnkuva olisikin sama.

Kuvio 7. Motivaatiotimantti Martelan mukaan (2015).

Toimintaamme ohjaa osittain sekä sisäinen että ulkoinen motivaatio. Työtehtävissä työntekijää voi motivoida sekä palkka (ulkoinen), että mahdollisuus toteuttaa itseään (sisäinen). Ulkoinen motivaatiotekijä voi myös sisäistyä hiljalleen esimerkiksi kannustavan ohjauksen myötävaikutuksella. (Martela, 2015) Jokaisella on työssään sekä sisäisesti että ulkoisesti motivoituneita hetkiä, mutta useimmilla jompikumpi motivaatio on dominoiva. (Martela & Jarenko, 2014)

Martela, Jarenko & Järvillehto (2015) kutsuvat sisäisestä motivaatiosta syntyvää tekemisen meininkiä eli sisäistä paloa valitsemansa tehtävän tekemiseen ”draiviksi”. Heidän mukaansa sisäistä motivaatiota ei voi johtaa ulkoisilla palkinnoilla tai kontrollijärjestelmillä, mutta luomalla ihmiselle edellytykset tehdä työtään mahdollisimman hyvin ja innostavasti, voimme luoda edellytykset myös sisäisen motivaation syntymiselle. Tämä vaatii poisoppimista periteisestä hierarkkisesta johtamistavasta.

Martela & Jarenko käsittelevät sisäisen motivaation merkitystä tulevaisuuden työelämän näkökulmasta Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan vuonna 2014 julkaisemassa raportissa. Heidän mukaansa tärkeimpiä tekijöitä työntekijöiden sisäisen motivaation tunnistamisessa ja vahvistamisessa ovat yksilön autonomian tukeminen, taitojen kehittymisen mahdollistaminen sekä toiminnan merkityksen kirkastaminen. Nämä asiat ovat luonnollisesti yhteydessä toisiinsa.

Yhteisen päämäärän kirkastaminen on ensimmäinen askel yhteisön syntymiseen. Sisäisen motivaation johtamisen näkökulmasta päämäärän tai sen saavuttamisen strategian tulisi heijastaa yhteisön jäsenten omia arvoja ja kiinnostuksen kohteita. Kun yhteinen päämäärä on määritelty, työntekijöiden autonomiaa tukeva johtaja luottaa siihen, että jokainen työntekijä pyrkii tähän päämäärään parhaaksi katsomallaan tavalla. Vapauden antamisella synnytetään vastuun ottamista. (Martela & Jarenko, 2014)

Autonomian ja sisäisen motivaation kokemusta lisätään vaikuttamalla siihen, miten vapaasti yksilö voi tavoitella annettua päämäärää. Autonomian ja vapauden kokemusta tukevat demokraattinen johtamistyyli, työntekijöiden osallistaminen päätöksentekoon ja vapaampi tiedonjakelu. Ne nostavat työtyytyväisyyttä ja luottamusta johtoa kohtaan. Autonomian tukeminen taas johtaa suurempaan perustarpeiden tyydyttämiseen, joka parantaa muun muassa tehokkuutta, sinnikkyyttä ja muutoksensietokykyä. Sisäisen motivaation johtamisessa on otettava huomioon, että eri yksilöiden arvot ja motivaatiotekijät voivat olla erilaisia. He voivat myös kokea eri toimenpiteet eri tavalla, esimerkiksi yhdelle kannustaminen lisää draivia ja toinen taas voi kokea sen holhoamiseksi. (Martela & Jarenko, 2014)

Taitojen kehittymisen mahdollistaminen toteutuu organisaatioissa, joissa tähdätään yksilöiden elinikäiseen oppimiseen. Yksilöiden oppimista voi myös ohjata yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi paikantamalla yhteisten tavoitteiden edellyttämät osaamistarpeet. Yksilön sisäisen motivaation näkökulmasta olennaista on opeteltavan asian merkityksen ymmärtäminen ja siitä innostuminen. (Martela & Jarenko, 2014)

Sisäisen motivaation johtaminen edellyttää hyviä sosiaalisia taitoja ja tunneälyä. Se on tasapainoilua ohjaamisen ja ohjaamatta jättämisen välillä. Tavoitteena on auttaa yksilöä löytämään sisäiset vahvuutensa sekä kirkastamaan kiinnostuksen kohteensa ja mahdollistaa, että hän voi käyttää niitä työssään yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Työnkuvaa voi pyrkiä tarpeen ja mahdollisuuksien mukaan myös ”tuunaamaan” eli vastaamaan paremmin työntekijän vahvuuksia ja kiinnostuksen kohteita. Toinen tapa tuunata työnkuvaa on pyrkiä muuttamaan työn tarkastelutapaa ja sitä kautta lisätä merkityksellisyyden kokemusta. (Martela & Jarenko, 2014)

Yleisesti ottaen on tärkeää, että työolosuhteet ja puitteet ovat sellaiset, joissa on mahdollista toimia tehokkaasti ja mielekkäästi. On myös tärkeää, että yksilö kokee organisaation toimintatavat reiluiksi ja oikeudenmukaisiksi. Yhteisön hyvinvointiin ja vahvistamiseen panostamisen merkitys on myös suuri. Jokaisen tulisi tuntea itsensä tärkeäksi osaksi yhteisöä sekä hyväksytyksi omana itsenään. Tutkimusten mukaan sisäisesti motivoituneet ja positiivista draivia tai ”työn imua” kokevat työntekijät ovat innostuneempia, aktiivisempia, tuottavampia ja hyvinvoivempia työntekijöitä. (Martela & Jarenko, 2014)

5.2 Jaettu johtajuus ja mahdollistava johtajuus

Näkemykseni mukaan musiikkioppilaitos on asiantuntijaorganisaatio, jonka henkilöstöllä on erikoistunutta pitkälle koulutettua osaamista, jokaisella omassa erityisosaamisalassaan. Johtajuusasiantuntija Juuti (2013) toteaa, että asiantuntijaorganisaatiot hyötyvät erityisesti jaetun johtajuuden olemassaolosta perinteisen esimieskeskeisyyden sijaan. Mielestäni musiikkioppilaitoksen henkilöstön johtaminen on asiantuntijoiden johtamista. Asiantuntijoiden johtajan ei ole tarkoitus olla parempi asiantuntija kuin henkilöstönsä, vaan hänen työnsä on laajalaisempaa ja luonteeltaan vuorovaikutuksellista. Kulmakivenä johtajuudelle on luottamus henkilöstön asiantuntemukseen ja osaamiseen (opettajan autonomia). (Juuti, 2013)

Juutin (2013) mukaan jaettu johtajuus koostuu kolmesta osa-alueesta: päämäärähakuisuudesta, symbolisuudesta sekä keskustelevuudesta. Päämäärähakuisuudessa olennaista olisi löytää sellaiset strategiat ja päämäärät, jotka koko työyhteisö pystyy hyväksymään ja joihin se pystyy sitoutumaan. Symbolisuudella tarkoitetaan tässä yhteydessä yhteenkuuluvuuden kautta rakentuvaa työyhteisön ilmapiiriä ja kulttuuria, eli sitä, millainen ”tapa toimia” organisaatiossa vallitsee. Kulttuurinäkemyksessä painottuvat näin ollen symbolit ja arvot, ja se sisältää myös sellaisia ajattelumalleja ja toimintatapoja, joiden kautta ympärillä olevia tapahtumia pyritään tulkitsemaan ja ymmärtämään. Keskusteleva johtaminen taas on parhaimmillaan dialogin käymistä työhön liittyvistä keskeisistä asioista. (s. 77–141)

Pearce & Conger (2002) kuvaavat jaettua johtajuutta dynaamisena ja monisuuntaisena prosessina, jossa koko työyhteisöllä on johtajuuteen vaikuttava rooli. Johtajuus on jaettu työyhteisön eri tasoille, mutta niin, että toiminta on toisistaan riippuvaista. Jaettu johtajuus mahdollistaa kollektiivista oppimista, jossa yksilöt ja siten myös koko organisaatio kehittyy. Näkisin, että musiikkioppilaitoksessa tämä voisi tarkoittaa eri asiantuntijoiden (opettajien) autonomista työskentelyä yhteisen päämäärän saavuttamiseksi (opetussuunnitelma ja arvot) sekä parhaassa tapauksessa myös asiantuntijaosaamisen jakamista, kollegiaalista tukea sekä vertaisoppimista, jotka mahdollistavat ja edesauttavat toiminnan kehittymistä.

Lerssi-Uskelin ym. käsittelevät Työterveyslaitoksen julkaisussa (2011) mahdollistavaa johtamista ja innostunutta työyhteisöä. Heidän mukaansa yhteisöllinen johtaminen on jaettua johtamista, jossa johtajan tärkeimpiä tehtäviä on mahdollistaa yhteistä vastuunottoa ja yhdessä luomista. Mahdollistava johtaminen vaatii kykyä olla läsnä vuorovaikutuksessa, kuunnella ja mahdollistaa ideoiden esiintuloa. Keskiössä on yhteisön yhteinen päämäärä, johon pyrintään. Päämäärä tulisi rakentaa dialogissa työyhteisön kesken, jotta siihen voidaan sitoa yksilöiden omia näkemyksiä ja arvoja.

Voidakseen sitoutua organisaatioon sen jäsenten täytyy kokea työnsä mielekkääksi, arvokkaaksi, henkilökohtaisesti tärkeäksi sekä aidosti johdon arvostamaksi. (Lerssi-Uskelin ym., 2011)

Viestintä ja vuorovaikutus ovat nousseet tärkeään asemaan työelämässä ja osana johtamista. Vuorovaikutusosaamisella tarkoitetaan kykyä kuunnella muita ja asettua toisen asemaan, kykyä ymmärtää erilaisia näkemyksiä sekä kykyä saada toiset ymmärtämään itseään. (Lerssi-Uskelin ym., 2011)

5.3 Osallistava johtaminen ja yhteiskehittäminen

Tutustuessani suomalaisen opetussuunnitelmajärjestelmän kulmakiviin (ks. luku 4), löysin Rajakaltio & Komulaisen (2017) kuvauksen osallistavasta johtamisesta:

Pedagogista yhteistyötä mahdollistava osallistava johtaminen edellyttää päinvastoin keskitetyn vallan kumoamista, jolloin johtaminen ei ole sidottuna yhteen (rehtorin) tehtävään. Se ei tarkoita rehtorin merkityksen ja vallan vähenemistä, vaan esimerkiksi kollegiaalisia pedagogisen johtamisen käytänteitä, joissa opettajilla on mahdollisuus nostaa esille omia ideoitaan ja siten kehittää johtamistaitojaan.

Tämän pohjalta lähdin tutkimaan osallistavan johtajuuden terminologiaa. Termiä ”osallistava johtaminen” on suomenkielisessä tutkimuksessa ja kirjallisuudessa käytetty eniten sosiaali- ja terveydenhuoltoalaan liittyen. Sinne termi on rantautunut käännoksenä yhdysvaltalaisesta sairaanhoidon kentällä käytetystä termistä ”shared governance”. (Kaisanlahti, 2022, s.5; Kanninen, 2023, s.29) Osallistava johtaminen on käsitteenä moniulotteinen ja voidaan ajatella, että osallistava johtaminen sisältää muun muassa jaetun johtajuuden (shared leadership) käsitteen. (Nieminen ym., 2021, s.5) Osallistava johtaminen on määritelty terveydenhuoltoalalla rakenteelliseksi malliksi, joka mahdollistaa työntekijän laajemman omaan työhönsä vaikuttamisen perustuen ammattitaitoon pohjautuvaan autonomiaan. Jaettuun johtajuuteen verrattuna osallistava johtaminen on enemmän kuin pelkkä johtamisen malli; se on koko organisaation sisäinen toimintamalli, joka valtuuttaa ja vastuuttaa työntekijät toteuttamaan työtehtäviään

itsenäisesti. (Kanninen, 2023, s. 29–30) Opettajan rooliin kuuluu vastaava autonomia suomalaisen opetussuunnitelma-ajattelun myötä (ks. luku 4). Se, puhutaanko johtamisesta vai johtajuudesta tuo pienen sävyeron terminologiaan. MOT sanakirjapalvelun käännöksiin perustuen käsittäisin, että johtamisella (governance = hallintotapa; tapa, jolla organisaatiota johdetaan) voidaan tarkoittaa enemmän organisaatiotason asioiden ja vastuiden johtamista ja johtajuudella (leadership = esimiehyys, johtajuus) taas ihmisten johtamista. Musiikkioppilaitokset harvoin ovat niin suuria organisaatioita, että niissä joutuisi kovin kauas ylimmästä hallinnosta, eli rehtorista. Näihin seikkoihin perustuen ajattelen, että osallistava johtajuus käsitteenä sopii hyvin musiikkioppilaitoksen kaltaiseen toimintaympäristöön.

Tutkiessani osallistavan johtajuuden termiä, löysin Laurea-ammattikorkeakoulun julkaisemia opetusmateriaaleja liittyen 2000-luvun organisaatioiden toimintamalleihin. Kinnusen (2022) mukaan osallistava johtajuus mahdollistaa yhteiskehittämistä: osallistavaa toimintatapaa, jossa kehittäminen ja tekeminen tapahtuu yli hierarkkisten tai tiimirajojen. Yhteiskehittämistä voidaan tehdä niin organisaation sisällä, kuin asiakkaiden ja verkostojenkin kanssa. Olennaista yhteiskehittämisessä on, että pyritään osallistamaan eri sidosryhmiä prosesseihin tarpeeksi ajoissa, jotta saadaan laajempaa ymmärrystä siitä, mitä todellisia tarpeita kehittämisidean takana on. Kaikki prosessit sisältävät laadullisen tiedon keräämistä, analysointia ja tulosten raportointia. Prosessilla täytyy olla myös ”omistaja”, joka varmistaa, että saaduille tuloksille tapahtuu jotain konkreettista ja että ne päätyvät esimerkiksi päätöksenteon tueksi. Yhtenä olennaisena tavoitteena on luoda arvoa kehitettävälle asialle, ja huomattakoon, että eri sidosryhmille arvo voi olla erilaista. Täytyy siis pohtia mitä arvoa tietyn asian kehittäminen tuo organisaatiolle, mitä arvoa työntekijöille, mitä taas asiakkaille ja kullekin prosessiin liittyvälle sidosryhmälle. (Keränen, 2002) Itse ajattelen, että tuomalla esiin kehitettävän asian arvo, luodaan edellytykset myös motivaation syntymiselle.

Yhteiskehittävä työskentelytapa mahdollistaa niin sanottua avointen ovien politiikkaa kehittämisessä, jossa kaikkien ei tarvitse osallistua prosessin jokaiseen kohtaan, vaan eri ihmiset voivat eri vaiheissa tuoda omaa panostaan prosessiin.

Tällöin jokainen voi myös osallistua omien resurssiensa mukaan. Onnistunut yhteiskehittäminen ja osallistava johtaminen vaativat ammattitaitoista fasilitointia. Tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että pyritään ottamaan huomioon työyhteisössä erilaiset temperamentit ja millaisia erilaisia tarpeita heillä on osallistumisen mahdollistamiseksi. (Keränen, 2022)

Yhteiskehittäminen parhaimmillaan on laadullisella tiedolla johtamista ja päätöksenteon tukea. Se jännevöittää kehittämisprosessia ja tuottaa meille enemmän ymmärrystä. Ja sitä kautta tietenkin siten parempia lopputuloksia. (Keränen, 2022)

5.4 Johtopäätöksiä johtamisen malleista

Taulukossa 4 olen koostanut edellisissä luvuissa esiteltyjen johtajuuden mallien pohjalta huomionarvoisia opettajan autonomiaan pohjaavan osallistavan toimintamallin keskeisiä teemoja. Esiin nousi kuusi yläkategoriaa, joiden toteutumista johtajan tulisi pyrkiä tukemaan: autonomia, kyvykkyys, arvot, yhteisö, kommunikaatio ja motivaatio. Näiden teemojen alle on listattu asioita, jotka edesauttavat kunkin teeman toteutumista.

Taulukko 4. Opettajan autonomiaan pohjaavan osallistavan toimintamallin keskeisiä teemoja ja asioita, jotka edesauttavat niiden toteutumista.

AUTONOMIA	KYVYKKYYS	ARVOT	YHTEISÖ	KOMMUNIKAAATIO	MOTIVAATIO
Luottamus opettajan ammattitaitoon	Luottamuksen osoittaminen	Yhteinen päämäärä	Yhteinen päämäärä	Dialogin mahdollistaminen	Yksilön innostuksen lähteet
Toimintatapojen vapaaehtoisuus	Arvostuksen osoittaminen	Yhteisön jäsenten arvojen heijastaminen	Yhteistyö	Vuorovaikutusosaaminen	Autonomian tukeminen
Vapaus luo vastuuta	Kannustava ja kehittävä palaute	Mitä hyvää työ tuottaa maailmaan - hyväntekeminen	Kollegiaalinen tuki	Viestintä: mitä, miten, missä	Taitojen kehittämisen mahdollistaminen
Demokraattinen johtamistyyli	Mahdollisuus vaikuttaa	Työn merkittävyys yksilölle	Vertaisoppiminen		Toiminnan merkittävyys
Osallistaminen päätöksentekoon	Elinikäinen oppiminen - kehittymismahdollisuudet	Arvon tuominen kehitettävälle asialle	Hyväksyntä		Mitä työ tarjoaa yksilölle

Opettajan autonomian pohjalle rakentuvan osallistavan toimintamallin to do-lista johtajalle:

- Yhteisen päämäärän kirkastaminen.
- Organisaation arvojen jakaminen ja niistä keskusteleminen työyhteisössä sekä yhteisön jäsenten arvojen heijastaminen.
- Työntekijöiden ammatillisen osaamisen arvostaminen ja arvostuksen näyttäminen. Kannustava palaute.
- Sellaisten työvaatimusten luominen, jotka jättävät tilaa henkilökohtaiselle mukautumiselle.
- Yhteiskehittäminen / demokraattinen johtaminen. Jokaisella on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa.
- Jatkuvan oppimisen mahdollistaminen (koulutukset, vertaisoppiminen).
- Kahdensuuntaisen kommunikaation ylläpitäminen hallinnon ja muun työyhteisön välillä.

- Yhteisöalustojen ylläpitäminen ja kehittäminen (WhatsApp, opettajien kokoukset ja tapaamiset). Kollegiaalisen keskustelun mahdollistaminen.
- Yksilöiden innostuksen ja vahvuuksien huomioiminen ja ruokkiminen.

Musiikkioppilaitokseen työyhteisönä vaikuttaa suuresti se, että suuri osa henkilöstöstä on muussa kuin päätoimisessa työsuhteessa ja heillä on todennäköisesti useita eri työnantajia. Jokaisessa työpaikassa on omat arvonsa, opetussuunnitelmansa ja työyhteisönsä. Miksi he siis käyttäisivät aikaansa ja energiaansa juuri tämän työyhteisön ja työpaikan kehittämiseen? Kehittämisen täytyy olla sellaista, josta opettajat kokevat saavansa henkilökohtaiseen kehitykseensä ja työhyvinvointiinsa jotain olennaista ja arvokasta sisältöä.

Kallion Musiikkikoulussa on tehty töitä opettajien työolojen ja oikeuksien parantamiseksi ja työehtosopimuksen noudattamisen mahdollistamiseksi jo yli vuosikymmenen ajan. Perusajatuksena on ollut, että työntekijöistä ja työyhteisöstä huolehtiminen luo edellytykset hyvälle oppimisympäristölle. Opettajille on annettu mahdollisuuksia vaikuttaa omiin ja yhteisiin työolosuhteisiin. Työyhteisöä on johdettu osallistaen, kuunnellen ja kannustaen. Oma kokemukseni Kallion Musiikkikoulusta musiikkialan työnantajana on, että se on erottunut poikkeuksellisesti muiden kokemusteni joukossa nimenomaan edellä mainitsemiä asioiden ansiosta. Opettajille pyritään antamaan mahdollisuus toteuttaa työnsä parhaaksi katsomallaan tavalla, kuitenkin yhteisiin päämääriin pyrkien. Yhteisöllisyyttä pyritään ruokkimaan muun muassa kuukausittaisilla opettajien tapaamisilla. Myös yhteisiä koulutuksia pyritään mahdollisuuksien mukaan järjestämään. Viestintä ja kommunikaatio ovat tärkeässä roolissa työyhteisön toimivuuden kannalta. Tällä saralla varmasti löytyy myös paljon kehittämisen aiheita.

6 Kehittämisprojektin kulku

Tässä luvussa kuvaan Kallion Musiikkikoulussa toteuttamani opetusosuusunilman kehittämisprojektin kulkua. Varsinainen kehittämisprojekti toteutettiin kevät-

lukukauden 2023 aikana. Sen tavoitteena oli kehittää yleisen oppimäärän opetussuunnitelmatyötä eli auttaa opettajia hahmottamaan yleistä oppimäärää ja koulun yleisen oppimäärän opetussuunnitelmaa. Sen lisäksi tavoitteena oli kehittää opetussuunnitelman jalkauttamisen keinoja sekä oppilaitoksen kykyä tarjota oppilaille tasavertainen koulutus. Pyrin toteuttamaan prosessia opettajan autonomiaa tukevin ja yhteiskehittämisen mallia mukailevin keinoin.

Olen tehnyt kehittämisprojektia omassa työyhteisössäni ja se on osaltaan varmasti vaikuttanut prosessiin. Toisaalta olen voinut hyödyntää kokemustani ja tietoaani kyseisestä työyhteisöstä, mutta toisaalta ulkopuolinen tutkija olisi voinut tehdä huomioita neutraalilta pohjalta. Se, että opettajat ovat tunteneet minut sekä asemiani organisaatiossa on voinut osaltaan vaikuttaa heidän osallistumiseensa keskusteluihin. Olen pyrkinyt raportoimaan löytämistäni tuloksista mahdollisimman luotettavasti.

6.1 Kehittämistarpeiden selvittäminen

Kehittämisprojektin suunnittelun pohjaksi sain oppilaitokselta kahden vuonna 2022 Kallion Musiikkikoulussa toteutetun opetussuunnitelmatyöhön liittyvän kyselyn sekä yhden joulukuussa 2022 toteutetun ryhmäkeskustelun aineistot käyttöni. Tarkoitukseni oli kartoittaa ne tietyt henkilöstön näkemyksen mukaan olennaiset aiheet, joiden pohjalta toimintaa lähdetäisiin kehittämään.

Käyttöni saamien kyselytutkimusten vastausprosentit olivat 66 % ja 24 %. Analysoin kyselytutkimusten tulokset avoimista kysymyksistä teemoittelemalla esiin tuodut aiheet. Kyselytutkimuksissa oli myös käytetty osassa kysymyksistä viisiportaista vastausasteikkoa sekä kyllä–ei vastausta. Suljettujen kysymysten tuloksista ilmeni, että henkilöstön vastausten perusteella oppilaitos voisi tehdä parempaa työtä opettajien perehdyttämisessä koulun opetussuunnitelmaan. Suurella osalla kyselyyn vastanneesta opettajakunnasta oli toiveita ja motivaatiota kehittää opetussuunnitelman hahmottamista, selkeyttämistä ja käytännön toimivuutta.

Alla muutamia esimerkkejä vastauksista kysymykseen ”Missä asioissa kaipaat koulutusta opetussuunnitelmatyöhön liittyen?”:

”No kunhan taas jaksaisi tutustua opetussuunnitelmaan ja sen toteuttamismahdollisuuksiin :-)”

”Miksi ops-uudistus on tehty? Kaipaan perusasioiden selkeyttämistä ja kertaamista. Esim. miten oppilaan suoritukset/laskennalliset tunnit opintokokonaisuuksissa lasketaan, ja onko opettajan vastuulla laskea tai merkitä niitä Eepokseen? Onko laaja oppimäärä sama kuin syventävät opinnot?”

”Ehkäpä opetussuunnitelman keskeiset osa-alueet, ns. oppilaan polku perus- ja teemaopinnoista olisi syytä kerrata aina lukuvuosien alussa. Samoin arvioinnin periaatteet ja opettajan rooli kahden-suuntaisen arvioinnin mahdollistamiseksi.”

Ryhmäkeskustelua varten oli valmisteltu yhteensä kymmenen kysymystä keskustelua varten aihepiireistä: opetussuunnitelmat opettajien ja oppilaiden arjessa, opetussuunnitelmatyön ohjaus työelämässä, opetussuunnitelman kehittäminen ja opinto-ohjaus. Tavoitteena oli kerätä lisää ja syvempää tietoa siitä, miten opettajat kyseisellä hetkellä kokivat opetussuunnitelman tuntemuksen ja käyttämisen työssään sekä mitä toiveita ja ajatuksia heillä oli opetussuunnitelmatyön kehittämisen suhteen. Keskusteluun osallistui 10 Kallion Musiikkikoulun opettajaa. Mukaan oli pyydetty opettajia erilaisista lähtökohdista, kuten esimerkiksi klassisen- ja rytmimusiikin opettajia sekä sivutoimisia ja sivupäätoimisia opettajia. Näin haluttiin mahdollistaa erilaisten näkökulmien esiin pääsemisen keskustelun aiheisiin liittyen.

Keskustelusta kävi ilmi, että opetussuunnitelmasta puhuttaessa moni koki aiheen koskettavan omaa työtä olennaisesti lähes ainoastaan tutkintoja tai suorituksia ohjatessa ja tehtäessä. Muuten koettiin, että koulun opetussuunnitelma tuntuu jokapäiväisessä työssä etäiseltä. Opetussuunnitelmassa nähtiin potentiaalia selkeyden ja tukirangan luomisessa opetukselle, sillä reunaehdolla, että opetussuunnitelmaa ei koeta liian määrääväksi. Kiinnostusta ja positiivista suhtautumista opetussuunnitelmatyön kehittämiseen ilmaistiin.

Taulukko 5 esittelee, millaisia ajatuksia keskustelijat jakoivat teemasta ”opetus-suunnitelman plussat ja miinukset”. Tarkoituksena oli pohtia, millaisia positiivisia ja negatiivisia seurauksia opetussuunnitelma mahdollisesti tuo opettajien ja oppilaiden arkeen. Plussista nousi esiin tasa-arvon, yhteisen tavoitteen ja päämäärän, opettajan autonomian sekä oppijälähtöisyyden teemat. Miinuksissa taas näkyivät opinto-ohjauksen hankaluudet, sekä opettajan että oppilaan motivaatioon liittyvät tekijät sekä viestinnän haasteet.

Taulukko 5. Ryhmäkeskusteluaineistosta esiin nousseet OPS plussat ja miinukset teemoihin jaoteltuna.

TEEMA	OPS PLUSSAT	OPS MIINUKSET	TEEMA
TASA-ARVO	Tasavertainen opintopolku kaikille	Vaikea ohjata oppilasta kaikkiin OPS sisältöihin	OPINTO-OHJAUS
YHTEINEN TAVOITE	Yhteisesti sovitut raamit	Yleisen oppimäärän todistuksen merkitys vähäinen jatko-opintojen kannalta	MOTIVAATIO
YHTEINEN TAVOITE	Opinnoilla on suunta ja päämäärä	Jokin OPS:in aihealue oppilaalle vastenmielinen	MOTIVAATIO
OPETTAJAN AUTONOMIA	Vapautta raamien sisällä	Aiheuttaa stressiä opettajalle / oppilaalle	MOTIVAATIO
OPPIJA-LÄHTÖISYYS	Oppijälähtöisyys mahdollistaa omien tavoitteiden asettelun ja yksilöllisen polun	OPS saattaa jäädä oppilaalle epämääräiseksi - miten opettaja ja oppilaitos voivat auttaa tässä?	VIESTINTÄ

Ryhmältä kysyttiin, miten opetussuunnitelman pariin on opintojen ja työelämässä olon aikana ohjattu ja millaista ohjausta opettajat kaipaivat. Keskustelijat kokivat, että opetussuunnitelmaohjaus oli ollut vähäistä tai olematonta. Ilmeni, että useat opettajat kaipaivat myös kollegiaalista jakamista opetussuun-

nitelmäkäytäntöjen ja ohjelmistojen parissa. Ohjelmistoluettelot aiheuttivat paljon keskustelua. Koettiin, että etenkin klassisen musiikin puolella soitinkohtaisia ohjelmistoluetteloita kaivattiin käyttöön. Kallion Musiikkikoulun soitinkohtaisissa opetussuunnitelmissa ei lähtökohtaisesti ole ohjelmistoluetteloita mukana ja nähtiin, että yhtenäinen näkemys ohjelmistosta toisi selkeyttä yhtenäisen opetuksen eduksi. Vastauksista nousi myös esiin toive, että opetussuunnitelmaa jollakin keinoin selkeytettäisiin, jotta opettajien olisi helpompi hahmottaa mikä on se raami, jonka sisällä liikutaan. Toiveissa oli, että opetussuunnitelmasta olisi jokin tiivistetty versio, jota voisi käyttää oppilaan etenemisen havainnollistamiseen ja perheiden kanssa viestimiseen.

Keskustelua kommentoitiin muun muassa näin:

”Koen OPSin aika löyhänä ohjenuorana ja en oo ihan hirveesti no-
teerannut sitä sen takia. Ajattelen, että kai sitä omassa opetuk-
sessa sitä toteuttaa. Sain hirveesti inspiraatiota, että tästä puhuttiin.
Odotan innolla, jos OPSiin tulee jotain ohjausta ja pääsee kuule-
maan vielä miten muut opet käyttävät OPSia. Vertaistukea ja aja-
tusten jakoa ehkä kaipaam. Jotenkin heräsi into saada OPSista tur-
vaa ja parempaa raamia omaan opetukseen. Joku toive myös että
OPS olisi helpommin lähestyttävä ja selkeämpi.”

”Muiden ajatusten kuuleminen aiheesta ja yleisesti aiheesta kes-
kusteleminen herätti mielenkiintoa! Halu saada OPSista enemmän
irti ja valjastaa se aktiivisempaan käyttöön ja hyödylliseksi työka-
luksi. Opetuksen avuksi.”

Olen koostanut edellä läpikäymästäni aineistosta esiin nousseet kehittämistee-
mat kuviossa 8. Luokittelin henkilöstön esiin tuomat kehittämistarpeet kolmeen
yläluokkaan: opetussuunnitelmatyön hahmottamiseen liittyvät aiheet, opetus-
suunnitelman käytäntöön viemiseen liittyvät aiheet sekä vuorovaikutukseen ja
viestintään liittyvät aiheet. Näiden esiin nousseiden teemojen pohjalta lähdin
suunnittelemaan varsinaisten ohjausten sisältöjä, joista lisää luvussa 6.3.

Kuvio 8. Aineistosta esiin nousseet kehittämisteemat.

6.2 Soitinkohtaiset opetussuunnitelmat

Ajatuksenani oli, että opetussuunnitelman jalkauttaminen alkaa siitä, että opetussuunnitelmaa ymmärrettäisiin soitinkohtaisesti paremmin. Soitinkohtaisia opetussuunnitelmia oli työstetty soitinkollegioittain vuonna 2019 ja olin siinä käsityksessä, että opetussuunnitelmat olivat puhtaaksi kirjoittamista vaille valmiit. Soitinkollegiot olivat tuolloin tavanneet keskenään ja tehneet annettujen ohjeistusten perusteella soitinkohtaisia opetussuunnitelmia. Kun aloin tutustumaan noihin materiaaleihin syyslukukauden 2022 alussa, huomasin, että materiaalit olivat vajavaisia ja niissä oli muun muassa suuria vaatimuseroja eri soitinten välillä. Tulin siihen tulokseen, että koko prosessi kannattaa tehdä alusta asti uudestaan niin, että sisällöt laadittaisiin soitonopettajien ammattitaitoa hyödyntäen, mutta niin, että minä pitäisin kokonaisuuden näkökulmasta huolen yhtenäisyydestä, rakenteesta sekä siitä, että kaikki ymmärtävät yleisen oppimäärän tavoitteet ja laajuuden. Yhteensä soitinkohtaisia opetussuunnitelmia tehtiin 23 kappaletta, jokaiselle Kallion Musiikkikoulussa lukuvuonna 2022–23 opetettavalle pääaineelle oma.

Sovin jokaisen soitinkollegion kanssa oman tapaamisen. Tapaamisten kesto vaihteli muun muassa kollegion suuruuden mukaan noin tunnista puoleentoista tuntiin. Palkkaa pystyttiin maksamaan ainoastaan yhdestä tunnista, joten pyrin pitämään tapaamisten rakenteen hyvin tiiviinä. Muutamissa tapaamisissa aika loppui kesken ja jouduimme sopimaan lisätapaamisen tai työstimme sisällöt loppuun Google Drivessä. Koen, että tässä olisi ollut ehdottomasti parempi, jos rahallista resurssia olisi ollut tarpeeksi. Silloin olisi voinut jättää enemmän tilaa keskustelulle ja sopia tapaamiset lähtökohtaisesti noin 30 minuuttia pidemmiksi.

Oli todella hedelmällistä tavata lähes kaikki opettajat tämän työvaiheen aikana. Opin myös pian, millainen rakenne tapaamisilla kannattaa olla, jotta aika saadaan käytettyä mahdollisimman tehokkaasti hyödyksi. Aluksi esittelin Kallion Musiikkikoulun yleisen oppimäärän opetustarjottimen ja selitin mitä sisältöjä sieltä tullaan käymään läpi soitinkohtaista opetussuunnitelmaa varten. Sen jälkeen sisällöt käytiin kohta kohdalta läpi, niihin tehtiin tarvittavat soitinkohtaiset muutokset ja lisäykset sekä lopuksi suunniteltiin Omien esitysten ja Perustaitotehtävien sisällöt. Pyrin painottamaan, että opetussuunnitelmien laatimisen tarkoituksena ei lähtökohtaisesti ole muuttaa opettajien opetustapaa, vaan luoda yhteiset kaikille sopivat soitinkohtaiset raamit oppimiselle. Pyrin myös sanoittamaan, että soitinkohtaisten opetussuunnitelmien tavoitteena oli jättää tilaa oppilaiden erilaisille tarpeille sekä opettajien oman ammattitaidon ja vision toteutumiselle. Olennaista tässä työvaiheessa oli myöskin opettajien saaminen mukaan opetussuunnitelmaprosessiin sekä heidän opetussuunnitelmatuntemuksensa kasvattaminen.

Sain tästä työvaiheesta lähtökohtaisesti hyvää palautetta opettajilta tapaamisten aikana sekä niiden jälkeen, vaikka en sitä erityisesti kerännytkään. Suoranaista vastarintaa en kokenut lainkaan. Työvaihe opetti minulle, miten hedelmällistä on kohdata opettajat kehitettävän asian äärellä ja antaa tilaa heidän ammattitaidolleen ja ajatuksilleen. Itseni lailla moni oli kokenut uuden opetussuunnitelman etäiseksi ja tässä tuotiin aiheeseen konkretiaa pääainekohtaisesti. Tällä hetkellä soitinkohtaiset opetussuunnitelmat löytyvät Kallion Musiikkikoulun kotisivuilta sekä opettajien Eepokseen kootusta linkkipankista.

6.3 Opetussuunnitelmaohjausten suunnittelu ja toteutus

Alun perin tarkoitukseni oli järjestää yksi opettajille suunnattu ohjaus- ja keskustelutilaisuus kevään 2023 aikana. Päädyin kuitenkin järjestämään yhteensä viisi opetussuunnitelmaohjausta kevätlukukaudella, yhden per kuukausi, joissa tarkoituksena oli käsitellä ja kehittää henkilöstön esiin tuomia kehittämistarpeita löyhästi lukukausikelloon sidottuna. Ohjauskerrat pidettiin kuukausittaisten opettajankokousten yhteydessä ja niihin oli mahdollista osallistua paikan päällä Kallion Musiikkikoululla tai etäyhteydellä Zoomissa. Toukokuun ohjaus pidettiin ainoastaan lähiosallistumismahdollisuudella.

Tehtyäni kehittämisprojektiani varten budjettiarvion, ymmärsin, että opetussuunnitelman jalkauttamiseen kehittämisprojektini suunnitelman mukaan ei ollut olemassa riittäviä rahallisia resursseja. Oppilaitos haki opetussuunnitelmatyön kehittämishankkeelle soveltuvaa avustusta, mutta ei saanut sitä. Tarvittavan rahoituksen puuttuminen oli kehittämis Hankkeen tavoitteiden toteutumisen kannalta ongelmallista.

Kallion Musiikkikoulussa oli keväällä 2023 yhteensä 43 opettajaa. Näistä yleisen oppimäärän mukaista opetusta antoi 37 opettajaa. Loput opettivat ainoastaan varhaismusiikkikasvatuksen, bändisoitinvalmennuksen tai käynnissä olevien hankkeiden oppilaita. Ongelmallista opettajien osallistamisen kannalta oli se, että opettajankokoukset lukukauden aloituskokousta lukuun ottamatta ovat palkattomia, ja sen takia vapaaehtoisia tapaamisia koulumme vaikean taloustilanteen vuoksi. Näin ollen myöskään opetussuunnitelmaohjauksista ei pystytty maksamaan erikseen. Tämä vaikutti varmasti osallistujien määriin. Tämä otettiin huomioon siten, että ensimmäisissä kolmessa tapaamisessa opetussuunnitelmaosuudet tallennettiin ja jaettiin kaikkien opettajien saataville. Opettajien aktiivisimmassa kahdensuuntaisessa viestikanavassa myös informoitiin opetussuunnitelmaohjausten aikatauluista, jaettiin linkit materiaaleihin sekä tiedot linkkien pysyvistä sijainneista. Tallenteet ladattiin musiikkikoulun YouTube-kanavalle ja eri teemat merkattiin aikaleimoilla, jotta opettajien olisi helpompi tarvitta-

essa liikkua sisältöjen välillä tai löytää juuri heille ajankohtainen sisältö mahdollisimman helposti. Ohjausten sisällöt ja linkit materiaaleihin välitettiin myös opettajien blogin kautta, joka on yksi Kallion Musiikkikoulun seuratuimmista opettajien viestintäkanavista. Taulukkoon 6 olen kirjannut eri ohjauksien osallistujamäärät eri kanavissa. Tästä näkeekin hyvin, että opettajien blogi on ollut seuratuin kanava. Osa opettajista on kuitenkin varmasti jäänyt tiedon ulkopuolelle syystä tai toisesta. Jatkoa ajatellen halukkaille voisi pitää pienryhmä / yksilöohjausta esimerkiksi tavoitetaulujen käyttöön liittyen.

Taulukko 6. Opetussuunnitelmaohjauksien osallistujamäärät ja blogin sekä videoiden katselukerrat.

Ohjaus / pvm	Ohjaukseen osallistujat	Opettajien blogin lukukerrat	Videoiden katselukerrat *useampi video
9.1.	25	56	18
7.2.	10	34	61*
9.3.	10	39	25*
17.4.	9	25	Ei videota
4.5.	7	16	Ei videota

Ajatukseni oli alusta lähtien, että ohjausten sisältö olisi ainakin osittain sidottu lukukausikellon mukaisiin opintojen etenemistä määritteleviin opintosuunnitelman kannalta keskeisiin aiheisiin. Taulukossa 7 olen listannut näkemykseni mukaan kuhunkin lukukauden kuukauteen liittyvät opetussuunnitelman kannalta ajankohtaiset aiheet. Konsertit ja suoritukset voisivat olla periaatteessa jokaisessa laatikossa mukana, mutta ajattelen että ehkä ne kuitenkin lähtökohtaisesti sijoittuvat lukukauden puolenvälin jälkeiselle puoliskolle ohjelmiston valmistelun näkökulmasta. Olen merkannut aiheet teemoittain myös väreillä seuraaviin teemoihin jaettuna: työpajaviikko, opinto-ohjaus, konsertit ja suoritukset sekä tavoitteet/palautte/edistymisen seuranta. Tämän lisäksi vieläkin olennai-

sempi osa ohjausten suunnittelua olivat henkilöstön esiin nostamat kehittämistarpeet ja toiveet, joita esittelin luvussa 6.1. Taulukossa 8 puolestaan esittelen kevään aikana lopulta toteutuneet ohjausten teemat.

Taulukko 7. Opetussuunnitelman kannalta olennaiset aiheet Kallion Musiikkikoulun lukukausikellossa.

ELOKUU / TAMMIKUU	SYYSKUU / HELMIKUU	LOKAKUU / MAALISKUU	MARRASKUU / HUHTIKUU	JOULUKUU / TOUKOKUU
Tavoitteiden asettaminen	Työpajoihin ohjaaminen	Työpajaviikko	Konsertit ja suoritukset	Lukukausipalaute
Opinto-ohjaus		Konsertit ja suoritukset		Edistymisen seuranta
Työpajojen suunnittelu		Opinto-ohjaus		Opinto-ohjaus
				Konsertit ja suoritukset

Taulukko 8. Opintosuunnitelmaohjausten sisällöt.

TAMMIKUU	HELMIKUU	MAALISKUU	HUHTIKUU	TOUKOKUU
Kevään OPS-ohjausten alustaminen	Eepoksen käyttö OPS-työssä:	Yleisen oppimäärän opintojen seuranta	Arviointi ja palaute: keskustelua	Arvot: omat ja yhteiset
OPS-työ lukukausikellossa	Tavoitetaulut	Opinto-ohjauksen ideointia	OPS-prosessin avaaminen:	Opinto-ohjaus
Yleisen oppimäärän opetustarjotin		OPS-infografiikat:	Mitä on tehty, mitä tehdään ja minne ollaan menossa	Tavoitetaulut liittyen KOSKI-tietovarannon käyttöön-ottoon
Työpajaviikon kehittäminen		KMK:n opintopolku		
Valmiiden soitinkohtaisten OPSien esittely		Yleinen oppimäärä pähkinänkuoressa		

Ohjaukset ovat sisältäneet aiheita, jotka ovat olleet enemmän nyt aluksi minun ohjaamiani, kuten tavoitetaulukojen käyttö ja yleisen oppimäärän ja opintotarjottimen selittäminen. Näitä aiheita on tarkoitus jatkossa yhdessä kehittää eteenpäin. Sitten taas on ollut aiheita, joiden käsittely on lähtökohtaisesti pohjautunut yhteiselle keskustelulle ja ideoinnille, kuten arviointiin, opinto-ohjaukseen ja työpajaviikkoon liittyvät teemat. Haasteena yhteiskehittämiselle on ollut se, että suurin osa ohjauksiin osallistujista on ollut mukana etäyhteyden välityksellä. Tämä on välttämättä vaikuttanut keskustelun laatuun ja nostanut keskusteluun osallistumisen kynnyksiä. Halusin kuitenkin näihin kehittämisprojektin ohjauksiin liittyen, että etäosallistumisen mahdollisuus oli olemassa, koska se mahdollisti useamman opettajan osallistumisen ohjauksiin. Ohjausten edetessä keksin ja opin myös uusia tapoja osallistaa etäyhteyden päässä olevia osallistujia. Jatkossa olisi tarkoitus, että osa kuukausittaisista opettajien tapaamisista olisi vain lähiosallistumismahdollisuudella ja osa hybridinä, jotta saataisiin parhaat puolet molemmista.

Yksi esimerkki mielestäni hyvin onnistuneesta suurimmaksi osin etäyhteydellä toteutetusta osallistavasta pohdinnasta liittyi arvioinnin ja palautteen antamisen pohdintaan. Tarkoituksena oli yhdessä pohtia lukukauden lopun lähestyessä, millaista on hyvä palaute. Täytimme ruudun jakoa hyväksi käyttäen yhdessä ennalta tekemäni tyhjän taulukon. Kannustin siihen, että jokainen sanoisi ainakin yhden mieleen tulevan asian. Tämä onnistui luullakseni siksi, että keskustelulla oli tietty päämäärä (taulukon täyttäminen). Jos vaan yleisesti puhutaan etäyhteydellä jostakin teemasta, jää osallistuminen yleensä minimaaliseksi. Alla olevassa kuviossa (kuvio 9) täyttämämme taulukko.

Kuvio 9. Kooste palautteen antamiseen ja arviointiin liittyvästä keskustelusta.

Yksi iso läpi kevään viemäni teema oli yleisen oppimäärän käsittely ja sen hahmottamisen selkeyttäminen. Opettajilla ei välttämättä ole käsitystä yleisen ja laajan oppimäärän eroavaisuuksista, kuten ei itsellänikään ennen hallinnollisiin tehtäviin siirtymistä. Varsinaiseen luokkahuoneen sisällä tapahtuvaan opetukseen oppimäärä ei todennäköisesti juurikaan vaikuta, mutta on hyvä olla käsitys esimerkiksi opintojen laajuudesta ja oppimäärän yleisistä tavoitteista. Jatkossa on tarkoitus työyhteisön kanssa suunnitella, miten yleisen oppimäärän opetusmuotoja voisi kehittää palvelemaan paremmin yleisen oppimäärän tavoitteita ja myös kestävämpää oppilaitoksen tulorakennetta ottaen huomioon, että yleiselle oppimäärälle ei voi edes hakea valtionosuusrahoitusta.

Käytin paljon aikaa Eepos-oppilastietojärjestelmän opetteluun ja tutkimiseen yrittäessäni selvittää, miten opintojen seuraamisen voisi toteuttaa mahdollisimman yksinkertaisesti. Opintojen etenemistä tulisi pystyä seuraamaan niin oppilaan, huoltajien, opettajan kuin myös hallinnonkin. Päädyin luomaan soitinkoh-

taiset tavoitetaulut, jotka vastaavat soitinkohtaisten opetussuunnitelmien sisältöjä. Tavoitteenani oli, että opettajalla olisi mahdollisimman vähän merkattavaa Eepoksessa. Merkinnät koskisivat isompia opintokokonaisuuksia, lukukausipalautetta ja suorituksia. Tein kaikista Eeposta koskevista sisällöistä linkin takana olevat tutoriaalit YouTubeen koulun kanavalle. Ohjeistukset ja niiden pysyvät linkit on jaettu opettajille useissa eri kanavissa sen lisäksi, että helmi- ja maaliskuun ohjauksissa näitä sisältöjä käytiin yhteisesti läpi. Tämän osion tein pääosin itsekseni muun muassa siitä syystä, että oppilastietojärjestelmää voi tältä osin muokata ainoastaan hallinnon tileiltä. Tavoitetaulujen toimivuutta on tarkoitus kuitenkin kehittää yhteisesti kokemusten ja palautteen pohjalta eteenpäin.

Olen luonut erilaisia visualisointeja koulun sisäisen opintopolun, yleisen oppimäärän opetussuunnitelman ja opetustarjottimen hahmottamisen apuvälineiksi. (Liitteet 2–5) Näitä on työstetty siten, että minä olen ensin kehittänyt pohjaidean johonkin tarpeeseen liittyen, jonka jälkeen sitä on hallintotiimissä pohdittu ja muokattu paremman näköiseksi. Sen jälkeen visualisoinnit on esitelty opettajille ja keskusteltu niiden mahdollisista käyttötarkoituksista ja toimivuudesta. Visualisointien on tarkoitus olla Kallion Musiikkikoulun opintojen hahmottamisen apuvälineitä sekä oppilaiden, vanhempien että opettajien suuntaan. Visualisoinnit löytyvät tämän työn liitteistä sellaisina, kuin ne tällä hetkellä ovat. Tein myös tiiviin infovideon yleisestä oppimäärästä Kallion Musiikkikoulussa, joka on suunnattu oppilaitoksen oppilaille, mutta siitä voi olla hyötyä myös opettajien suuntaan. (Liite 1)

Viimeiseen toukokuun tapaamiseen halusin ottaa mukaan yhdeksi teemaksi työelämän arvojen pohtimisen. Olen tutustunut opinnäytetyötäni varten muun muassa erilaisiin johtamisen malleihin sekä itsemääräämisteoriaan, joita esittelen opinnäytetyössäni aiemmissa luvuissa. Näiden pohjalta minulle on muodostunut sellainen kuva, että henkilöstön omien työelämän arvojen kirkastaminen ja yhteisten oppilaitoksen arvojen pohtiminen ja niiden hyväksyminen on tärkeässä osassa sisäisen työmotivaation syntymisen ja oppilaitokseen sitoutumisen kannalta. Yhteinen arvopohja ja yhteinen päämäärä, johon pyritään, tulisi kirkastaa ja sen jälkeen antaa jokaiselle vapaat kädet toteuttaa työtään näiden

pohjalta. Arvokeskustelua tullaan jatkamaan ensi syksynä, tämä oli alkusysäys tälle teemalle. Kuvion 10 miellekartan työelämän arvoja pohdittiin seuraavien kysymysten avulla:

- Mitkä ovat minulle tärkeitä asioita opettamisessa?
- Millaisia päämääriä ja tavoitteita minulla on opettajana?
- Mitkä asiat tuntuvat opettamisessa merkityksellisiltä?
- Mikä tuo työelämäni mielekkyyttä?

Kuvio 10. Miellekartta: omat työelämän arvot pohdinnassa.

Ohjauksista opin erilaisia tapoja johtaa keskustelua ja käsitellä teemoja. Pysin kehittämään toimintaani sen perusteella, mikä mielestäni olisi voinut onnistua paremmin kommunikaatiossa ja osallistamisessa edellisellä ohjaukserällä. Tämä tuottikin omasta mielestäni hyviä tuloksia.

6.4 Kehittämiprojektin palautteen purku

Kevätlukukauden lopussa halusin pysähtyä refleктоimaan prosessia ja suunnittelemaan sen jatkoa. Tätä tarkoitusta varten sain käyttöön Kallion Musiikkikoulussa toteutetun henkilöstökyselyn tulokset sekä toisen ryhmäkeskustelun aiheiston.

Toisen ryhmäkeskustelun oli järjestetty toukokuussa 2023. Keskustelun keskeisimmät tavoitteet olivat toteutetun opetussuunnitelmaprojektin reflektointi sekä prosessin tulevaisuuden suunnittelu. Keskustelussa käsiteltiin seuraavia aiheita: projektin reflektointi, tavoitetaulujen käyttö, suunniteltujen materiaalien soveltaminen sekä tulevaisuuden näkymät. Keskusteluun osallistui 7 Kallion Musiikkikoulun opettajaa.

Ryhmäkeskusteluun sekä henkilöstökyselyyn osallistuneet ilmaisivat positiivista suhtautumista opetussuunnitelmatyöhön. Suurin osa koki, että yleisen oppimäärän opetussuunnitelma oli tullut prosessin aikana tutummaksi. Opetussuunnitelman hahmottamisen kehittäminen koettiin mielekkääksi. Näistä tuloksista ei kuitenkaan käy ilmi koko henkilöstön näkemys, oletettavaa on, että kyselyyn ovat vastanneet muutenkin oppilaitoksen toimintaan aktiivisesti osallistuvat opettajat. Todennäköistä on, että henkilöstössä on useita opettajia, jotka ovat prosessin aikana jääneet tiedon ulkopuolelle osittain tai kokonaan.

Alla muutamia vastauksia kysymykseen: "Onko suhteesi yleisen oppimäärään OPS:iin muuttunut / miten?"

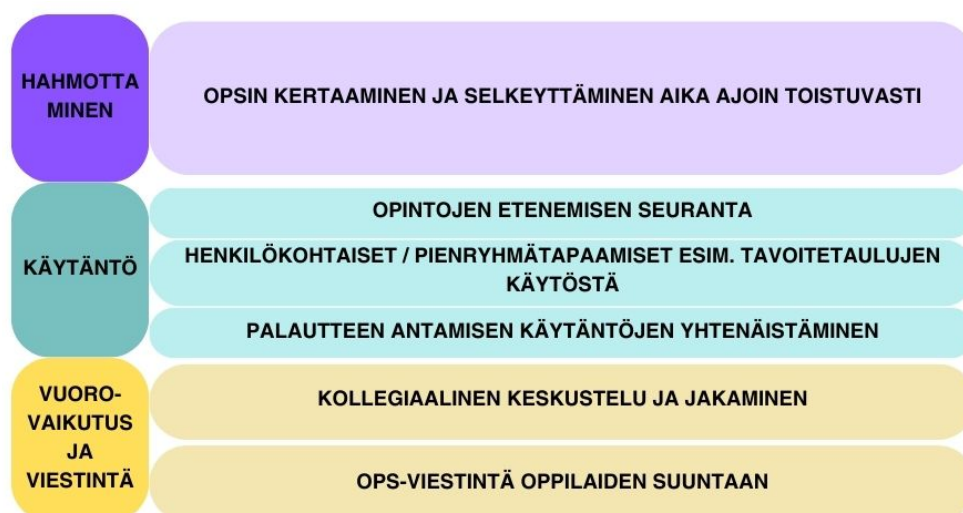
Suhtautuminen on muuttunut helpommin lähestyttäväksi. Ja ehkä niin, että tajuaa sitä paremmin.

On, kehittämistyö on avannut silmät opsin tarkemmalle tarkastelulle. Olen oppinut

Ehkä niin, että alkaa ajattelemaan sitä enemmän opetuksen työkaluna kuin aiemmin 😊

Tiedän ja ymmärrän enemmän

Palautetta kerättyä selvitettiin myös, mitä opettajat toivoivat prosessin jatkolta. Alla olevassa kuviossa 11 näkyy, mitä teemoja opettajat toivoivat jatkossa kehitettävän vielä lisää. Huolena opintojen seurantaan liittyen ilmaistiin opettajan työmäärän kasvaminen varsinaisen tunnilla tapahtuvan opetuksen ulkopuolella sekä useammassa oppilaitoksessa töissä olevien haaste ”pysyä kärryillä” mitä missäkin oppilaitoksessa edellytetään. Näitä huolia silmällä pitäen olin jo ennalta pyrkinyt tekemään tavoitetauluista mahdollisimman vähän vaivaa vaativia sekä tekemään selkeitä ohjeistuksia helposti kaikkien saataville. Muutos vie joka tapauksessa aina aluksi hieman enemmän resursseja. Opintojen seurannan välineeksi ehdotettiin ryhmäkeskustelussa videotallenteiden käyttöä kirjallisen palautteen sijasta. Tätäkin on meillä jo aiemmin mietitty ja rahallisten resurssien puutteen vuoksi ei olla vielä pystytty isossa mittakaavassa toteuttamaan, mutta otetaan ajatus takaisin pöydälle aktiiviseen tarkasteluun.

Kuvio 11. Opettajien kehittämistoiveet jatkoa ajatellen.

6.5 Jatkosuunnitelma opetussuunnitelman kehittämisprojektille

Päätavoitteena Kallion Musiikkikoulun yleisen oppimäärän opetussuunnitelman jalkauttamisprosessissa on tulevana lukuvuotena järjestää pienryhmä- tai henkilökohtaista ohjausta tarpeen mukaan. Tällä pyrittäisiin saamaan koko henkilöstö mukaan olemassa olevan tiedon pariin ja sen jälkeen jokainen voi soveltaa sitä parhaaksi katsomallaan tavalla. Resurssit ovat taas suuri kysymysmerkki.

Alla luettelo tärkeimmistä opetussuunnitelman kehittämisprojektin vaiheista Kallion Musiikkikoulussa lukuvuodelle 2023–2024:

- Henkilökohtaiset / pienryhmäohjaukset
- Opettajien aamukahveilla aina joku pieni yhteinen osallistava osio opetussuunnitelmiin / oppimääriin / toiminnan kehittämiseen liittyen
- OPS-visualisointien ja infovideoiden julkaiseminen ja käyttäminen viestinnässä
- Opinto-ohjauksen tarjoaminen työpajaviikolla
- Opintojen seuranta videotallenteiden kautta – mahdollisuuksien kar-toittaminen
- Laajan oppimäärän kehittämisprosessin aloittaminen

Tarkoituksena olisi myös, että opettajien kokouksia pidettäisiin jatkossa pari kertaa lukukaudessa ainoastaan lähiosallistumismahdollisuudella, jotta voitaisiin käyttää hieman erilaisia yhdessä työskentelemisen keinoja kuin etäyhteydellä on mahdollista.

7 Tutkimuksen tulokset

Tarkastelen ensimmäiseksi tutkimuskysymystä ”Miten johtaa yleisen oppimäärän opetussuunnitelman kehittämisprosessia ja millaista tietopohjaa siihen tarvitsen?”. Itselleni oli todella merkityksellistä hahmottaa paremmin taiteen perusopetuksen ja musiikin taiteenalan kenttää. Näkisin, että tämä on juuri sitä tietopohjaa, jota taiteen perusopetusta tarjoavan musiikkioppilaitoksen hallinnossa työskentelevällä tulisi olla. Opetussuunnitelman kehittämistyötä ajatellen musiikkioppilaitosjärjestelmän ja taiteen perusopetuksen lainsäädännön sekä opetussuunnitelma-ajattelun ja käytäntöjen historiasta löytyy vastaukset nykytilanteen ymmärtämiseen ja kehittämissuunnan hahmottamiseen. Sain tutkimustyöni myötä myös paljon kattavamman ymmärryksen yleisestä oppimäärästä. Opetussuunnitelmia tehdessä ja kehittäessä on tarpeen ymmärtää eri oppimääriä, niiden laajuutta, tavoitteita ja sisältöjä. Yleinen oppimäärä on itselleni ja var-

masti monille muillekin laajan oppimäärän opintopolkua kulkeneille instrumenttiopettajille oudompi kokonaisuus, jonka hahmottamista ja ymmärtämistä ei ole syystä tai toisesta tarpeeksi huomattu tukea.

Lähestyin johtamisen teemaa tutkimalla suomalaisen opetussuunnitelma-ajattelun näkemystä autonomisesta opettajasta. Mielestäni oli tärkeää pyrkiä ymmärtämään ensin, ketä johdetaan. Yhtenä keskeisenä ajatuksena tämän tutkimuskysymyksen äärellä on huomioida opettaja autonomisena eli itsenäisenä toimijana ja opetussuunnitelman toteuttajana. Autonomian tutkiminen johti minut itsemääräämisteorian äärelle, joka määrittelee autonomian yhdeksi ihmisen psykologisista perustarpeista. Tutkimukseni mukaan autonomian ja muiden psykologisten perustarpeiden täyttymistä tukevat ympäristöt luovat edellytyksiä sisäisen motivaation (omaehtoisen kiinnostuksen ja innostuksen) syntymiselle. Tätä kautta päädyin tutkimaan sellaisia johtajuuden malleja, jotka tukevat opettajan autonomiaa.

Tutkimusaineistostani nousi johtamiseen liittyen esiin kuusi teemaa, joiden toteutumisesta johtajan tulisi pyrkiä työyhteisössään tukemaan: autonomia, kyvykyys, arvot, yhteisö, kommunikaatio ja motivaatio. Näiden teemojen toteutumisesta edesauttavat muun muassa yhteisen päämäärän kirkastaminen, organisaation arvoista keskusteleminen sekä työntekijöiden arvojen heijastaminen, ammatillisen osaamisen arvostaminen ja kannustava palaute, sellaisten työvaatimusten luominen, jotka jättävät tilaa henkilökohtaiselle mukautumiselle, mahdollisuus vaikuttaa, jatkuvan oppimisen mahdollistaminen, kommunikaation ja vertaistuen mahdollistaminen ja ylläpitäminen sekä yksilön innostuksen ja vahvuuksien huomioiminen.

Toinen tutkimuskysymykseni oli ”Mitä opettajat tarvitsevat opetussuunnitelman jalkauttamisen tueksi?” Aineistona minulla oli oppilaitokselta saamani kahden kyselytutkimuksen sekä yhden ryhmäkeskustelun materiaalit. Aineistosta nousi esiin kolmeen eri teemaan liittyviä tarpeita: opetussuunnitelman hahmottaminen, opetussuunnitelma käytännössä sekä opetussuunnitelmaan liittyvä vuoro-

vaikutus ja viestintä. Opettajat toivoivat muun muassa opetussuunnitelman kertaamista ja selkeyttämistä, infografiikkaa hahmottamisen tueksi, opetussuunnitelman käytännön toteuttamisen avaamista, opinto-ohjauksen selkeyttämistä, soitinkohtaisia ohjelmistoluetteloita, arvioinnin perusteiden kertaamista, kollegiaalista keskustelua ja opetussuunnitelmaan liittyvän viestinnän kehittämistä sekä opettajien että oppilaiden suuntaan.

Näiden vastausten pohjalta toteutin opetussuunnitelman kehittämisprojektini. Tämän kysymyksen ratkaisemiseksi tärkein työkalu mielestäni oli keskustelu, työyhteisön näkemysten kuunteleminen ja niiden pohjalta toimiminen. On tärkeää myös ymmärtää, että tämä kehittämisprosessi on luonteeltaan jatkuva verrattuna johonkin toiseen työtehtävään, jolla on selkeä alku ja loppu.

Kolmas tutkimuskysymykseni oli ”Minkälaisia prosessin toteuttamisen keinoja valtion rahoituksen ulkopuolella olevalla taiteen perusopetusta tarjoavalla musiikkioppilaitoksella on?” Isojen hallinnollisten toimenpiteiden, kuten opetussuunnitelman kehittämisen, toteuttaminen ilman tarvittavaa rahoitusta on ongelmallista. Onko opetussuunnitelman kehittämisellä edes merkitystä, mikäli koko henkilöstöä ei voida saada prosessin piiriin? Tällöinhän oppilaille ei voida tarjota yhdenmukaista opetussuunnitelmaan perustuvaa koulutusta.

Omassa prosessissamme pystyttiin maksamaan henkilöstölle ainoastaan soitinkohtaisten opetussuunnitelmien tekemisestä sekä ensimmäisestä ohjauskerasta. Soitinkohtaisten opetussuunnitelmien tekemiseenkin resursseja ei ollut tarpeeksi, koin että suunnittelutapaamiset täytyi usein viedä kiireellä läpi eikä tilaa keskustelulle jäänyt riittävästi. Opettajien työn ei myöskään lain mukaan pitäisi olla palkatonta tai vapaaehtoista, vaan tehdystä työstä pitäisi saada korvaus. Tiesin projektin alusta lähtien, että kunnollisia resursseja ei ole olemassa. Koitimme hakea apurahaa projektille, mutta sitä ei myönnetty. Rahoituksen puuttumisen vuoksi osa henkilöstöä jäi kehitysprojektin tuottaman tiedon ja keskustelun ulkopuolelle. Resurssien puuttuessa minun ei ole myöskään mahdollista kattavasti kerätä tietoa siitä, millainen opetussuunnitelman hahmottamisen tilanne tällä hetkellä on koskien koko henkilöstöä.

Vastauksena kolmanteen tutkimuskysymykseen: Oppilaitos voi joka tapauksessa tarjota ajan ja paikan keskustelu- ja kehittämisyyölle, jossa osallistujia kuunnellaan, asioista keskustellaan ja esiin nousseisiin tarpeisiin pyritään vastaamaan. Prosessin toteutumista auttaa, että kaikki syntyneet materiaalit ovat helposti henkilöstön käytettävissä. Tällöin jokainen voi tarpeen tullen tutustua itselleen olennaiselta osin tehtyihin materiaaleihin. Toinen tärkeä asia on arvон luominen kehitettävälle asialle ja siten motivaation syntyminen. Mikäli opettajat kokevat opetussuunnitelman kehittämisen tärkeäksi, he haluavat todennäköisemmin osallistua oman työnkuvansa kehittämiseen. Olennaista on myöskin hyvä johtaminen ja kehittämistyön onnistunut fasilitointi. Mikään näistä asioista ei silti poista sitä tosiasiaa, että työstä pitäisi lisäksi saada myös rahallinen korvaus. Niin kauan, kun oppilaitoksemme taloudellinen tilanne jatkaa samaa kierrettä, ei muutosta tähän ole luvassa. Kulut on jo tingitty minimiin ja korkeita oppilasmaksuja joudutaan jatkuvasti korottamaan. Ainoa apu tilanteeseen olisi lisätty tuen määrä. On suuri ongelma oppilaitoksen toimivuuden kannalta, mikäli opetussuunnitelman kehittämistyön kaltaiset oppilaitoksen perustoimintaan liittyvät prosessit jäävät tekemättä.

Kehittämisprojektini puitteissa tehtiin seuraavat opetussuunnitelmatyötä ja opetussuunnitelman jalkauttamista tukevat asiat: soitinkohtaiset opetussuunnitelmat, tavoitetaulut oppilastietojärjestelmään sekä niiden käyttöön liittyvät tutoriaalivideot, yleistä oppimäärää sekä opintopolkua esittelevät infografiikat sekä videot, työpajaviikon ohjeistukset opettajien palautteen pohjalta, kehitettiin opinto-ohjausta, keskusteltiin arvioinnin perusteista sekä oppilaitoksen / opettajien omista arvoista. Lisäksi suunniteltiin jatkoa prosessille.

8 Pohdinta

Tämän työn kirjoittamisella ja tutkimuksen tekemisellä on ollut ammatilliselle kasvulleni todella olennainen rooli. Olen kokenut mielekkääksi samaan aikaan hypätä käytännössä uusien työtehtävien ja vastuiden pariin sekä uppoutua toisaalta tutkimaan syvemmin niihin liittyviä osa-alueita, historiaa ja kokonaiskuvan

hahmottamista. Koen, että minulla on nyt paremmat valmiudet osallistua musiikkioppilaitoksen eri osa-alueiden kehittämistyöhön, johtamistyöhön sekä verkostoiden toimintaan.

Työni alussa en hahmottanut kuinka laajan osan taiteen perusopetukseen keskittyvä tietopohjan kerääminen tulisi työstäni viemään. Koko järjestelmä on moninaisten asioiden kudelma, jotka kaikki liittyvät ja vaikuttavat toisiinsa niin, että on mahdotonta koittaa rajata jotakin osaa ulkopuolelle. Esimerkiksi opetussuunnitelman kehittämistyön kannalta on olennaista ymmärtää lainsäädäntöä, opetussuunnitelma-ajattelua, oppimääriä, rahoitusta sekä verkostoja.

Tehtyäni taustatutkimusta taiteen perusopetuksen musiikin taiteenalan kentästä, on kiinnostavaa pohtia miten musiikin kenttää jakavat asiat: rahoitusjärjestelmä, oppimäärät ja edustusliitot, tulevat tulevaisuudessa muuttumaan ja muovautumaan. Olennaisin näistä asioista on rahoitusjärjestelmän rakenne: mikäli se koettaisiin oikeudenmukaiseksi, muut asiat olisivat varmasti sen myötä ratkaistavissa. Miten rahoitusjärjestelmää sitten tulisi muuttaa, on kokonaan eri kysymys. Siihen liittyy myös kysymys oppimääristä: tulisiko kaksi oppimäärää muuttaa yhdeksi? Olisiko yksi oppimäärä, jossa tavoitteellisuuden astetta voisi vaihdella oppilaan tarpeiden, tilanteen ja motivaation mukaan, myös pedagogisesti järkevämpi kuin kaksi rinnakkaista oppimäärää? Tai pitäisikö yleisen oppimäärän kenties olla musiikin taiteenalalla jotakin muuta kuin se tällä hetkellä on?

Työni julkaistaan vaiheessa, jossa nykyiseen hallitusohjelmaan on kirjattu taiteen perusopetuksen lainsäädännön uudistus. Tavoitteena uudistuksessa on opetuksen saavutettavuuden parantaminen eri taiteenalat huomioiden. (Valtioneuvosto, 2023) On kiintoisaa nähdä miten lainsäädäntöä, rahoitusta ja mahdollisesti myös oppimääriä tullaan uudistamaan ja tuleeko se todella tuomaan lisää tasa-arvoa musiikki- ja muiden taideharrastusten saavutettavuuteen.

Tällä hetkellä lapset ja nuoret saavat hyvin eri suuruista tukea taiteen perusopetuksen musiikkiharrastuksiinsa, riippuen siitä missä oppilaitoksessa he opiskelevat. Valtionosuuden keskimääräinen yksikköhinta opetustuntia kohden on tällä

hetkellä (2023) VOS-oppilaitoksissa 87,33 € ja VST-oppilaitoksissa 93,04 € (Valtioneuvosto, 2022; Finlex, 906/2022). Lisäksi edellä mainitut oppilaitokset saavat tukea kunnilta. Vertailun vuoksi laskin Kallion Musiikkikoulun tämänhetkisen alle 20-vuotiaille suunnatun Helsingin kaupungilta saatavan toimintatuen määrän jaettuna alle 20-vuotiaiden vuosikohtaisella oppituntimäärällä. Vuonna 2023 Kallion Musiikkikoulussa opiskeleva alle 20-vuotias lapsi tai nuori saa tukea 18,16 € oppituntia kohden, loput he joutuvat maksamaan oppilasmaksuina.

Kaikkien kolmen eri oppilaitostyyppin on noudatettava samoja opetussuunnitelman perusteita. On kuitenkin selvää, että resurssit opetussuunnitelman tekemiseen, kehittämiseen ja jalkauttamiseen ovat oppilaitostyyppistä riippuen hyvin erilaiset. Hallitusohjelmaan on kirjattu, että opetuksen saavutettavuutta pyritään parantamaan. Toivon myös, että opetuksen tasa-arvoisia toteutusmahdollisuuksia tullaan pohtimaan ja että kentän erilaisia toimijoita kuullaan.

Jo vuonna 2012 Koulutuksen Arviointineuvoston tekemän Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden ja pedagogiikan toimivuus -arviointiraportin päätelmissä todetaan, että musiikin taiteenalan rahoituksen rakenteesta johtuen yleinen ja laaja oppimäärä ovat pysyneet erillään, eivätkä oppimäärät tue toisiaan lainsäädännön edellyttämällä tavalla. (Tiainen ym., 2012) Suominen on myös ehdottanut selvityksessään (2017), että taiteen perusopetuksen pitkäjänteistä tutkimusta tulisi rahoittaa. Tutkimusperusta toisi pohjaa taiteen perusopetuksen kentän sisäisiin keskusteluihin sekä sitä voisi käyttää pohjana muutosehdotuksien eteenpäin viemisessä. Todennäköistä kuitenkin on, että ellei musiikin taiteen perusopetuksen kentällä tapahdu joko oppimääriin, rahoitukseen tai molempiin kohdistuvaa rakenteellista muutosta, kenttä ei pysty kunnolla yhtenäistymään.

Yleisen oppimäärän kehittämistutkimukseni myötä tulin siihen tulokseen, että ensinnäkin opettajille ei ole lainkaan selvää mikä ja mitä yleinen oppimäärä on. Ylipäänsä taiteen perusopetuksen kaksi eri oppimäärää eivät avaudu opettajille, eikä ihmeekään, kun ne aiheuttavat hämmennystä hallinnonkin tasolla. Mikäli

ajatellaan, että koulutusorganisaation on tarkoitus kouluttaa työntekijänsä opetussuunnitelman toteuttamiseen, pitäisi opetussuunnitelman ja koulutuksen kehittämiseen suunnattua rahoitusta olla jatkuvasti haettavissa joltain tahoilta. Oppilaitoksilta odotetaan koulutuspalvelujen tuottamista, mutta kuinka niitä voidaan laadukkaasti tuottaa, mikäli henkilöstöä ei ole perehdytetty kyseessä olevan palvelun tuottamiseen. Tutkimukseni aineistona olleissa ryhmäkeskusteluissa ilmeni, että opettajat eivät koe ammattikoulutuksensa tukeneen opetussuunnitelmien ja oppimäärien hahmottamista työelämän vaatimuksia vastaavalla tavalla. Toisekseen nykyisillä vajavaisilla resursseilla opetussuunnitelman kehittämisprosessia on mahdollista toteuttaa vain oppilaitoksen toimintaan aktiivisesti osallistuvien opettajien kanssa. Tämä on ongelmallista siksi, että oppilaat eivät tässä tapauksessa ole tasavertaisessa asemassa esimerkiksi opintojen seurannan ja suoritushämmähtöisyyksien osalta. Mikäli oppilaitoksemme saisi tukea, jota olisi mahdollista kohdistaa opetussuunnitelmatyöhön, olisi mahdollista saada koko opetushenkilöstö mukaan prosessiin ja näin ollen paremmin taata oppilaille tasavertainen koulutus.

Olen tämän työn myötä herännyt myös pohtimaan yleisen oppimäärän asemaa musiikinopetuksessa. Toiveissani olisi kehittää oman työyhteisöni sisällä ajatusta siitä, mitä yleinen oppimäärä voisi olla musiikin taiteenalalla. Haluaisin tarjota opettajille mahdollisuuden kokeilla erilaisia eri soittimille sopivia opetusmalleja, jotka mahdollisesti yhdistelisivät esimerkiksi ryhmä- ja yksilöopetusta. Näin pystyttäisiin lähestymään paremmin sekä yleisen oppimäärän tavoitteita että kestävämpää taloudellista rakennetta. Tämä ajatus vaatii varmasti pitkällistä kehittämistä, etenkin kun otetaan huomioon, että resursseja tähänkään prosessiin ei ole olemassa.

Työlläni on ollut ja tulee olemaan merkitystä työyhteisömme sisällä työntekijöidemme, oppilaidemme sekä oppilaitoksemme toimivuuden kannalta. Työlläni on myös merkitystä yleisen oppimäärän näkökulmasta. Yleisen oppimäärän ääni etenkin musiikin kentällä on jäänyt sivurooliin, vaikka sen tavoitteet ovat oivallisia palvelemaan yhä useampien lasten ja nuorten tarpeita. Toivon, että työ-

läni on merkitystä myös muille taiteen perusopetuksen musiikkialan kentän toimijoille, jotka joko työskentelevät samojen asioiden äärellä tai kaipaavat ymmärrystä nimenomaan yleisen oppimäärän näkökulmasta.

Musiikkioppilaitosten rehtoreiksi kasvetaan instrumenttiopettajina ja sieltä hallinnollisten tehtävien pariin siirtymällä, onhan musiikkioppilaitosten rehtoreilla opetusvelvollisuuskin. Tästä syystä jokainen uusi rehtori ja apulaisrehtori joutuu kouluttautumaan itse muun muassa johtajuuden maailmaan. Työni tarjoaa potentiaalisesti inspiraatiota myös muille samankaltaisessa työuransa vaiheessa oleville johtajuuden avaimia etsiville.

Lisäksi työni tarjoaa toivottavasti kiinnostavan näkökulman nimenomaan yleisen oppimäärän opetussuunnitelman jalkauttamisen prosessiin, sekä ajatuksia siitä, miten oppilaitoksen sisäistä kehittämistyötä ja yhteisöllisyyttä voi pyrkiä ruokki-
maan myös ilman riittäviä rahallisia resursseja. Toivon, että oppilaitokses-
samme tulevaisuudessa pystytään edistämään kulttuuria, jossa jokaisen omat
päämäärät työelämässä sekä yhteiset päämäärät organisaationa kirkastuvat ja
luovat merkitystä ja motivaatiota työlle ja yhteisölle.

Lähteet

Ackerman, C. (2018). *Self-determination theory and how it explains motivation*.
Positivepsychology.com

<https://positivepsychology.com/self-determination-theory/>

Antikainen, M. (2020). *Musiikkiopiston toimintakulttuuri muutoksessa – Musiikkiopisto Avonian opettajien kokemuksia taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmaan uudistuksesta*. [AMK-opinnäytetyö, Metropolia Ammattikorkeakoulu.]
Theseus-julkaisuarkisto.

<https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2020060617466>

Artsedu. (2023). *Taiteen perusopetusliitto*.

<https://artsedu.fi/tpo-liitto/>

Deci, E. & Ryan, R. (2000). *Self-Determination Theory and the Facilitation of Intrinsic Motivation, Social Development, and Well-Being*. American Psychologist. https://selfdeterminationtheory.org/SDT/documents/2000_RyanDeci_SDT.pdf

Deci, E. & Ryan, R. (2017). *Self-Determination Theory: Basic Psychological Needs in Motivation, Development, and Wellness*. Guilford Publications.

Erss, M. (2017). Curriculum as a political and cultural framework defining teacher's roles and autonomy. Teoksessa T. Autio, L. Hakala & T. Kujala (toim.), *Opetussuunnitelmatutkimus: Keskustelunavauksia suomalaiseen kouluun ja opettajankoulutukseen* (s. 193–221). Suomen Yliopistopaino Oy. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-0635-9>

Finlex. *Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (1998/986)*. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980986>

Finlex. *Asetus taiteen perusopetuksesta (1998/813)*. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980813>

Finlex. *Laki taiteen perusopetuksesta (1998/633)*. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980633>

Finlex. *Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta (29.12.2009/1705)*. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2009/20091705#L2P20>

Finlex. *Valtioneuvoston asetus valtion rahoituksen perusteena käytettävissä luokoulutuksen, taiteen perusopetuksen ja kansalaisopistojen keskimääräisistä yksikköhinnoista vuonna 2023 (906/2022)*. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2022/20220906>

HE 86/1997 vp. *Hallituksen esitys Eduskunnalle koulutusta koskevaksi lainsäädännöksi*.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (1997). *Tutki ja kirjoita*. Kirjayhtymä Oy.

Juuti, P. (2013). *Jaetun johtajuuden taito*. PS-kustannus.

Jyrkämä, J. (2021). Toimintatutkimus. Teoksessa Jaana Vuori (toim.), *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja].

<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>

Kaisanlahti, S. (2022). *Yhteisöllinen johtajuus ja osallistava johtaminen sosiaali- ja terveysalan organisaatioissa*. [AMK-opinnäytetyö, Metropolia Ammattikorkeakoulu.] Theseus-julkaisuarkisto.

<https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2022060615904>

Kallion Musiikkikoulu. (2008). *Vivo. Kallion Musiikkikoulun tiedotuslehti kevät 2008*.

Kanerva, A, Oksanen-Särelä, K., Leppänen, A. & Kurlin Niiniaho, A. (2023). *Musiikin opintopolut*. Cuporen verkkojulkaisuja 70. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore.

https://www.cupore.fi/images/tiedostot/2023/musiikin_opintopolut_raportti_cupore.pdf

Kanninen, T., Terveystieteiden tiedekunta, H. I., & Faculty of Health Sciences, D. o. N. S. (2023). *The state of professional governance in Finland and interventions to strengthen it: Perspectives of nursing staff*. Itä-Suomen yliopisto.

<https://erepo.uef.fi/handle/123456789/29005>

Kansalaisopistojenliitto. (2023).

<https://kansalaisopistojenliitto.fi/kol/>

Keränen, K. (2022). *Yhteiskehittämisen periaatteet. Laurea-ammattikorkeakoulu*.

https://video.laurea.fi/media/Yhteiskehitt%C3%A4misen+periaatteet/0_uqpsu0oo

Kinnunen, O. (2022). *Osallistava johtaminen ja yhteiskehittämisen mindset*. Laurea-ammattikorkeakoulu.

https://video.laurea.fi/media/Osallistava+johtaminen+ja+yhteiskehitt%C3%A4misen+mindset/0_j7e2e5bd

Kivimäki, P. (2015). *Mikä musiikin yleinen oppimäärä? Näkökulmia taiteen perusopetuksen musiikin yleisen oppimäärän opetukseen ja sen kehittämiseen*. [YAMK-opinnäytetyö, Metropolia Ammattikorkeakoulu]. Theseus-julkaisuarkisto.

<https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201505198988>

Konservatorioliitto. (2023). *Liiton toiminta*.

<https://konservatorioliitto.fi/liiton-toiminta/>

Koppa. (2014). *Tutkimusstrategiat*. Jyväskylän yliopisto.

<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat>

Koppa. (2015). *Tapaustutkimus*. Jyväskylän yliopisto.

<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat>

Koppa. (2021). *Laadullinen tutkimus*. Jyväskylän yliopisto.

<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/laadullinen-tutkimus>

Kouluhallitus. (1988). *Musiikkikoulun ja musiikkiopiston opetussuunnitelmat*.

Kuha, J. (2017). *Suomen musiikkioppilaitoshistoriaa: Toiminta ulkomaisten esikuvien pohjalta vuoteen 1969*. [Väitöskirja, Helsingin Yliopisto].

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-3198-0>

Kuikka, S. (2018). *Muutoksen matkassa musiikkioppilaitoksessa: Työyhteisön sopeutuminen taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmaprosessiin*. [YAMK-

opinnäytetyö, Metropolia Ammattikorkeakoulu.] Theseus-julkaisuarkisto.

<https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201805189014>

Kärkkäinen, M. (2005). *Yhteisöllinen johtaminen esimiehen työvälineenä*. Yritys-julkaisut. Edita Prima Oy.

Lerssi-Uskelin, J., Vanhala, A. & Vähätiitto, H. (2011). *Kohti innostunutta työyhteisöä*. Työterveyslaitos.

<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-261-100-0>

Luoma, T. (2020). *Taiteen perusopetus 2020. Selvitys taiteen perusopetuksen järjestämisestä lukuvuonna 2019–2020*. Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 2020:4.

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/taiteen_perusopetus_2020.pdf

Martela, F. (2015). *Valonöörit. Sisäisen motivaation käsikirja*. Gummerus.

Martela, F. & Jarenko, K. (2014). *Sisäinen motivaatio. Tulevaisuuden työssä tuottavuus ja innostavuus kohtaavat*. Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisu 3/2014.

https://www.eduskunta.fi/fi/naineduskuntatoimii/julkaisut/documents/tuvj_3+2014.pdf

Martela, F., Jarenko, K., & Järvilehto, L. (2015). *Draivi: Voiko sisäistä motivaatiota johtaa?* Talentum.

Martela, F., Ryan, R. M., Management, D. o. I. E. a., University, A. C., Aalto-yliopisto, & University, A. (2019). *Distinguishing between basic psychological needs and basic wellness enhancers*. SPRINGER/PLENUM PUBLISHERS.

<https://doi.org/10.1007/s11031-019-09800-x>

MOT Sanakirja. (2023).

<https://www.sanakirja.fi/>

MOY Ry. (2023). *Musiikkioppilaitosyhdistys MOY Ry.*

<https://www.moyry.fi/>

Musicedu. (2023). *Suomen musiikkioppilaitosten liitto.*

<https://www.musicedu.fi/>

Musiikkioppilaitostyöryhmän muistio. (1997). *Opetusministeriön työryhmien muistioita.* Helsinki.

Nieminen, S., Pesonen, S. & Kiviniitty, K. (2021). *Osallistava johtaminen terveydenhuollossa. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus.* [Kandidaatin tutkielma, Tampereen yliopisto.]

<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/125137/NieminenPesonenKiviniitty.pdf?sequence=2>

Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. (2015). *Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan.* Sanoma Pro Oy.

Opetushallitus (2022). *Opetus- ja kulttuuritoimen rahoitus – yksikköhintojen ja rahoituksen määräytyminen vuonna 2022.* Oppaat ja käsikirjat 2022:3.

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Opetus_ja_kulttuuritoimen_rahoytys_2022.pdf

Opetushallitus. (2023). *Taiteen perusopetus.*

<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/taiteen-perusopetus>

Opetushallitus & Salonen, A. (1993). *Taiteen perusopetus: Opetussuunnitelmien perusteet yhdeksää taiteenala varten: arkkitehtuuri, elokuva- ja video-taide, kuvataide, käsityö, musiikki, sanataide, sirkustaide, tanssi, teatteri-ilmaisuus.* Opetushallitus.

Opetushallitus. (1992). *Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 1992.*

Opetushallitus. (1995). *Musiikkiopistojen opetussuunnitelman perusteet 1995*.

Opetushallitus. (2002). *Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2002*.

Opetushallitus. (2005). *Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2005*.

Opetushallitus. (2017). *Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2017*.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2023). *Taiteen perusopetuksen ylimääräinen valtionavustus*.

<https://okm.fi/-/taiteen-perusopetuksen-ylimaarainen-valtionavustus>

Pearce, C. L. & Conger, J. A. (2002). *Shared Leadership: Reframing the Hows and Whys of Leadership*. SAGE Publications, Inc.

Porna, I. (1993). Taiteen perusopetuksen lainsäädäntö ja sen soveltaminen. Teoksessa Opetushallitus, I. Porna & P. Väyrynen (toim.), *Taiteen perusopetuksen käsikirja* (s. 79). Suomen Kuntaliitto.

Porna, I. (2003). *Taiteen Perusopetuksen Vuosikirja 2002*. Helsinki: Suomen kuntaliitto.

Rajakaltio, H. (2011). *Moninaisuus yhtenäisyydessä. Peruskoulu muutosten ristipaineissa*. [Akateeminen väitöskirja, Tampereen Yliopisto]. Tampereen Yliopistopaino Oy.

<https://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-8654-8>

Rajakaltio, H. & Komulainen, K. (2017). Opettaja johtamisparadigmojen ristipaineissa. Teoksessa T. Autio, L. Hakala & T. Kujala (toim.), *Opetussuunnitelmatutkimus: Keskustelunavauksia suomalaiseen kouluun ja opettajankoulutukseen*

(s. 193–221). Suomen Yliopistopaino Oy.
<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-0635-9>

Renko, V. & Ruusuvirta M. (2016). *Kuntien kulttuuritoiminta lukujen valossa IV. Kulttuuritoiminnan kustannukset 24 kaupungissa vuonna 2016*. Suomen Kuntaliitto.
https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/180129_Kuntien_kulttuuritoiminta_raportti2016.pdf

Ryynänen, J., Simonen, A., & Karkkola, P. (2020). Psykologiset perustarpeet työelämässä – autonomian edistämiseksi kohti työn imua. *Työelämän tutkimus*, 18(3), 246.
<https://doi.org/10.37455/tt.97977>

Saari, A., Salmela, S. & Vilkkilä, J. (2017). Bildung- ja curriculum-perinteet suomalaisessa opetussuunnitelma-ajattelussa. Teoksessa T. Autio, L. Hakala & T. Kujala (toim.), *Opetussuunnitelmatutkimus: Keskustelunavauksia suomalaiseen kouluun ja opettajankoulutukseen* (s. 61–82). Suomen Yliopistopaino Oy.
<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-0635-9>

Sitra. (2023). *Erätauko*.
<https://www.sitra.fi/eratauko/>

Sivista. (2022). *Yksityisen opetusalan työehtosopimus 9.8.2022-31.3.2024*. Sivistystyönantajien liitto.
https://www.sivista.fi/wp-content/uploads/2022/09/Yksityinen-opetusala-TES-2022_2024-FINAL.pdf

Strandman-Buckbee, G. (2012). *Taiteen perusopetuksen yleinen oppimäärä. Opettajien näkemyksiä opettamisesta ja opetussuunnitelmista, hyvinvointia taidekasvatuksella?* [opinnäytetyö, Humanistinen ammattikorkeakoulu]. Theseus-julkaisuarkisto.
<https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201205188833>

Suominen, A. (2019). *Selvitys taiteen perusopetuksen rahoitusjärjestelmän uudistamistarpeista taiteen perusopetuksen saatavuuden turvaamiseksi sekä rahoitusjärjestelmän selkeyttämiseksi ja ajantasaistamiseksi*. Opetus ja kulttuuri-ministeriön julkaisuja 2019:27.

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-653-9>

Syrjäläinen, E., Jyrhämä, R & Haverinen, L. (2008) *Praktikumikäsikirja*. Helsingin yliopisto / Kasvatustieteellinen tiedekunta.

<http://hdl.handle.net/10138/327346>

Taiteen perusopetustyöryhmä. (1989). *Taiteen perusopetustyöryhmän muistio*. Opetusministeriö. Kouluosasto [jakaja].

Tiainen, H, Heikkinen, M, Kontunen, K, Lavaste, A-E, Nysten L, Seilo, M-L, Väli-talo, C & Korkeakoski, E. (2012). *Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteiden ja pedagogiikan toimivuus*. Koulutuksen arviointineuvoston julkaisuja 57. Jyväskylän yliopistopaino.

https://karvi.fi/wp-content/uploads/2022/10/Julkaisu_nro_57.pdf

Tuomikoski, P. (1993). Taiteen perusopetuksen lainsäädäntö ja sen soveltaminen. Teoksessa Opetushallitus, I. Porna & P. Väyrynen (toim.), *Taiteen perusopetuksen käsikirja* (s. 79). Suomen Kuntaliitto.

Urama, R. (2021). *"Siinäähän muuttui tosi radikaalisti tosi paljon": Opetussuunnitelmauudistus Länsi-Uudenmaan musiikkiopistossa 2017–2018*. [YAMK-opin näytetyö, Metropolia Ammattikorkeakoulu.] Theseus-julkaisuarkisto.

<https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-202105077750>

Uusikylä, K., Kansanen, P., Hellström, M., & Jyrhämä, R. (2016). *Opettajan didaktiikka*. PS-kustannus.

Valtioneuvosto. (2022). *Lukiokoulutuksen, taiteen perusopetuksen ja kansalaisopistojen keskimääräiset yksikköhinnat vuodelle 2023 määrättiin*.

<https://valtioneuvosto.fi/-/1410845/lukiokoulutuksen-taiteen-perusopetuksen-ja-kansalaisopistojen-keskimaaraiset-yksikkohinnat-vuodelle-2023-maarattiin>

Valtioneuvosto. (2023). *Vahva ja välittävä Suomi. Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma 20.6.2023*. Valtioneuvoston julkaisuja 2023:58.

<urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-763-8>

Vasalampi, K. (2017). Itsemääräämisteoria. Teoksessa K. Salmela-Aro & J.-E. Nurmi (toim.), *Mikä meitä liikuttaa? Motivaatiopsykologian perusteet*. PS kustannus.

Vuori, J. (2021). Laadullinen sisällönanalyysi. Teoksessa Jaana Vuori (toim.), *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja].

<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>

Vuori, J. (2021). Tapaustutkimus. Teoksessa Jaana Vuori (toim.), *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja].

<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>

Liitteet

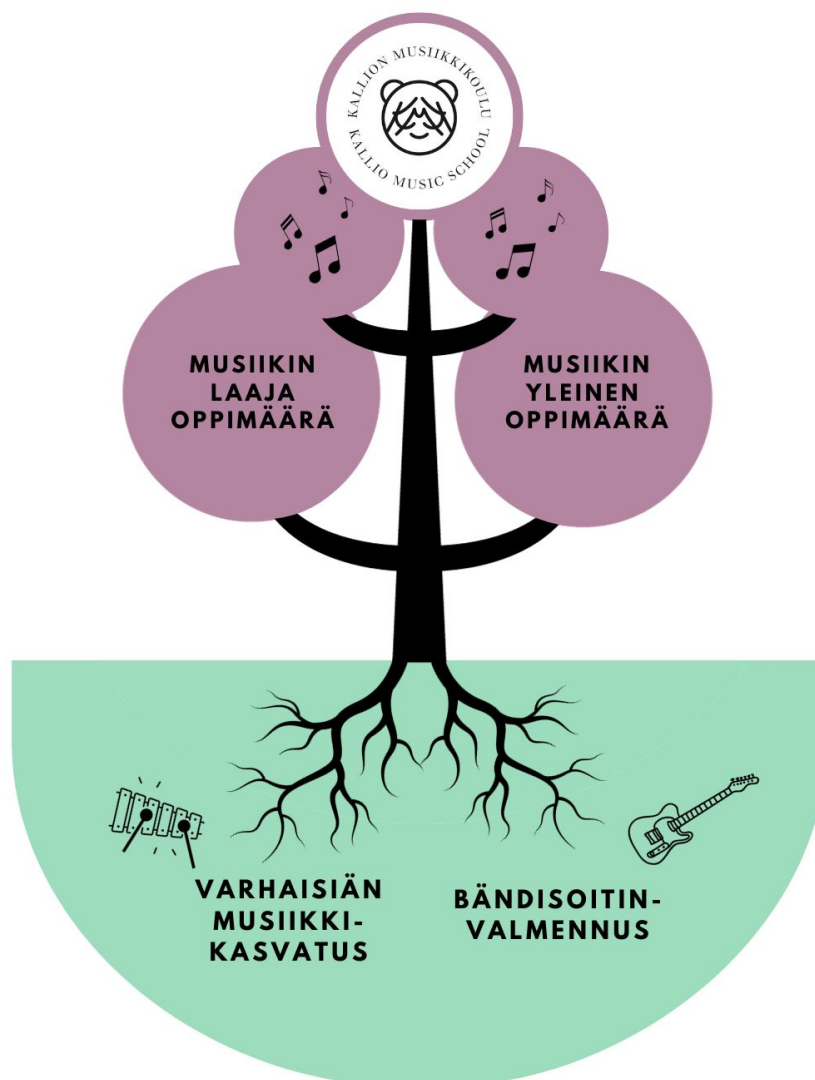
Infovideo: Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opinnot Kallion Musiikkikoulussa

<https://youtu.be/sSYihhMwJRw?si=ZrU86nuYDVB2OWO6>

Infografiikka 1: Kallion Musiikkikoulun taiteen perusopetuksen opintopolku

KALLION MUSIIKKIKOULUN TAITEEN PERUSOPETUKSEN OPINTOPOLKU

Infografiikka 2: Kallion Musiikkikoulun yleinen oppimäärä

KALLION MUSIIKKIKOULU: YLEINEN OPPIMÄÄRÄ

YLEISEN OPPIMÄÄRÄN TAVOITTEET

Opetuksen tavoitteena on antaa eväitä elämänmittaisen musiikkisuhteen luomiseen ja kannustaa tavoitteelliseen musiikillisten taitojen kehittämiseen.

Opiskelija saa yleisen oppimäärän päättötodistuksen, kun hän on suorittanut yhteisten opintojen lisäksi vähintään 200 h teemaopintoja.

YHTEISET OPINNOT 300 h

Yhteiset opinnot koostuvat kolmesta tasolta toiselle etenevästä opintokokonaisuudesta. Opintokokonaisuudet sisältävät pääinstrumenttitaitojen ja yhteismusisointitaitojen kehittämistä sekä työpajaviikon toimintaan osallistumista.

YLEISEN OPPIMÄÄRÄN OPETUSSUUNNITELMAN KESKEISET TEEMAT KALLION MUSIIKKIKOULUSSA

**INSTRUMENTTI-
TAIDOT**

YHTEISMUSISOINTI

TYÖPAJAT

**MUSIIKIN
HAHMOTTAMINEN**

ESITTÄMINEN

ILMAISEMINEN

IMPROVISOINTI

TEEMAOPINNOT 200 h

Teemaopintoja suoritetaan yhteisten opintojen rinnalla. Ne koostuvat opintokokonaisuuksista, jotka sisältävät erilaisia opintojaksoja ja työpajoja.

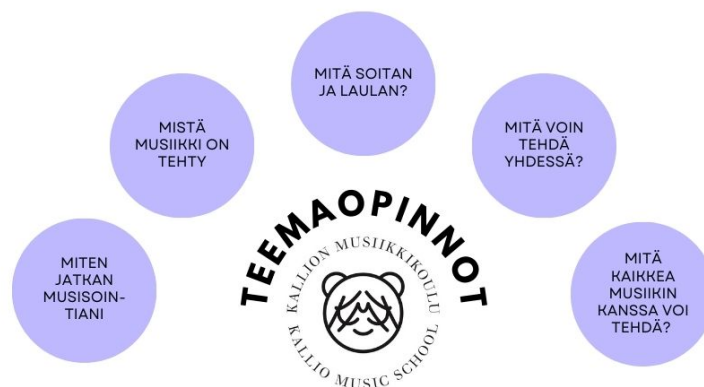
Teemaopinnot voivat sisältää opintokokonaisuuksia pää- ja sivuinstrumenteista, musiikin hahmottamisaineista, musiikin historiasta, konserttavierailuista, yhteissoitosta ja -laulusta, omista esityksistä, leireistä, projekteista sekä taidedenvälisestä työskentelystä.

TYÖPAJAVIIKKO

Työpajaviikko on osa Kallion Musiikkikoulun opetussuunnitelmaa ja siihen osallistuminen on osa yleisen oppimäärän yhteisiä opintoja. Työpajaviikko on yksi lukukauden opetuskerroista. Työpajaviikolla on tarjolla teemaopintojen sisältöjä ja muita opetussuunnitelman keskeisiä sisältöjä.

Infografiikka 3: Kallion Musiikkikoulun yleisen oppimäärän opetustarjotin

YLEISEN OPPIMÄÄRÄN OPETUSTARJOTIN

YHTEISET OPINNOT 11,1 op

MUSISOIVAN ALKUTAIVAL	OPIN MUSISOIMAAN	KEHITYN MUSISOIJANA
PÄÄINSTRUMENTTI 1 TYÖPAJAT YHTEISSOITTO	PÄÄINSTRUMENTTI 2 TYÖPAJAT YHTEISSOITTO	PÄÄINSTRUMENTTI 3 TYÖPAJAT YHTEISSOITTO
3,7 op	3,7 op	3,7 op

TEEMAOPINNOT 7,4 op, VAPAASTI VALITTAVIA OPINTOKOKONAISUUKSIA

MITEN JATKAN MUSISOINTIANI?	MISTÄ MUSIIKKI ON TEHTY?	MITÄ MUSIIKKIA SOITAN JA LAULAN?	MITÄ VOIN TEHDÄ YHDESSÄ?	MITÄ KAIKKEA MUSIIKIN KANSSA VOI TEHDÄ?
PÄÄINSTRUMENTTI 4-6 SIVUINSTRUMENTTI 1-3 PERUSTAITO 1-4	MUSIIKIN HAHMOTTAMINEN MUSIIKIN KEKSIMINEN JA KIRJOITTAMINEN	MUSIIKIN HISTORIA JA TUNTEMUS KONSERTTI- VIERAILUT	RYHMÄTUNNIT YHTEISSOITTO- JA LAULU	OMA TEKEMINEN LEIRIT JA RETKET PROJEKTIT TAITEIDENVALISYYS

Infografiikka 4: Kallion Musiikkikoulun yleisen oppimäärän opintojen seuranta

YLEISEN OPPIMÄÄRÄN OPINTOJEN SEURANTA

☐ ☐	☐ ☐	☐ ☐
MUSISOIVAN ALKUTAIVAL	KEHITYN MUSISOIJANA	OPIN MUSISOIMAAN
YHTEISET OPINNOT		

- Olen tässä menossa
- Suoritettu
- Sisältöjä tehty
- Tänne seuraavaksi / Näitä sisältöjä lisää

MUITA MUISTIINPANOJA OPINNOISTA